

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk veterinærhistorisk

AARBOG

1942

Niende Aargang

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

„Naar Skribenter skrive ikke andet end Lovsange,
taber Landet ikke mindre derved end Skribenterne
selv.“

Ludvig Holberg.

(I Fortalen til „Danmarks Riges Historie“,
Rahbeks Udgave, 1808.)

DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG

NIENDE AARGANG
1942

*UDGIVET AF
DANSK VETERINÆRHISTORISK SAMFUND*

UNDER REDAKTION AF

V. MØRCH-SØRENSEN J. PHILIP HANSEN
C. GROVE VEILSTRUP

**HORSENS
EXPRES-TRYKKERIET (J. A. KLOSTER)
1942**

E. Becker

Erik Becker.

1842 — 1./11. — 1942.

AF PROFESSOR P. GRUNTH, KØBENHAVN.

Dansk veterinærhistorisk Samfunds Styrelse har anmodet mig om at riste min gamle Lærer, Docent *Erik Becker*, en Minderune i Anledning af Hundredeaarsdagen for hans Fødsel, og jeg føler mig saa meget mere kaldet hertil, som han var — om ikke min direkte Forgænger — saa dog min Forgængers Forgænger i Stillingen som Lærer i Beslaglære ved vor Højskole.

Erik Becker fødtes den 1. November 1842 i Kjøng ved Næstved, hvor hans Fader var Præst. Den 1. Februar 1861 paabegyndte han Veterinærstudiet, men afbrød dette for at deltage i Krigen som Reserveofficersaspirant i Rytteriet og udnævntes i 1867 til Sekondløjtnant. Samme Aar tog han Dyrslægeeksamen med 1. Karakter og

nedsatte sig derefter som Distriktsdyrlæge i Ærøskøbing, hvor han forblev indtil han den 1. Januar 1870 fik Ansættelse som Assistent ved Højskolens stationære Klinik, som dengang var samlet under een Forstander, Professor H. Bagge. I Efteraaret 1876 foretog Assistent Becker en længere Studierejse til Tyskland, Østerrig og Holland, og da Docenturet i Beslagkunst blev ledigt ved Docent J. S. Green's uventet tidlige Død i 1878, ansattes han den 1. April nævnte Aar i denne Stilling, der svarede til Beslagmester-Embedet ved den gamle Veterinærskole paa Christianshavn og saaledes alene omfattede de Veterinærstuderendes Undervisning i Beslagkunstens Praksis (Smedning og Underlægning af Hestesko), medens Forelæsningerne over Beslaglæren holdtes af Læreren i Husdyravl og Hygiejne, Professor V. Prosch. Dette unaturlige Forhold, der stammede fra Abildgaards Tid og i gamle Dage havde været berettiget, fordi Beslagmesteren, selv om han var eksamineret Dyr læge, dengang ikke kunde forudsættes kvalificeret til at docere den teoretiske Side af Faget, lykkedes det Becker at faa bragt ud af Verden allerede Aaret efter sin Ansættelse, idet han da ogsaa overtog Forelæsningerne i Beslaglære. I og for sig var Undervisningen af de Veterinærstuderende alene i Beslagkunst en meget omfattende og trættende Virksomhed, men det har sikkert alligevel været Docent Becker en Sorg, da Undervisningsplanen af 1895 indskrænkede denne Side af hans Gerning til de nuværende Øvelser i Beslaglære og derved bl. a. unddrog de Studerende den Opøvelse i Haandelag, der ikke var uden Betydning som Fordannelse til et andet, haandværkspræget, veterinært Fag, nemlig den operative Kirurgi. Med saa meget større Energi kastede han sig over den Uddannelse af eksaminerede Beslagsmede, som siden 1864 har fundet Sted ved Højskolen og som har gjort saa megen Nytte. 1890 blev han Ridder af Dannebrog.

Docent Becker nærde stor Interesse for Personalhistorie og har indlagt sig Fortjeneste ved at udarbejde de Fortegnelser over danske Dyr læger, der i hans Tid med regelmæssige Mellemlum saa Dagens Lys i vore veterinære Tidsskrifter.

Som Forfatter paa Beslaglærens Omraade optraadte han ikke, men han var en meget nidkær og samvittighedsfuld Lærer. De af hans gamle

Elever, der endnu er tilbage, vil sikkert alle mindes, hvorledes han søgte at indprente os visse fundamentale Spørgsmaal inden for Faget gennem en Art Fyndsprog, som man paa givet Stikord gerne skulde kunne aflevere ved Eksamen, men som ikke altid var saa lige til at klare, hvis man ikke forud var vel bevandret i dem. Han fulgte de Studerendes hele Færd med varm Interesse, og gik det dem paa en eller anden Maade galt, var han stedse parat med Raad og Daad for at afbøde Skaden. Ikke saa ganske faa af saadanne uheldige kunde takke Becker for at være naaet lykkeligt til Vejs Ende med deres Studium. Det var derfor ogsaa vel fortjent, at de Veterinær-studerende ved hans Død, der indtraf den 27. Oktober 1902 som Følge af en Hjernelidelse, udtrykte deres Taknemlighed overfor ham ved at lægge en Sølvkrans paa hans Baare.

P. Grunth.

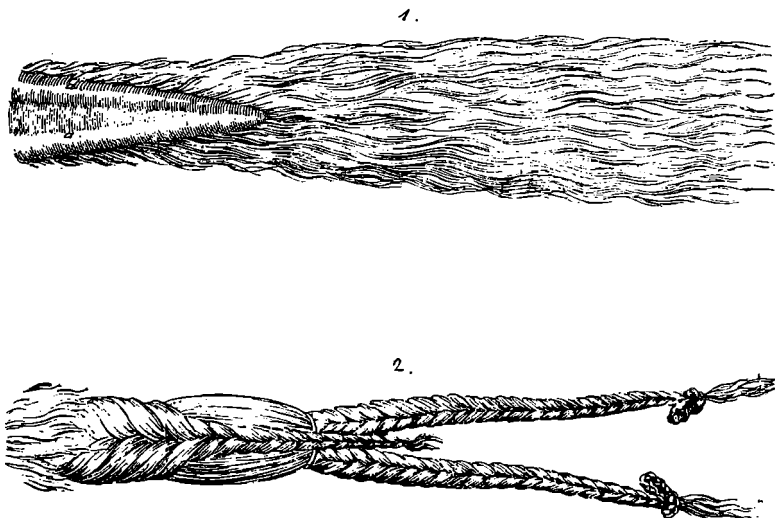
Om Kupering og Englisering af Halen hos Heste.

AF DYRLÆGE C. GROVE VEJLSTRUP, HILLERØD.

Efter at danske Dyrlæger paany har løftet deres Røst for at faa Kupering af Halen hos Heste forbudt, kunde det være paa sin Plads at kaste et Blik paa Kuperingens Historie, og samtidig paa en Operation, der altid efterfulgtes af en Halekupering, nemlig Englisering.

Allerede *Pelagonius* skal have gjort Indsnit paa Halen for derved at hæmme en for stor Bevægelighed af denne. Herved maa dog ikke forstaas Operationer, der skulde svare til det, vi forstaar ved Kupering og Englisering; thi man troede dengang snarere, at saadanne Indsnit

I

Tavle I. 1. Halen set fra neden. Ved a ses Senerne, der skal gennemskæres.
2. Den flettede Hale.

kunde give Halen større Kraft. Saaledes meddeler *Marx Fugger* i „Von der Gestütere y“, Frankfurt a. Main 1577: „Det er ogsaa Skik hos Spanierne at overskære en Sene i Halen hos Hestene, altsaa saaledes at de ikke mere kan røre Halen eller vifte med den, det kalder de i deres Sprog *desgubernar*.“¹⁾ Længere fremme i Bogen siges: „Naar en Hest er svag i Halen, er det et sikkert Tegn paa, at den er svag i Ryggen, — men for at man ikke skal blive klar over denne Mangel, skærer de indvendigt paa Halen de Nerver, der fra hele Ryggen gaar lige hertil, halvt over, saaledes at Halen bliver lam og saa stiv og stærk, at ingen kan bøje den med Haanden: af samme Grund, da denne ikke meddelte Kunst er noget farlig, træffer man nemlig blot ufarligt et Led i Halen, saa er det ude med hele Halen, — hugger man blot Halen helt af.“²⁾

Med Sikkerhed lader Operationerne sig spore længst tilbage i England. Saa tidlig som i Slutningen af det ottende Aarhundrede forbød saaledes Kirkeforsamlingen i Celchyd i England (Concilium calchutense) Kupering af Halen, da den ansaas for en hedensk Sædvane. Dette Forbud kan dog ikke være blevet stærkt efterlevet, for allerede i det 13. Aarhundrede kaldtes Englænderne paa Grund af denne Operation spottevis *Caudati*.

Fra England har Operationerne saa bredt sig udover Europa, og i Tyskland og Nederlandene er den allerede gammel. I Aaret 1497 kom Kejser Maximilian saaledes med 500 Ryttere, hvis Heste alle havde kuperede Haler, gennem Bündter Bjergene til Italien.

I „Le parfait Cavalier ou la vraye Connaissance du Cheval etc.“ Paris 1655, siger *Jean Jourdain*: „For at faa Halen paa Heste til at synes stærk, naar den er svag og uden Kraft, binder man den op, som man i gamle Dage gjorde det ved Stridshestene, eller kort og godt overskærer Nerven, som gaar fra Krydset etc.“³⁾

1) „Es haben auch die Spanier im Gebrauch, den Rossen in der Rieb ein Ader abzustechen, also, dass sie die Rieb nicht mehr rühren, oder damit wedeln kündten, solches heissen sie in ihrer Sprach *desgubernar*.“

2) „Wann ein Ross schwach in der Rüb, so ist ein gewissen Zeichen, dass es schwach ist im Rücken, — damit man aber dieses Mangels nicht möge gewar werden, so schneiden sie inwendig der Rüb den Nerven, so auss dem ganzen Rücken gerad bis daselbst gehet, halb ab, damit wird die Rüb lahm und so steif und stark, dass keiner mit der Hand nicht gewinnen kann: Item dieweil diese nicht vermeldete Kunst etwas gefährlich, dann so man ungefährlich ein Glied trifft an der Rüb, so wäre es umb den ganzen Schweif gethan, — man schlag ihm die Rüb gar ab.“

3) Pour faire paraistre la queue fort aux chevaux, qui l'ont faible et debile ils la lient comme on faisait anciennement les Coursiers, ou bien leur coupent le nerf qui vient de la Croupe etc.“

Tennecker maa saaledes have Uret, naar han i „Enthüllte Geheimnisse“ siger, at Englisering først var bekendt i England og Frankrig i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede, mens Kupering allerede anvendtes i anden Halvdel af det 17. Aarhundrede.

Englisering har imidlertid omkring Aar 1800 været meget anvendt. *Tennecker* siger sammesteds, at man kun sjældent ser Luksusheste, der ikke er engliserede, og Operationerne er saa almindelig anvendte, at alle Hestehandlere, Kursmede, Hestelæger, ja, selv Hestehandlerkarle kan udføre den. *Tennecker* selv hævder at have udført Englisering over 1000 Gange uden saa godt som noget Uheld.

Som den, der har bidraget mest til Operationens Udbredelse i Tyskland, nævner han den engelske Hestelæge *Robertson*, der med en engelsk General under Arvefølgekrigen kom til Tyskland og Nederlandene og blev der efter Krigens Afslutning. Han traadte først i württembergsk, dernæst i saksisk-polsk Tjeneste, og efter at have forladt denne, fortsatte han med at rejse rundt fortrinsvis i Preussen og det nordlige Tyskland for at kupere og kastrere. Omkring 1770 slog han sig til Ro i Landsberg efter at have fortjent „viel Geld“, idet han lod sig betale med 25 Rthl. for hver Englisering og Kastration og 100 Rthl. for Undervisning i samme Færdigheder.

Grunden til, at man begyndte at kupere Hestene, har vel i første Linie været at tilfredsstille Modens Luner. Paa den anden Side, og det fremgaar allerede af de ovenanførte Citater af *Marx Fugger* og *Jean Jourdain*, har man ment, at Hestenes Ryg skulde blive stærkere, naar den ikke havde Halen at bære og dermed dens lange Haar til at sugе Kraften fra Ryggen. *Robertson* angiver, at langhalede Heste har mindre Styrke i Ryggen end korthalede, fordi de lange Haler suger de gode Safter fra Ryggen til sig. Fremdeles kunde man ogsaa ved en Kupering undgaa, at den forreste Hest, naar Hestene gik i Række og Geled, eller var tæt forspændt (Fir- og Flerspand), med Halen kunde slaa den efterfølgende i Hovedet og dermed forurolige den. Endvidere vil en kuperet eller engliseret Hale ogsaa være lettere at binde op.

Allerede *Hartmann* nævner, at man ved Operationerne borttager Hestene deres naturlige Værn imod Fluerne, men han giver dog Englænderne den Cadeau, at de i denne Retning ikke gør Hestene saa meget ondt som alle andre, idet der i England formentlig paa Grund af det daarlige Klima af Fluier kun findes Stuefluerne, der ikke generer Hestene.

Men, siger han, paa fremmed Grund maatte derfor ogsaa det engelske Rytteri haardt bøde for Fjernelsen af Hestehalerne. Saaledes

mistede de i Aaret 1743 ved Dettingen og i 1756 i Lejrene ved Frizlar, Hochkirch, Wilhelmsthal o. a. Steder de fleste af deres Heste, da Hestene, som Følge af at de ikke kunde værge sig mod Fluerne, blev urolige. Og ved Minden under Syvaarskrigen kom Hestene af samme Grund i en saadan Uorden, at de nær havde tabt Slaget. Dette er da Grunden til, at det britiske Kavalleri siden denne Krig ikke mere anvender kuperede Heste.

Hensigten med Englisering kan i Korthed belyses med et Citat af *Nyegaard*: „Ved Englisering faar en simpel Hest et ædlere Udseende, en lav ansat Hale bæres da mere bueformet og udstrakt fra Kroppen, en svajet og svag Ryg og Lænd saavel som et daarligt og uregelmæssigt Fodskifte forbedres, og Hesten synes i det hele bedre“.

Det er dog ikke alle Heste, der kan gives et ædlere Præg ved Englisering, og der løfter sig da ogsaa Røster mod Englisering af enhver Hest. *Dietrichs* o. a. fraraader saaledes Englisering hos:

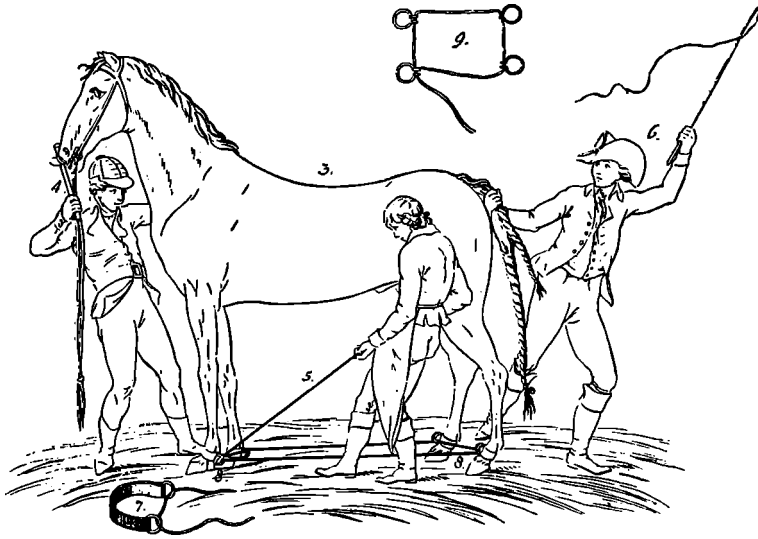
Heste af slap Bygning,
 Heste, der overhovedet er slappe i deres Bevægelser,
 Heste med afskydende Kryds, hos hvilke Halen sidder stærkt indeklemt,
 Heste, der har et temmelig lige Kryds, men hvor Halen i Forvejen bæres daarligt eller er højt ansat og Heste med Rottehale.

Ligeledes er det efter *Mortgens* unødvendigt at englisere Heste af ædel Race — tyrkisk, arabisk og engelsk Fuldblod — da disse som Regel bærer Halen godt alene efter en Kupering.

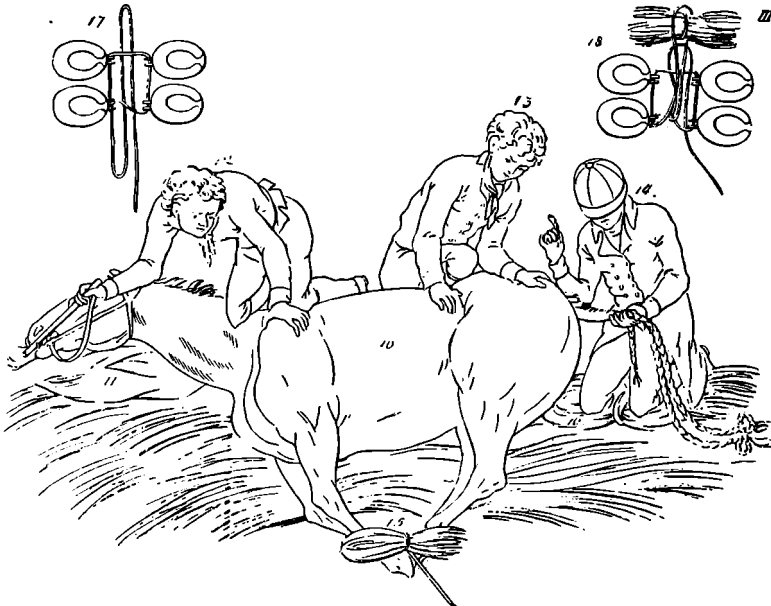
Heste, der skal engliseres, bør helst ikke være over 2—3 Aar gamle, og de fleste fordømmer at englisere Heste over 5 Aar. Operationen udføres bedst Foraar og Efteraar og bedst om Morgenen. Enkelte opererer paa staaende Hest; en Fremgangsmaade der dog fraraades af de fleste, dels af Hensyn til den Fare, der er forbundet dermed for Operatøren, dels af Hensyn til, at det ikke er muligt, hvor godt man end fængsler den staaende Hest, at lægge Snittene, som de bør lægges.

Forinden Hesten kastes (nogen særlig Forberedelse angives ikke at være nødvendig, omend nogle først vil give et Klyster) maa Halen flettes paa en særlig Maade (se Tavle I). Operatøren knæler bag Hesten, tager Halen i sin venstre Haand, bøjer den tilbage, lader sig række Engliserkniven af Hjælperen (vel at mærke maa Hjælperen holde om Knivens Æg, mens den rækkes til Operatøren, for at ikke denne i Skyndingen skal lædere sig) og ca. 3 Fingersbredder fra

II.

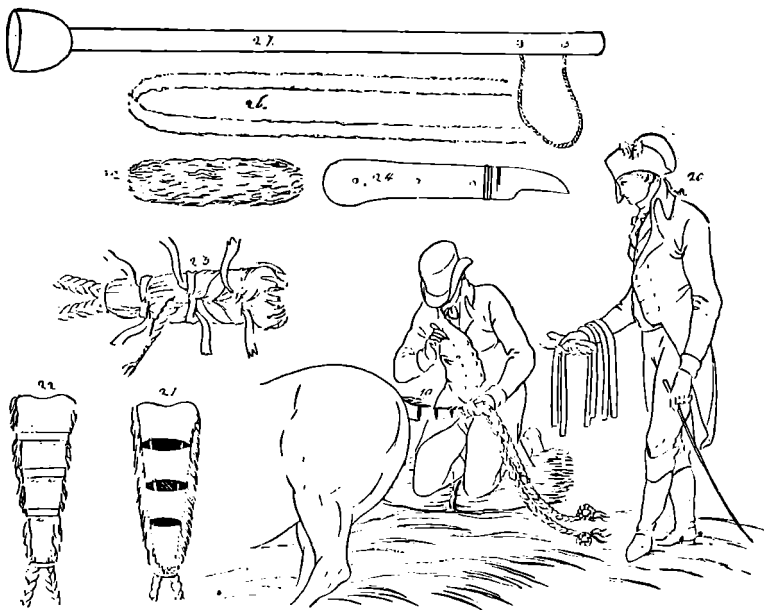

Tavle II. Hesten parat til Kastning.

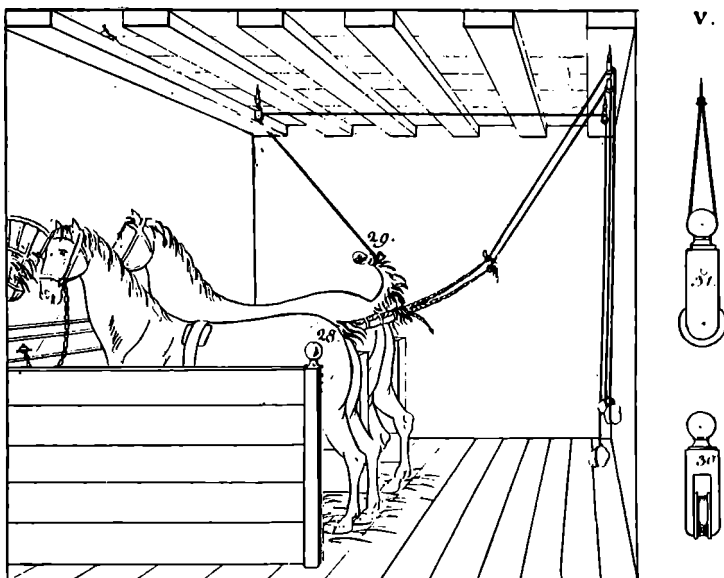
Tavle III. Den kastede Hest.

Anus lægges paa Halens ventrale Flade det første Snit, der skal gaa saa dybt, at Muskler og Sener skæres igennem lige til Knoglen, og der skæres dybere paa Siden end paa Midten. Der tages ikke Hensyn til Kar eller Nerver. Drejer det sig om en ung Hest, skulde dette ene Snit være tilstrækkeligt, men almindeligvis lægges dog yderligere 2—3 Snit i en indbyrdes Afstand af ca. 2 Tommer. Naar det andet Snit er lagt, springer de nu paa 2 Steder overskaarne Sener og Muskler frem, og disse fjernes med en Arteriekrog eller Pincet. Dette hævdes dog ikke at være uomgængeligt nødvendigt, men er fordelagtigst for Helingen. For lettere at kunne fjerne disse Muskel- og Senepartier lægger nogle, især mecklenburgske Hestehandlere, Længdesnit mellem Tværsnittene.

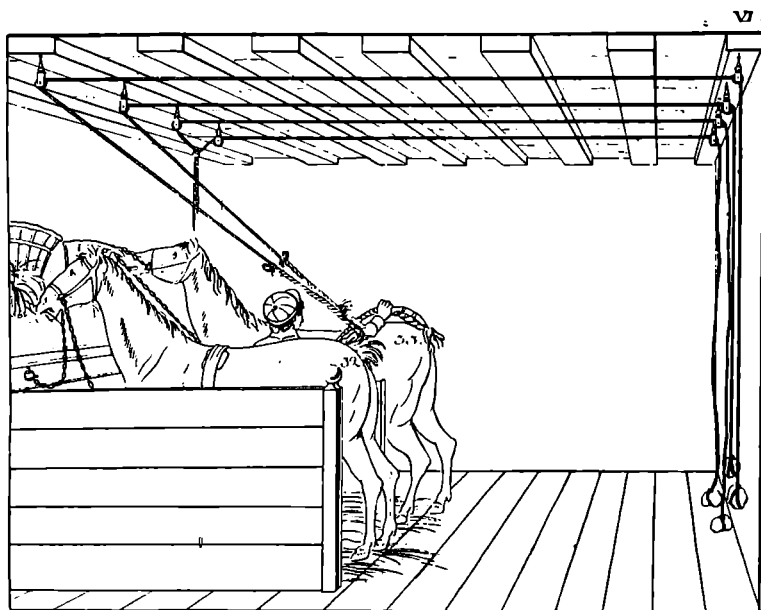

Tavle IV. 19. Halen med indtegnede Snit. 21. De udførte Snit med de fremtrædende Seneender. 22. Saarene forbundet. 24. Engliserkniven.

Naar Operationen er overstaet, forbindes Saarene. Inderst lægges Blaar, der holdes paa Plads af Lidser, indtil Blødningen er standset. Almindeligvis knyttedes disse paa Halens øverste Flade, idet der imellem Lidserne og Halen anbragtes et Bundt Halmstraa. Ved at fjerne et Straa ad Gangen kunde man sikre sig, at en alvorlig Trykning af Halen kunde undgaas. Efter at Hesten har rejst sig, føres den tilbage til Spiltouget, og Halen anbringes saa med Træk bagud ved Hjælp af en Trisseanordning (se Tavle 5 og 6). Den første Nat skal

Tavle V. 28. Hest i Rullerne kort efter Engliseringen. 29. En allerede kuperet Hest i en enkelt Trisse.

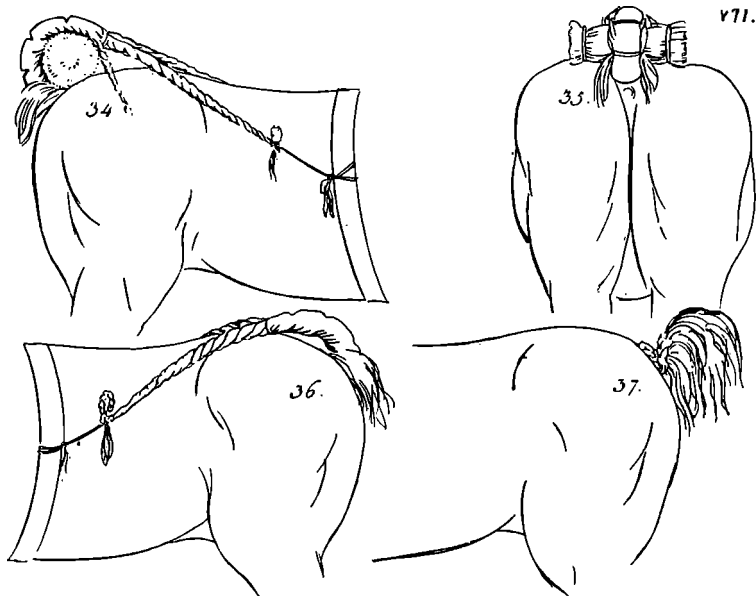

Tavle VI. 32. En allerede noget helet Hest i Trisserne. 33. En Hest, hvor Halen bliver bundet op før Motioneringen.

Hesten staa opbundet, ligesom der af Hensyn til eventuel indtrædende Blødning skal være Vagt ved den. 12—18 Timer efter Operationen løsnes Forbindingen, og den kan fuldstændig fjernes efter 24 Timers Forløb. Saarene, der i Almindelighed kun fugtes med lidt friskt Vand nu og da, overlades nu til Naturens Heling og er sædvanligvis lægt i Løbet af 14—18 Dage.

Efter 4—5 Dages Forløb hænges større Vægt i Halen, og Tridserne flyttes gradvis frem over Hesten, saaledes at Halen faar en mere oprejst Stilling. Paa samme Tidspunkt skal Hesten motioneres; men under dette skal Halen ogsaa være bundet frem. Den fæstes ved Baand til hver Side af Gjorden, og Halen støttes af en over Krydset ved Halens Grund anbragt Halmpude. (Tavle 7.) 12—14 Dage efter er Halmpuden unødvendig, Halen taaler nu at ligge fuld stændigt ned.

Der angives almindeligvis ikke at være nogen større Risiko ved Operationen, oftest nævnes, at der kan indtræde Brud af Halen, hvis denne for hurtigt efter Engliseringen bøjes for stærkt over Ryggen. Ligeledes angiver enkelte, at man meget maa undgaa at lædere Ledforbindelserne mellem Halehvirvlern^e, naar man opererer, da man ellers risikerer at faa en Fisteldannelse. Det, der hyppigst indtraadte,

Tavle VII. 34 og 35. En nylig engliseret Hest opbundet over Halmpude.
36 og 37. Opbinding af allerede helede Heste.

var, at Halen helede skævt, og var dette sket, maatte en ny Operation til.

Naar Saarene efter Engliseringen var fuldstændigt helede, skulde den sidste Del af Operationen udføres, nemlig *Kuperingen*. En enkelt Operatør, *Robertson*, udfører dog begge Operationerne i samme Seance, idet han vilde hævde, at Kupering efter Englisering ofte giver Anledning til Skævhed af Halen. Men de fleste vil dog først kupere, naar Saarene er fuldstændigt helede, ja, enkelte hævder, at Kupering og Englisering samtidig maa betegnes som værende grusomt.

Omend Kupering af Halen har været kendt længe, er det dog et Spørgsmaal om den allerede skulde have været anvendt paa *Alexander den Stores* Tid. Det berettes saaledes, at *Alexander den Store* som Armésorg over sin Ven *Hæpheston's* Død skulde have skaaret Halerne af Krigshestene, men det har formentlig kun drejet sig om Haarene.

Ved Kupering fjernes en større eller mindre Del af Hestens Hale, drejer det sig kun om et kortere Stykke, saaledes som det i Dag ikke sjældent anvendes blandt Frederiksborgheste, har Indgrebet været benævnt *Arabisering*. Er Halen hugget saa kort af som en Murerkost, saaledes som det almindeligvis blev anvendt paa Køreheste i England, fik Stumpen Navn efter Fremgangsmaadens Opfinder *Lord Cadogan*.

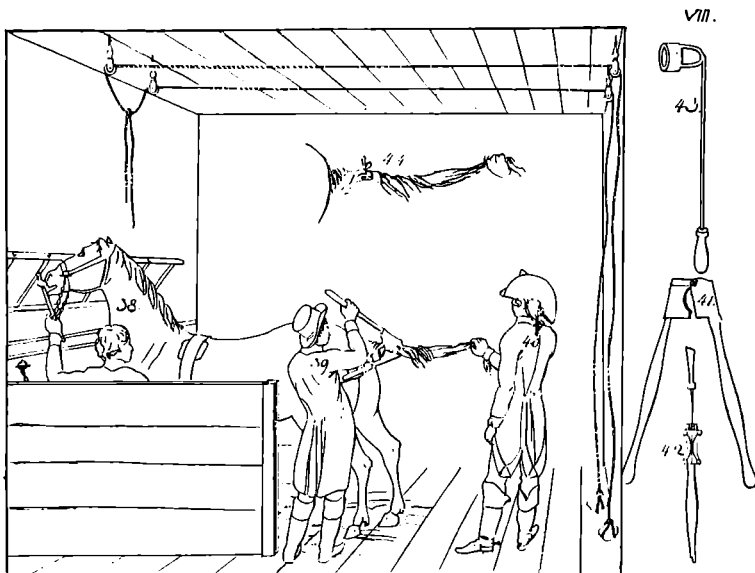
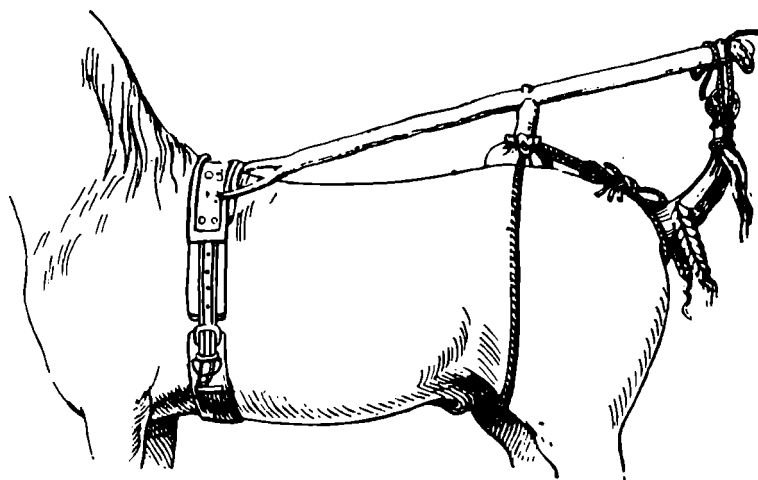

Table VIII. Kupering og Kuperinstrumenter.

Operationen bestod oprindelig i en simpel Gennemskæring i Ledforbindelsen mellem 2 Halehvirvler, andre Gange som en Gennemhugning foretaget ved at lægge en Kniv over Halen paa det Sted, hvor Kuperingen skulde foretages og derefter slaa Kniven igennem Halen eventuelt ned mod et under Halen anbragt Træstykke. Omkring 1800 træffer vi Beskrivelserne af de nu almindeligt anvendte Kupersakse. Efter Afhugningen brændtes som nu Halespidsen med et gloende Jern, og mange anbefaler at anbringe Halen ophængt i Tridser ligesom efter en Englisering.

Endnu omkring 1850 omtales Englisering udførligt i de kirurgiske Lærebøger, men allerede 1873 udtaler *Nyegaard*, at „Englisering er ikke nu saa brugelig som tidligere“, og den er nu helt forladt. Man turde vel ogsaa regne med, at Kupering af Heste snart er en Saga blot, saaledes at det allerede for 141 Aar siden af *F. Pilger* udtalte Haab maatte gaa i Opfyldelse:

„Maatte blot Hovmodet og Uforstand hos de Mennesker, der ofte kan puste sig op lige til Vanvid og Stupiditet, og som holder Brillen for hele den øvrige Menneskehed, saa den hensynsløst kan se med klarere Øjne, gøre al saadan Belæring, som skader mere end den gavner, undværlig i al Fremtid.“¹⁾

Tavle IX. En af Brogniez konstrueret „Porte-Queue“, der kan anv. i St. for Trisser.

¹⁾ „Möchte doch der Hochmuth und Unverstand derer Menschen durch deren Brille die sie ihr vorhalten, die ganze übrige Menschheit ohne Rücksicht gesünderer Augen sehen soll, die sich oft bis zum Wahnsinn und Stupidität versteigen, all dergleichen Belehrungen die mehr schaden, als nützen für die Zukunft ganz entbehrlich machen.

Benyttet Literatur:

Foruden de ældre Haandbøger i Kirurgi og Operationslære er benyttet:

1. Robertson D.: Leichte und ganz neue Art Pferde zu englisiren.... Arnheim 1770.
2. Wolstein, J. G.: Die Bücher der Wundarzney d. Thiere. Wien 1784.
3. Hartmann, Georg: Anleitung zur Verbesserung d. Pferdezucht. Tübingen 1786.
4. Pilger, F.: Systematisches Handbuch d. theoretisch-praktischen Veterinär-Wissenschaft. Giessen 1801—1803.
5. Tennecker, S. v.: Beschreibung d. einfachsten u. leichtesten Art d. Englisirens. Leipzig 1803.
6. Enthüllte Geheimnisse aller Handelsvortheile und Pferde-Verschönerungskünste der Pferdehändler. Aus den Papieren des Pferdehändlers A. Mortgens. Von S. V. Tennecker. Ilmenau 1827.
7. Nyegaard, C. A.: Praktisk Haandbog for Hestevenner..... Kbhvn. 1873.

De anvendte Billeder stammer fra Tenneckers Beskrivelse med Undtagelse af Fig. 9, der er taget fra Ed. Hering: Handbuch der thierärztlichen Operationslehre. Stuttgart 1857.

Om Dyrslægevæsenet paa Bornholm.

AF ARKITEKT K. THORSEN, RØNNE.

Det Stykke Danmark, der hedder Bornholm, har altid ved Siden af sin Klippenatur haft et betydeligt Landbrug, ikke mindst paa Husdyrbrugets Omraade. Og de bornholmske Landmænd, der som Selvejere ikke kendte til Hoveri eller Stavnsbaand, har ikke været Sinker i Forhold til det øvrige Land. For at nævne et Par Eksempler: „Foreningen til Hesteavlens Fremme paa Bornholm“, stiftet for 110 Aar siden i 1832, var den første Hesteavlsforening her i Landet, og maaske i hele Verden. Fra de senere Aar ved vi, at Bornholmerne var de første i Danmark til at melde rent Land med Hensyn til Kvægtuberkulosen.

Da Dyrslægevæsenet i sin ældste Fase specielt var knyttet til det saavel i Krig som i Fred nyttigste og kostbareste Arbejdshusdyr, Hesten, skal først gives nogle Træk af dens ældre Historie paa Bornholm. En af vort Lands Historikere (C. F. Allen) nævner i en Omtale af Landbruget ved Aar 1500, at „Hestelæger omtales jævnlig i denne Tid, næsten oftere end Menneskelæger“. Og for Bornholms Vedkommende er det interessant at kunne konstatere, at der allerede for over fire Hundrede Aar siden fandtes et Hestestutteri paa Øen,

Stutteriet paa Hammershus.

Æren for at have startet et saadant Stutteri tilkommer Lybækkerne, der fra Aar 1525 til 1576 havde Bornholm inde som brugeligt Pant, dog med visse Indskrænkninger og med Danmarks Konge som suveræn Overherre. Lybæks Raad, der havde sin „Marstald“ i Hansestaden

og derfor var direkte interesseret i Hesteavlen, tilskrev sin Hovedsmand paa Hammershus, Fogeden Bernt Knop, under 7. April Anno Domini 1537, at han skulde „paa egen Regning holde Heste til Rytterne paa Slottet, og selv staa Skaden paa Hestene, dog om denne forarsages af Brand anstiftet af Skalke, Fjender eller Misundere, da skal Raadet komme ham til Hjælp“. Dertil føjedes, at Raadet „vil have et Stutteri paa Øen og vil dertil sende Heste og af dette beholde Opdræt og hele Fordelen“. (Dr. I. R. Hübertz „Aktstykker til Bornholms Historie“, 1851, S. 96.)

De lybske Heste fra det bornholmske Stutteri har sandsynligt været en svær Race egnet til Krigsbrug, at bære en Ridder i fuld Rustning. Derimod var den indfødte bornholmske Hest noget mindre; den findes nævnt og karakteriseret af en tysk Forfatter, der besøgte Øen ved Slutningen af samme Aarhundrede.

Som Udsending fra Kurfyrsten af Sachsen til den svenske Konge Carl den 9de drog Heinrich von Schwerin 7. Juli 1592 ud fra Heidelberg og medførte som Sekretær Mikael Herberer von Bretten foruden flere Tjenere. Selskabet tog søværts fra Rügen til Skaane, men Skibet maatte paa Grund af Storm og Modvind søge Havn paa Bornholm. I 1610 udgav Sekretæren en Rejseskildring af den hele Færd. Om Bornholm hedder det bl. a., at Øen „ikke er synderlig frugtbar paa Korn, men har gode Græsgange og en særlig Art smaa Heste, som undertiden føres over til Tyskland til Markedsgøglernes Brug“.

Ved Midten af 1600 Tallet var der ca. 60 Rytteriheste paa Hammershus; man havde derfor af og til Brug for Kursmeden. Af Slotsregnskabet for Aar 1656 ses det saaledes, at den daværende Lensmand Ebbe Ulfeldt har som Hestelæge benyttet Peder Smed i Rønne, hvor der iøvrigt var flere saadanne. Byens Skatteliste af 1668 (i Rigsarkivet) nævner i Øster Kvarter Jens „Smid“ og i Nørre Kvarter, det egentlige „Smedekvarter“, Niels, Joen, Lauridtz og Gierdt „Smid“. Den anseligste Kursmed blandt disse var Lauridtz Ibsen Smed, en i Henhold til Skatteligningen anset og velhavende Borger, der desuden plejede Gæstebud og anden festlig Omgang med Stadens Embedsmænd og Officerer.

Et Bidrag til Bornholmshestens Historie giver Degnen i Aaker Sogn, Rasmus Pedersen Rafn, der 1671 skrev sin „Cronica Boringiaca“ og heri fremfører: „Heste, Hopper og Foeler falder icke her ret store, men undersætsige, stærke og førlemmede, forsager icke Arbeidet, men lader sig drive for Vogn, Harve og Ploug indtil de styrte, ere ogsaa udi billig Pris“.

Ja, med Hensyn til Prisen kan eksempelvis nævnes Vurderingen

paa Skiftet efter den fra Opstanden i 1658 kendte „Bornholms Befrier“, Kaptajn Jens Pedersen Kofoed paa Maglegaard i Østermarie Sogn, der afgik ved Døden i Aaret 1691. Hans Hestebestand bestod af 14 Individuer, vurderet saaledes ifølge Landdistrikternes Skifteprotokol 1690—94, Landsarkivet:

„En brun, blisset Ganger (3: Hingst), 6 Slettedaler (a 4 Mark). En hvid Gilling, 8 Sld. En hvidskimlet Ganger, 10 Sld. En rød Gilling, 6 Sld. En brun Gilling, 6 Sld. En brun do., 12 Sld. Atter en brun Gilling, 12 Sld. En sortgraa ugilled Fole, 10 Sld. En brunblisset Hoppe, 6 Sld. En gulblisset Hoppe, 11 Sld. En hvid Hoppe, 7 Sld. En sortstjernet Hoppe, 6 Sld., 2 Mark. En brunblisset Hoppe, 4 Sld. En sortbrun Hoppe, 6 Sld.“

Det var navnlig de offentlige Myndigheder, specielt det Militære, der i ældre Tider paa Bornholm mest anvendte de derværende Kursmede. Det er derfor næppe nogen Tilfældighed, at en saadan i Rønne, Hans Michelsen, nævnes „Smed ved Artilleriet“, (Rønne og Vester Herreds Skøde- og Panteprotokol, $\frac{2}{9}$ 1724, Landsarkivet).

En kendt Kursmed var Jesper Hansen i Allinge. Han var født $\frac{2}{9}$ 1698 som Søn af Købmand og Sættedommer Hans Jespersen og Hustru Englike Nielsdatter. Jesper Hansen kom i Smedelære i København og vendte tilbage til Fødeøen med Laugets Examinensbrev i Lommen. Han nævnes baade Kleinsmed og Grovsmed, og pudsig nok virkede han ogsaa som — Prokurator, skønt han her ikke var examineret. Ikke desto mindre havde han i sidstnævnte Branche god Søgning, endog fra Øens højeste Embedsmænd. Selve Amtmanden, Etatsraad I. C. Urne, betroede ham at være Aktor i flere Retssager, og i en Sag var han Kommandanten, Oberst J. Kruse's Fuldmægtig. Saaledes blev denne Kursmed efterhaanden en Stormand i sin lille By. Han var Overformynder og Ejer af mindst 500 Slettedaler. Jesper Hansen afgik ved Døden 26. Oktober 1775. Da han var sænket i Graven „slo di Ilj aa Van ette ijn“ (slog de Ild og Vand efter ham), hed det i Folkemunde; man var bange for at se ham gaa igen, fordi han ikke blot havde været stejl og stridbar i sit jordiske Liv, men ogsaa havde benyttet „sorte og skjulte Kunster“ ved sine Kure paa Heste og Kreaturer. (M. K. Zahrtmann, Slægten Jespersen, „Bornholmske Samlinger“ XI Bind, S. 49.)

Af Kursmedenes Lægebøger og Praksis.

Der var i Behandlingen af syge Dyr i hin Tid ikke saa lidt Overtro og Sortekunst. I den Henseende fulgte Dyredokterne i Menneskelægernes, det vil sige Kvaksalvernes, Spor, i de Tilfælde hvor ikke en og samme Person dyrkede begge Omraader, hvad der var meget almindeligt. Eksempelvis skal nævnes, hvad der paa Bornholm ansaas for at være en nødvendig Betingelse for, at Støbning med Bly skulde kunne virke tilstrækkeligt mod Kuller: Blystøberen skulde sammenmelte fem Slags Bly, nemlig almindeligt Bly, Kirkebly, Bly fra Stempel paa Klæde, Korsbly fra Sammenlodning af Vinduessprodsler og Arvebly. Bedst Virkning opnaaedes, saafremt det sidste erstattedes med noget smeltet Arvesølv. Men Processen var ikke færdig hermed. Selve Smeltningen skulde foretages ved ni Slags Brændevad. Naar dette var iagttaget, og Støbningen over Dyret kunde ske, gik det saaledes for sig. Der holdtes en Bøtte Vand over det syge Dyrs Hoved, og Støberen hældte det smeltede Bly gennem en aabnet Saks ned i Vandet under Fremsigelse af forskellige mystiske Formularer. Vandet i Bøtten tjente til at stille Diagnose, eftersom Blyet tog Skikkelse i det, og om det skete stilfærdigt eller med et „Knald“. I sidste Tilfælde var Dyret „forgjort“, og der var mindre Haab om Helbredelse. I alt Fald skulde der da skrappe Midler til for at mane det Onde paa Døren.

Med Fordringen om saa udviklede Regler havde Kvaksalveren i de fleste Tilfælde sikret sig en sikker og ærefuld Retræte, naar hans Kur viste sig virkningsløs.

Der er næppe Tvivl om, at Heste- og Kvæglæger, Kursmede og andre Lægmænd havde noget at bestille i Anledning af den Kvæg- og Hesteeksport, der i ret høj Grad fandt Sted fra Bornholm i 1740erne, da der var Kvægpest i det øvrige Land, og Øen i Østersøen næsten ikke var berørt heraf. Kvæget udførtes særlig til København, danske Provinsbyer og Lybæk, til Supplering af de hærgede Besætninger og til Fedning i Brænderierne, mens Hestene væsentlig gik til Holsten, Lybæk og flere tyske Byer, til Brug ved det militære Rytteri. Da Eksportdyrene i Sagens Natur skulde være sunde, maa der have foreligget et vist sagligt Syn over dem.

I „Rønne Byes Bog“ (Kæmnerprotokollen) findes interessante Oplysninger om denne Eksport over Rønne Havn, idet der i Regnskab over de til Fordel for Havnens „Fiælebroe“ opkrævede „Bropenge“ for hvert Dyr nævnes følgende:

„Anno 1740: Skipper Robbert Robbertsen skibet til Lübeck Stude

15 stycker a Stk. 2 Skilling = 1 Mark 14 Skilling. Samme Skipper skibet til Lübeck Stude 16 Stykker, 4 Hæste a 2 Skl. = 2 Mk. 8 Skl.

Ao. 1741: Den 28. Marsig skiebede Skieper Robert Robertsen til Holsteen Heste 8 Støcker, derfor er af Herr Oberst Kruse betalt Klape Penge (til Broklappen) for Støcket 4 Skl. = 2 Mark.

Den 3. May dog (da) skiebede Skieper Robert Robertsen til Løybeck Stude 45 støcker, før støcket 2 Sk. er 1 Slettedaler 2 Mk, og 3 Hester for støcket 4 Sk. er 12 Sk., og 26 støcker Stude, kom ad lan igen og kom saa om Bord igien a støcket 2 Sk. er 3 Mk. 4 Sk.

Hendrich Rüdinger fra Løybech betalte for 22 Støcker Heste a Støcket 2 Sk. er 2 Mk. 12 Sk.

Ao. 1742: Udi May skiebede skepper Robert Robertsen til Løybech 39 støcker Stude og 8 Heste a støcket 4 Sk. er 2 Sldaler 3 Mk, 12 Sk.

En femersk Skieper for 24 støcker Heste a støcket 8 Sk. er 3 Sldaler. (Disse sidste gik sandsynligt til Femern.)

Hendrich Rüdinger fra Lybech betalte for nogle Heste som førdes ad Holsten, derfor 4 Slettedaler. Den 16. Augusti betalte Johan Lorenzen Abro for nogle Heste, som førdes ad Holsten, 3 Mark 4 Skl.“

For Aarene 1743–45 findes ingen Oplysning, da Bladene for disse Aar er revet ud af Protokollen, en Vandalisme der skyldes en af Kæmnerne i 1800 Tallet. Men derefter følger:

„1746: Andreas Boss skiebede Kiør 14 Støcker til Kiøbenhafn a Støcket 2 Skl. er 1 Mark 12 Skl. Nels Nelsen skiebede Kiør til Kiøbenhafn 24 Støcker. Hans Predbjørn do. til do. 40 Stk. Skepper Tønnes Böyesen do. til do. 46 Stk. Skieper Rasmus Rasmussen do. til do. 40 Stk. Karl Karlsen do. til do. 40 Stk. Videre: Ole Kalsen 72 (2 Rejser). Ole Matzen 17. Nels Nelsen 24. Andreas Boss 46 (2 Rejser) og Robbert Robbertsen 99 (2 Rejser).“

Det var altsaa en betydelig Mængde Malkekøer, der fra bornholmske Besætninger eksporteredes, alle til København, dette Aar. Videre hedder det:

„1748: Klaus Jørgensen skiebede 14 støcker Kiør til „uorenbor“ (Vordingborg) for støcket 2 Sk. Skiepper Falerius Hansen 20 Stk. til „Sieland“. Skipper Andreas Boss 26 Stk. til Kiøbenhafn. Skipper Kristian Hendrichsen 20 Stk. til Sieland og 20 Stk. til Dragør. Videre Falerius Hansen 20 Stk. til Præstø og 20 Stk. til Kiøbenhafn. Kal Kalsen 118 Stk. til Kiøbenhafn og Præstø (4 Rejser). Kristian Henriksen 20 Stk. til Vorenbor. Ole Matzen 44 Stk. til Præstø (2 Rejser). Robbert Robbertsen 25 Kiør og Heste til Kiøbenhafn og siden 64 Kiør (2 Rejser) til samme Sted.“ Endelig „en Skipper fra Føyn 10 Stk. til Føyn“.

Da Sognepræsten praktiserede som Dyrslæge.

Af Mænd, der udenfor Kursmedenes Kreds praktiserede som Dyrslæger paa Bornholm, kan særlig nævnes Pastor Andreas Agerbech, der var Præst paa Øen fra 1739 til 1756. Han var en i høj Grad mærkelig Personlighed, der forenede videnskabelige Studier (Teologi og Lægevidenskab) med en Religiøsitet, der grænsede til Fanatisme.

Andreas Agerbech var født i Varde i Aaret 1702, Søn af en Hjulmand. Han kom til Studeringerne og blev cand. theol. i 1727, men rejste derefter til Tyskland og opholdt sig en Tid i Byen Halle, hvor der da fremherskede en stærk, pietistisk, religiøs Retning af hvilken han blev paavirket og efterhaanden blev en udpræget Type af samme. Desuden studerede han Medicin, den saakaldte strahlinske Lægevidenskab, hvilken han ved sin Tilbagevenden til Danmark dyrkede og praktiserede endog ved Hoffet, hvor han ikke blot behandlede Dronningens Søster, men ogsaa Kongen selv, dog uden Resultat.

I Aaret 1737 ansattes Agerbech som Kappellan i Frederikshald, men vakte her et saadant Røre, at Regeringen kaldte ham tilbage, og 1739 blev han beskikket til Sognepræst paa Bornholm i Poulsker Sogn, hvorfra han i 1741 forflyttedes til det større Klemensker Sogn paa Øens Nordland. Ved sin ekcentriske Optræden lagde Pastor Agerbech sig ud saavel med sin Menighed som med Autoriteterne, de kirkelige som de verdslige, hvilket her blot skal nævnes. Fra hans Dyrslægevirkosomhed foreligger enkelte Eksempler paa hans Raad og Vejledning: „Er Creaturet forstoppet, saa er der gandske ringe Haab til Livet; Thi da har det enten Miserere, det er Tarme-Sting eller den fra Gurgelen til Ende Tarmen gaaende krumme Bevægelse har vent sig neden fra op ad“. I Klemensker brugtes efter Præstens Raad mod Forstoppelse Kragetornsrod kogt i Øl. Eftersom en Ko „og pissede Blod“ havde de brugt Blodsten indgivet i sød Mælk, mens Agerbech plejede i saadanne Tilfælde ellers at anbefale Blodurt som et „herligt Middel“. (K. Klastrup „Da Landet fattedes Dyrslæger“. Maanedsskrift for Dyrslæger 42. B., S. 649.)

Pastor Agerbechs mest fornuftige Fremsynethed var hans Forslag om, at der uddannes en Slags Dyrslæger, idet der for hvert Amt og hver Herregaard indsendes „en meget kløgtig Karl“, som skal lære hele Kuren — men efter Agerbechs Recept og underforstaaet efter hans Vejledning. I Anledning af Kvægpesten, som Pastor Agerbech ogsaa mente at have observeret paa Bornholm, holdt han i 1746 en Prædiken: „De umælende Bæsters Suk over Landets ubændigste Synder“. Og senere udfærdigede han et Manuskript — maaske efter

Opfordring — bærende Titlen: „Nest Guds Hielp tilforladelige milde og gode Huus-Raad imod den sig her paa Bornholm ytrede Qvæg-Syge gandske betencksom og vel overlagt sammenskreven i St. Clemens Præstegaard dend 15. Febr. 1751 af A. Agerbech.“

Under 16. Juli 1756 blev Pastor Agerbech „degraderet“, idet han fra det store Klemensker Sognekald blev beskikket til Garnisonspræst paa Christiansø. Her blev han kun et Aar, da han helt afskedigedes, hvorefter han flyttede til København, hvor han praktiserede sin forskelligartede Lægevidenskab. Hans Løbebane som Præst karakteriseres bl. a. ved hans Stridigheder i Frederikshald med Pastor Cold, i Poulsker ved en Proces og i 1744 ved en Bøde paa 50 Rigsdaler for Opsætsighed mod Myndighederne. I København udgav Agerbech et Par Lægebøger, „Den philosophiske Læge“ og „Den philosophiske Apotheker“, som ikke fandt Bifald i Lægeverdenen. Ved sit Livs Slutning kom Agerbech tilbage til Bornholm, hvor han døde i Svaneke 1. Febr. 1770 „67 Aar 10 Maaneder gammel“. (Professor Julius Petersen: „Den danske Lægevidenskab“ 1700—1750. I. A. Jørgensen: „Bornholms Historie“, II Bind, S. 108 fg. Samme Forfatter „Series Pastores“, S. 20, 64—65 og 97.)

Heste- og Kvægsyger paa Bornholm ved Midten af 1700erne.

I Aaret 1756 udkom „Bornholms omstændelige og tilforladelige Beskrivelse“, af Generalløjtnant de Thura, til hvis Udarbejdelse Øens Amtmand Chr. Urne havde givet væsentlige Oplysninger og Bidrag. Om den bornholmske Hest ved den Tid hedder det:

„Hestene falder gemeenligen ikkun af maadelig Størrelse, dog findes der iblandt nogle faa, som ganske vel kan henregnes blandt de Stores Tal. De ere til Dels af temmelig smuk Skabning, sterke og duelige baade til Kiøren og Riden, saasom de fra Ungdommen af til begge Dele blive opvante, allerhelst en stor Del deraf maa bruges til Dragoner Heste. Desuden rider gemeenlig alle Folk til Kirke, saavel Præsterne, Degnene, som Mands og Qvindes Personer, hvilke sidste sidde i Tver Sadler og vide meget vel at skikke sig derudi.“

Om en mærkelig Tilstedeværelse af halvville Heste beretter Thura:

„Her holdes ingen Stutteri, dog lægger enhver Bonde selv gierne sine Heste til. For omtrent 30 Aar siden var en Mand, der holte en halv Snes saa got som vilde Heste, som hele Vinteren igiennem ginge hist og her omkring paa den saakaldede store Lyng og fødede

sig selv. Om Vaaren hentede han dem hjem for at drive Ploven eller gjøre andet fornødent Arbejde. Til Røe Kirke er for mange Tider siden af en Bonde foræret tvende Horse-Føl, som bestandig gaa paa den vilde Mark, hvoraf endnu Yngel fortsættes; Hvad Føl deraf falde, blive til Kirkens Bedste bortsolgte; De komme aldrig i Hus uden naar de skal bedækkes, da Folk med megen Behændighed maa see at faa dem i en Gaard inddrevne. De ere ikkun af maa-delig Størrelse, men Mannerne og Rumperne særdeles lange voxne.“

Om Sygdom blandt Hestene hedder det videre:

„I Begyndelsen af Martio Aar 1753 ytrede sig paa nogle Gaarde i Aaker, Vestermarie, Nyker og Clemensker Sogne en vis Syge blandt Hestene, som man gav Navnet Kopper. Munden, Tungen, Gummerne og Halsen blive opsvulne og med smaa Blegner opfyldte; De stode nogle Dage foruden at æde, men drak gierne. Efter fjorten Dages Forløb komme de af sig selv tilrette igien uden allermindste Hjelpe Midler, untagen at man imidlertid gav dem fint Foder at æde, siden de for Ømheds Skyld i Munden ej kunde æde af det grove.“

Forfatterens Bemærkning om Dyrets Helbredelse uden Hjælpemidler lader formode, at man ikke vidste Raad mod denne Sygdom i hin Tid. Om andre Sygdomme blandt Husdyrene skriver de Thura videre:

„Faarene ere ellers her, som paa andre Steder, underkastede den sædvanlige Koppesvaghed; dog har Landet (Øen) været fri for denne Sygdom 17 til 18 Aar, indtil i Efterhøsten af Aar 1752, da en stor Del af Faarene hist og her paa Landet, dog ej paa alle Steder deraf, omkomme. Hvorved var mærkeligt, at Aaret derefter, nemlig Aar 1753, Faarene var særdeles yngelsomme, saa at mangfoldige fik paa en gang to, og mange tre Lam ad Gangen. I Vinteren mellem 1754 og 55 tilsloges Faarene i Landet adskillige andre usædvanlige Sygdomme, hvoraf mangfoldige ere omkomne; Thi Hovederne svulmede op paa dem, der fandtes meget Vand om deres Indvolde samt mellem Hud og Kiød; saa fandtes og besynderlig i Leveren og Galden mangfoldige levendes Ting, som saa ud som Flyndere. Andre blev ligesom hentagne i Baglænderne, at de ej kunde gaae. Disse Sygdomme ere formodentlig foraarsagede af den særdeles vaade og fugtige Sommer, som indfaldt i Aaret 1754; Thi det ere bekiendt, at Faarene taale ej nogen Væde, men trives bedst i tørre Somre og paa høje Græsninger.“

Af Medikamenter benyttede de gamle Bornholmere de samme hjemmelavede for Mennesker og Dyr. Om Mediciner nævner Thura:

„Saaledes bruge de imod Peberen, Peber, Brændevin eller Enebær Olie, hvilke tvende Species er den gemene Mands almindelige Middel, fast i alle paakommende Svagheder, og naar de vil confortere denne

bemelte Medicin, mænge de iblandt de forrige Species, Ingefær, Bøsse-Krud eller Svovel; Til de øvrige Huus Lægedomme bruge de Hylde-Blomster, Hylde-Strup og Rødder, Malurt, Honning, Bukke-Blade, Alandt-Rod, hvilken sidste i Besynderlighed bruges imod Colica; Ligeledes Angelica Agrimonia en herlig Urt for Lungen, Æren Priis, Lillium Convallium, Syrer, Timian, vilde Camel-Blomster, Tusind Gyl-den, hvilken sidste Urt distilleret paa Brændevin holdes for et sundt Stomacale, ligesom og decoctum af samme Blomster skal være meget godt for Febriticanter at drikke. Rølliker som skal være meget sunde at drikke som The i hidsige Sygdomme; Vejbred-Blade, Bonde-Roser, Pile-Urt og Stolte Henrik, hvilke alle ere skønne Urter for at uddrage Hidsigheden af svolne Lemmer; Calmus findes og noget af, som undertiden sættes paa Brændevin og bruges mod Colic, med utallige flere til Lægedom bekvemmelige herlige Urter, hvormed den aller-højeste har velsignet dette Land saa vel som andre, og formodentlig her ere kraftigere end i de side Lande, da dette Lands høje Situation og klipperige Grund, hvor Solens Varme mere concentreres og virker desto kraftigere om Urternes Rødder, gjør, at Safterne bliver derved saa meget bedre.“

Med et sligt Husapotek kan man vel forstaa, at Bornholmerne viste sig træge til at købe og benytte andre Apotekervarer. Saaledes hed det i en Ansøgning fra Øens eneste Apoteker, Caspar Frederik Dircks i Aaret 1793, at „Afsætningen var ubetydelig formedelst Almuens Mistillid til Medicinens Virkning“, og Øens Beboere kaldes endog „i Almindelighed Frietænkere — ja endog vantroe — i Medicinen“. (C. E. A. Schøller: „Fra Rønne Apotheks første Dage“, Bornholmske Samlinger V Bind, S. 81—82.)

Denne Vanskelighed havde man jo imidlertid ikke med Dyrene, der ogsaa nød godt af Husapotekets Urtemedicin. Under 1. December 1798 skrev Kancelliet til Amtmand paa Bornholm, Kristen Heiberg, angaaende Midler mod Faarekopper og tilraadede „Jørs- eller Vidie- eller Rønne- eller Ege-Bark og Egeløv, at gyde med kaaghed Vand i et Trækar, som tillukkes, samt deraf at indgive en Pægl 3 eller 4 Gange daglig, samt adskille de sunde fra de syge“. Den sidste Foranstaltning var nok saa vigtigt som det øvrige. Samme Aars 25. August bekræfter en Landmand i Klemensker Faaresygdommen ved at skrive i sin Dagbog: „Dette Aar grasserede Kopperne paa Børn og paa Faarene“. 10 Aar før, nemlig i 1788, var ligeledes Koppe-epidemi paa Bornholm.

Af Natmandens og Rakkerens Historie.

Det vilde være et Savn og noget overfladisk, om man i en Skildring af Dyrslægevesenet i ældre Tid forbigik den Del, der repræsenteredes af Natmand og Rakker. Det var paa Bornholm som andet Steds, at Rakkeren, som han hed i almindelig Folketale, mens Ordet Natmand mere var det officielle og skriftlige Udtryk, var Hestegilder, Sosnider, Skorstensfejer og Skinder m. m. Han flaaede døde Heste og Kreaturer, kort sagt udrettede alt, hvad Bonden betragtede som urent. Paa Kroerne havde Rakkeren sit eget Glas, paa hvilket Foden var afhugget og erstattet med en Træbrik, for at det ikke skulde forveksles med andre. Det fandtes desuden paa en særegen Plads, da „ærlige“ Folk ikke vilde drikke af samme Glas som den „uærlige“ Rakker. (Dansk Folkemuseums store Katalog 1910. Folketro og Folkeskikke, S. 5.)

Naar Antipatien mod Rakkeren var saa stor, skyldtes det vistnok ogsaa og særlig den Omstændighed, at han var Mestermændens eller Skarpretterens Medhjælper ved Eksecutioner, naar der skulde foretages Henrettelser og Læggen paa Stejle og Hjul. At kalde et Menneske for en Rakker var noget nær det værste Skældsord, der fandtes. Præsten i Bodilsker-Nexø Pastorat paa Bornholm, Ole Svendsen Lemvig, benyttede det engang i 1670 mod Øens Toldskriver, Mads Pedersen, hvem han mistænkte for at have slaet hans Hund „Krans“ til døde. Præsten havde i et Selskab ytret, at han inden faa Dage vilde lade „sætte Rakkerbaljen“ (til at kaste Aadsler i) for Mads Pedersen. Det kostede Præsten hans Stilling og Præstekjole. Højesteretsdom af 10. August 1671 kendte for Ret, at Ole Lemvig „bør fra det præstelige Embede aldeles at være afsat og lide paa sin Ære efter Landsloven som en Løgner“. (M. K. Zahrtmann: „Hundemordet i Bodilsker“. Bornh. Saml. IX.)

Udtrykket „Natmand“ var ikke nær saa krænkende. Det benyttedes som sagt offentlig, og denne „Embedsmand“ var i adskillige Tilfælde endog statsansat. Den første saadanne paa Bornholm blev foreslaaet af den til Øen i 1738 indsendte kgl. Kommission, bestaaende af General-Lieutenant Lerche, Conference Raad Berregaard og Cancellie Raad Braem. Efter Hjemkomsten indgav Kommissionen til Kongen en „allerunderdanigst Resolution“, der bl. a. gik ud paa, at der „anskaffes en Natmand eller Skorsteens Fæyer, siden ingen der paa Landet findes“. Og under 28. Juli 1739 resolverede Kongen, at „een Natmand eller Skorsteens Fæger anskaffes, som Vi allernaadigst bevilge at maae tillægges et huus med nogen Jord frie for Afgift, til

Afgang i Jordebogen". Natmanden paa Bornholm kunde saaledes bryste sig af at være ligesaa godt kongelig udnævnt som selve Amtmanden. Det nævnte saakaldte Friløkkehus i Vestermarie Sogn paa Kongens Lyngmark kaldes paa et Kort af 1750 „Rakkerhuset“. Siden flyttede Natmanden til Knudsker Sogn og fik der et nyt Friløkkehus. Begge Huse har bevaret Betegnelsen til i Dag, selv om Natmands-embedet blev nedlagt for henved hundrede Aar siden.

At Natmandens forskellige Embedspligter ogsaa omfattede Nedslaaning af Heste, fremgaar bl. a. ved en Erklæring af 1786 i Anledning af Amtsforvalter Thomas Münsters Forslag om Ophævelse af det den 26. Oktober 1785 udstedte Forbud mod Udførsel af Heste fra Bornholm. Regeringen spurgte samtlige Bornholms Præster, der tillige var Landbrugere paa deres Præstegaarde, om Raad, og Præsternes Veto gik ud paa at hæve Forbudet. Bornholms Landprovst, Sognepræsten i Østermarie, M. L. P. Hjort, erklærer under 25. Februar 1786 bl. a: „Hvad Hestene angaar var det uimodsigeligen bedre at sælge dem for Penge end at give Natmanden Penge for at blive af med dem.“ Forbudet blev da ogsaa hævet; det havde kun varet i 8 Maaneder. Undertiden gik man uden om Udgiften til Natmanden, idet man selv „i Stilhed“ begravede de selvdøde Heste med Hud og Haar. Men af Hensyn til de mange gode Huder, der herved gik tabt, blev denne Fremgangsmaade forbudt i 1794. En Landmand i Klemensker skræver herom nævnte Aar i sin Dagbog lidt kuriøst: „Søndag den 13. April bliv af Prædikestolen een kongelig Forordning tilkiendegivet om at hver Mand skulde tage Huden af sine Heste og Hopper.“ Paabudet kunde maaske ogsaa betyde en Indskrænkning i Natmandens Embedsvirke. Om Natmandsinstitutionen i 1800 Tallet og dens Afskaffelse skal meddeles i det følgende.

En ueksamineret Dyrlæge i 1700 Tallet.

En kendt og fordelagtig omtalt Dyrlæge, selv om han ikke var Veterinær, var *Hans Hermansen Rasch*, der tillige var Ejer af Dammegaard, 20. Selvejergaard, i Pedersker Sogn paa Sydbornholm. Han var født paa Gaarden i 1762, Søn af Gaardejer og Sognedegn Herman Clausen Rasch. Slægten stammede fra Angel, hvor Stamfaderen Herredsfoged Jes Rasch ejede Unnevad Gaard, ikke langt fra Glücksborg Slot. Degnen Herman Rasch var ogsaa ueksamineret. Det hedder om ham, at „han var ikke Student og havde ved Degnebeskikkelsen ikke været Skoleholder, men kunde meget godt synge, læse,

skrive og regne“. Det var altsaa alt, hvad man forlangte af en Degn i hin Tid.

Hans Rasch, der begyndte at praktisere ved Aar 1784, blev efterhaanden en efter Datidens Fordringer paa Bornholm habil Dyrslæge. Han lærte Bornholmerne, at Heste med Kuller ikke var forgjorte eller trængte til Støbning med Kirkebly, men helbredtes med Aareladning og kolde Vandovergydninger (Historikeren, Overlæge M. K. Zahrtmann, i Privatbrev i 1922 til nærværende Meddeler). Hans Rasch virkede som Dyrslæge til sin Død, 6. Decbr. 1830.

De første Veterinærer paa Bornholm.

Den første eksaminerede Dyrslæge paa Bornholm var, saavidt det kan ses, *Christian Bøttern*. Han var Søn af Grovsmed Martin Bøttern i Fredericia, død ¹⁶/₁₂ 1792, og Hustru Catharina Dorthea Tofft. Chr. Bøttern var indsendt til Veterinærskolen af Holstenske Rytterregiment. Han tog Eksamen 1780 med 1. Karakter. Skolen oprettedes 1773, første Hold afgik i 1778. C. Bøttern roses meget af Professor Abildgaard, hvem han i Studietiden hjalp ved Indpodningerne mod Kvægpest (Abildgaards „Additamentum“). Efter endt Eksamen var Bøttern Kursmed ved Holstenske Rytterregiment til 1783, hvorefter han nedsatte sig som Kursmed og Dyrslæge i Fredericia.

Men i 1802 er Christian Bøttern Dyrslæge paa Bornholm, uden Tvivl med en vis Tilknytning til Bornholms Milits, der bl. a. havde en Dragonstyrke paa ca. 4—500 Mand. Under 21. Maj nævnte Aar skriver Bøttern til Professor Erik Viborg med Beklagelse over, at han ikke kunde skære Heste; thi han havde ikke lært det af Mester Holtzvard, da han gik paa Skolen, og kendte kun dertil, udfra hvad han havde hørt af Abildgaards Forelæsninger, og det havde han glemt. Da det nu var af Betydning for ham at kunne skære Heste, beder han Professoren sende ham en Beskrivelse af Operationen. Det fremgaar af Brevet, at Sognepræsten i Vestermarie, Johan Jensen, havde faaet en saadan Beskrivelse af Abildgaard, men den var bortkommen (Veterinærskolens Arkiv, Forstanderens Korrespondance, ved Dyrslæge Philip Hansen). Nævnte Pastor J. Jensen, der var født i Odense 1756, Præst i Vestermarie 1792—1808, derefter Amtsprovst for Bornholm og Sognepræst i Rønne-Knudsker, afgik ved Døden i 1824. Han nævnes „en begavet og videnskabelig Mand“.

Det kunde næsten synes, som om Christian Bøtterns Ansættelse paa Bornholm skyldtes en Henvendelse fra den paa Øen siddende

permanente eller saakaldte „bestandige“ Kommission, stiftet ved kgl. Resolution af ¹⁶/₇ 1742 og virkende i 60 Aar til November 1802; thi i Kommissionens første Møde i Januar eller Februar dette Aar forhandlede nemlig bl. a. om „Uddannelsen af en Veterinær“, hvilket dog ogsaa kunde betyde, at man ønskede endnu en saadan paa Øen, nemlig paa Sydlandet. Nævnte Kommission var saa officiel som vel mulig, idet den bestod af Kommandanten, Amtmanden, Provsten og Amtsforvalteren, en Tid fungerede ogsaa Landsdommeren.

Efter Bornholmstiden flyttede Christian Bøttern tilbage til Fredericia, hvor han nævnes Dyrlæge i 1813 (Fortegnelse over Dyrlæger, i Veterinærskolens Arkiv). Han Dødsaar er p. t. ubekendt. Han var gift, viet 4. Maj 1780, med Maria Catharina, Datter af Røttger Føddersen i Aabenraa, og Hustru Anna Christine Pedersdatter (Haderslev Kirkebog). Og mulig gift 2. Gang, da hans Hustru paa en „Seddel“ nævnes fra Bornholm.

En anden Veterinær, der omtrent ved samme Tid var Dyrlæge paa Bornholm, var *Morten Hansen Lund*. Han tog Eksamen i 1803 med 2. Karakter og er antagelig den Morten, som er født ¹⁰/₁₁ 1780, Søn af Hans Væver i Præstegaardens Hus i Sct. Jørgens Sogn (Sørup & Sct. Jørgens ved Svendborg). Han konfirmeredes i Sørup 1795. Efter sin Eksamen var Morten Lund et Par Aar Dyrlæge paa Bornholm og bosiddende i Tein, altsaa ca. 1803—05. Den ²³/₁₁ 1808 fik han efter at være entlediget fra den kgl. Militærtjeneste Fripas fra Sessionen i Svendborg. Under ⁸/₁₀ 1812 tog han Borgerskab i Børgense som „Dyrlæge og Grovsmed“ (oplyst af Dyrlæge Philip Hansen).

Et Forslag af 1807 om Dyrlæger paa Bornholm.

De to Dyrlæger Bøttern og Lund maa have forladt Bornholm inden Sommeren 1807; thi dette Aars 23. Juni findes en Promemorie fra Cancelliet at blive forelagt Rentekammeret („Finansministeriet“) derefter Generalitets- og Commissariats-Collegiet og sluttelig til Forstanderen for Veterinærskolen, Professor E. Viborg, angaaende Dyrlæger til Bornholm. I den lange Betænkning foreslaas 2 Dyrlæger sendt til Øen; de fritages for Militærtjeneste og indsendes paa sædvanlige Betingelser i Henhold til kgl. Reskript af 1792. Efter endt Uddannelse skal de være pligtige til at nedsætte sig paa Øen og staa til Myndighedernes Raadighed ved smitsomme Sygdomme og lignende, hvorfor de honoreres med 25 Rigsdaler aarlig.

Omkostningerne til deres Ophold paa Veterinærskolen skulde ifølge Forslaget dækkes af Bornholmerne selv. saaledes: Hver Sognepræst 4 Mark aarlig, Proprietærgaarde 4 Mark, Degne 1 Mark, hver Bonde 1 Mark (ca. 950), Rønne 10 Rigsdaler, Nexø 6 Rdl., Svannike 5 Rdl., Sandvig 4 Rdl., Hasle 3 Rdl., Aakirkeby 2 Rdl., ialt 219 Rigsdaler 1 Mark. Forslaget resulterede sluttelig i, at der kun skulde sendes een Dyrlæge, der som fritaget for Militærtjeneste dog skulde være til Raadighed for Kommandanten ved militær-veterinære Forretninger.

I forannævnte Fortegnelse over Dyrlæger i 1813 findes ingen anført for Bornholm, hvilket synes mærkeligt, da Øen paa hin Tid — Krigen med England i 1807-14 — foruden egen Militis havde stor, ekstra, militær Besættelse og dannede administrativt et særligt militært Guvernement. Blandt andet var Dronningens Livregiment indkvarteret paa Øen, og der var en betydelig Stab af fremmede Officerer. Rønne Latinskoles Lade blev omdannet til militær Hestesald, og der rekvi- reredes store Mængder Hestefoder o. s. v. Men mulig har en eventuel Dyrlæge været blandt de militært Tjenstgørende.

Professor Viborgs Bornholmsrejse.

I Aaret 1802 forelagde det kongelige Rentekammer en Plan om Sandflugtsdæmpning for Erik Nissen Viborg (1759—1822). Denne dygtige Mand sad paa Veterinærskolen som Professor i Husdyravl og -røgt, men var tillige kyndig i Botanik og havde 1788 udgivet „Efterretninger om Sandvæxtene“, en Bog der blev Ledetraaden i alt Arbejde mod Sandflugt i Danmark. Han udtalte 29. Jan. 1803: Sandflugten er sat i en saadan Bevægelse paa Bornholm (Vest- og Sydlandet), at Regeringen bør lade en sagkyndig Mand undersøge den paa selve Øen; disse Øboer trænger til den nødvendige Beroligelse ved at se de nødvendige Foranstaltninger grundlagte paa kyndige lagttagelser af deres egenartede Forhold. Det følgende Aar tog Bornholms tidligere Amtmand, Mandix, Sæde i Rentekammeret, og dette overdrog 1. Februar 1806 Professor Viborg at rejse til Bornholm for at skønne, om Sandflugtsstrækningen kunde blive tjenlig til Skovplantning, og om Tilsynet med den maaske helst burde overdrages en enkelt Mand, samt at foreslaa en duelig Mand hertil (M. K. Zahrtmann: Sandflugten paa Bornholm. Bornh. Saml. XI Bind, S. 42—43).

Men Professor Viborg kom ikke til Bornholm i den Omgang. En Rejse til Bornholm var ikke videre tillukkende i hin Tid. Der gik et Aar, og saa kom Krigen med England 1807—14, da man fik andet

at tænke paa end Sandflugt. Statsbankerot og Pengekrise fulgte efter. Alt dette bevirkede, at Professoren først i 1818 fik gennemført den 12 Aar tidligere lagte Plan om Rejsen, og under 10. April 1819 kunde meddele Rentekammeret sine lagttagelser fra denne. Naar her er dvælet lidt ved denne Rejse, er det fordi Professor Viborg da fik Lejlighed til ogsaa at inspicere Bornholms Dyr lægevæsen og hilse paa den nys ansatte *første Veterinær fra selve Øen, Ole Hansen Strand*. Han var født ¹⁶/₁₁ 1791 og tog sin Dyr lægeeksamen i 1817 med 1. Karakter, hvorefter han ansattes som offentlig Dyr læge uden særlig Godtgørelse og med Bopæl i Nexø, hvor han desuden drev Smedevirksomhed. Ole Strands Start som Dyr læge gav Anledning til en Hesteskærerdebate i 1818, idet Beboerne i et Landsogn gennem Amtmanden, Chr. Jespersen, ansøgte Kancelliet, om de selv — eller den, der plejede at gøre det, — maatte have Lov at skære deres Heste, da den eksaminerede Dyr læge tog for høj en Pris derfor. Kancelliet svarede Amtmanden, at Dyr lægen aldeles ikke havde Eneret paa dette Arbejde, iøvrigt var Dyr lægens Pris ikke for høj, thi det var den i det øvrige Land almindelig gældende Pris; men da det vilde være af Betydning for Hestene, at de ikke blev gildet paa den paa Øen hidtil brugte Maade med gloende Jern, vilde Kancelliet meget henstille, at Dyr lægen for Fremtiden udførte Operationerne, og han kunde saa passende gøre det til den hidtil i Sognet gældende Pris. En lidt selvmodsigende Afgørelse, der næppe er bleven hilst med særlig Glæde af den unge Dyr læge. (Dyr læge Philip Hansen: „Dyr lægernes Retsstilling historisk belyst.“ Foredrag ved Den danske Dyr lægeforenings Aarsmøde i Fredericia ²¹/₉ 1941. Trykt i Dansk veterinærhistorisk Aarbog samme Aar.)

Det ses ikke, hvorvidt Ole Strand indgik paa Kancelliets Forslag til Skade for sin egen Økonomi. Senere — i 1839 — skrev en Gaardejer i Bodilsker Sogn i sin Dagbog: „Den 15. Juli skar Ole Strand den brunsokkede Hest“. Og 1841: „22 November blev „Baggen“, „Pærebrun“ og „Standeren“ (3 Heste) aareladet“. Her nævnes intet om, hvem der foretog det.

I Aaret 1846 havde Ole Strand i sin Dyr lægevirksomhed det Tilfælde at maatte udstede en offentlig Erklæring paa Embedsvegne angaaende en antaget syg Ko, der var slagtet og Kødet solgt til Menneskeføde. Den celebre Sag var lige paa Grænsen til kriminel Anmeldelse, men Dyr lægens Erklæring lagde Dæmper paa Gemytterne. Erklæringen, indrykket i Bornholms da eneste Dagblad, Avisen, lyder:

„Aar 1846 den 5te Oktober blev jeg af Herr Skovfoged Rosen kaldet til en Koe, som faa Dage havde lidt af Blodailen og Forstoppelse. Ved min Ankomst erfarede jeg, at Forstoppelsen var haardnakket, og at Hr. Rosen stod i Fare for at miste den, og da Koen var feed, saa tilraadte jeg Slagtning, saa meget meere som Kjødets i dette Tilfælde kunde bruges til Spisning uden Skade for Sundheden, og som saaledes kunde bruges til hvilket som helst Brug; hvilket bevidnes paa Ære og Samvittighed under min Embeds-Eed.

Nexø, den 15de Oktober 1846.

O. Strand, Dyrlæge.“

Efter denne Erklæring indrykkede Kontraparten følgende:

„Paa Grund af ovenstaaende Attest ere de Tvistigheder, som ere opstaaede om Salget af Kjødets af benævnte Koe, til os, afgjorte, idet vi indsaae, at de om Herr Rosens Handlemaade i denne Henseende udsprede Rygter vare usande og udsprede af Ondskab eller Had mod ham. Dette, og at vi ere fuldkomne skadesløse, skylder vi Sandheden at bevidne. Denne vor Erklæring er Herr Rosen berettiget til at lade offentliggjøre og forøvrigt benytte efter Behag.

Knudsker Sogn, den 19. Oktober 1846.

P. K. Gregersen.

Prieme.“

Ole Strand, der ved Aar 1820 var blevet gift med Martha Margrethe Herlin (f. ¹⁵/₁₁ 1792), Datter af Anders Herlin, Smedemester ved kgl. Frederiks Sandstensbrud, afgik ved Døden ¹/₆ 1863. Af hans Børn kan nævnes den kendte Jernstøber og Maskinfabrikant i Nexø Chr. Strand.

Da Dyrlægevæsenet drøftedes i Bornholms Amtsraad.

I 1849 var Ole Strand ved at faa en Kollega og Konkurrent. Staten søgte jo i 1840erne at forbedre Dyrlægevæsenet bl. a. ved en større Tilgang til Veterinærskolen, og i den Hensigt oprettedes ved kgl. Resolution af ²⁴/₄ 1846 nogle Fripladser ved Skolen.

I Aprilmødet 1849 drøftedes Dyrlægespørgsmaalet i Bornholms Amtsraad, idet en ung Mand, Christian Vilhelm Carl Fog, født i Rønne ²⁸/₁ 1827, Søn af Prokurator Chr. Fog og Hustru Anne Johanne Lintrup, androg om at maatte gennemgaa Veterinærskolen for Amtets

Regning imod efter bestaaet Eksamen at ville nedsætte sig som Dyr­ læge paa Bornholm i mindst 5 Aar. Amtsraadet indsendte Ansøg­ ningen til Indenrigsministeriet med Spørgsmaal om „Udgivterne ved Supplicantens Oplærelse“ og om Betingelserne for Antagelse til Elev, „da den følelige Mangel af en Dyr­ læge paa Landet vel kunne mo­ tivere et Offer af Amtsfonden til dette Savns Afhjælpning“.

Ministeriet fandt Ansøgeren, der havde været Elev i Rønne lærde Skole i Aarene 1836—43, egnet til Antagelse som Veterinærelev og oplyste, at der kunde regnes med Friplads, men foruden Udgift til Kost og Logi i 3½—4 Aar vilde medgaa til Bøger og Instrumenter ca. 100 Rigsdaler. Den unge Fog søgte derefter Amtet om 15 Rigs­ daler maanedlig Understøttelse, men fik — Afslag. Men „man vilde paa det Varmeste anbefale ham til ved første Vacance at tilstaaes en af de oprettede Fripladse“. Skuffet over dette ret negative Resultat opgav den unge Fog Dyr­ lægeplanerne. Han tog til Søs paa Lang­ fart og kom med et Sejlskib til Australien, hvor han gik i Land i New South Wales og nedsatte sig som Købmand i Byen Coonable. Her afgik han ved Døden ^{13/12} 1876.

Under Amtsraadets Drøftelse af Dyr­ lægespørgsmaalet oplyste For­ manden — den konstituerede Amtmand Th. Rosenørn — at der nylig i Amtet var sket Anmeldelse om en blandt Hornkvæget udbredt Syg­ dom, og at der gennem Politimestrene var indhentet Oplysninger, som „heldigvis forsaavidt havde været beroligende, som det derefter maatte antages, at den anmeldte Sygdom blandt Hornqvæget, der især havde viist sig blandt Udmarks-Udbyggernes Qvæg og ikke var syn­ derlig dødelig, nærmest havde sin Grund i Mangel paa tilstrækkeligt Foder under den langvarige Tørke i Forsommeren“.

Raadet behandlede videre Dyr­ lægesagen med stor Grundighed; man drøftede den grasserende Snive og Springorm blandt Hestene paa Sjælland og vedtog derefter ved Bekendtgørelse at faa en uddannet Dyr­ læge til Bornholm. Det ses heraf, at Afslaget paa Fogs Andra­ gende skyldes den Omstændighed, at man fandt det nødvendigt straks at faa en Dyr­ læge til Bornholm foruden Ole Strand, der ene Mand ikke kunde overkomme alt og desuden ved sin Bopæl i Nexø havde alt for langt til de nordlige og vestlige Distrikter.

Den første Amtsdyr­ læge paa Bornholm.

I Efteraaret 1849 indrykkede Amtsraadet en Annonce i „Berlingske Tidende“, at en duelig og eksamineret Dyr­ læge, der vil nedsætte sig

paa Bornholm, vil kunne tilstaaes en fast aarlig Løn af i det mindste 100 Rigsdaler. Man maatte dog fordoble Beløbet, og efter Andragende om Ministeriets Approbation forelaa i Raadets Decembermøde en Svarskrivelse fra dette, der erklærede intet at have at erindre imod, at der af Amtsfonden aarlig udbetales indtil videre 200 Rigsdaler til en Dyrlæge for Amtet.

Peter Heinrich Christian Hamann.

Derefter antoges *Peter Heinrich Christian Hamann*, en Slesvig-Holstener som Amtsdyrlæge, foreløbig for 3 Aar. Han var født i 1814 og havde i 1840 taget Veterinæreksamen med 1. Karakter; gift samme Aar med Caroline Martine Lindberg. I 1841 boede Hamann i Dänischerhagen ved Frederiksort og i 1844 i Neumynster. Han konkurrerede i 1843 til Beslagmesterposten ved Veterinærskolen. Paa Bornholm boede Dyrlæge Hamann i Rønne i en lejet Lejlighed i Nørregade. Hans Søn, Peter Thorvald Emilius Hamann, født i Dänischerhagen ^{20/7} 1841, var Elev i Rønne lærde Skole i Aarene 1850—59, hvilket Aar han tog Realafgangs-Eksamen af høiere Grad. Blev i 1866 cand. polyt. og derefter Grosserer i København, hvor han boede endnu i 1901 i Ægteskab med Nicolette Millinge.

Amtsdyrlæge Hamann virkede paa Bornholm indtil 1861, da han under 29. April blev udnævnt til Dyrlæge ved 1. Artilleriregiment i København, en Stilling han indebar til 1. Oktober 1867. Desuden praktiserede han i Hovedstaden og Omegn indtil sin Død 8. December 1875. Dyrlæge Hamann har i Tidsskrift for Veterinærer, X Bind,

skrevet om: En Hjertesygdom hos en Ko, og en Sædefødsel hos en Ko.

Da Natmanden fik sin Afsked.

Omtrent samtidig med Ansættelsen af en Amdsdyrlæge fik Bornholms sidste Natmand sin Afsked, en Sag der ikke forløb uden megen Diskussion og Meningsforskel mellem de forskellige Autoriteter, Ministerium, Amds- og Sogneraad. De sidste Natmænd, i første Halvdel af forrige Aarhundrede, boede i „Frløkkehuset“ i Knudsker Sogn, Vester Herred. Der var Christian Hansen Ridder, som døde $27\frac{1}{2}$ 1821, 66 Aar gammel. Den følgende Natmand paa „Kongens Mark“ hed Esber Holm. Siden kom Natmand Hans Lou, der døde $4\frac{1}{2}$ 1847.

Den sidste Natmand, *Ole Due*, havde det Uheld, at Huset, der tilhørte „det Offentlige“, men var tillagt ham i „Embeds Medfør“, nedbrændte i Sommeren 1849, og det nævnte „Offentlige“ vilde ikke genopføre det. Det fremgaar af nævnte Aars Amdsraadsforhandlinger, at Ole Due, der ogsaa nævnes „Øens Mestermænd“, efter Branden søgte om en Understøttelse af Sognet for at faa Huset genopbygget, men Knudsker Sogneforstanderskab sendte Ansøgningen til Amdsraadet med Anmodning om, at den Jordlod paa Udmarken, der var tillagt denne Bestillingsmand „maatte blive forlagt hen“ paa et andet Sted mere midt i Amtet. Samtidig anholdt Sogneforstanderskabet om, at Natmanden, „der formenes at være beskikket for hele Amtet, tillægges et større aarligt Gehalt, for at ikke hans Familie, hvilket oftere var sket, skulde falde Sognet til Byrde, eller at Fattigunderstøttelsen til Familien maatte udredes af Amdsfonden“.

Amdsraadet drøftede Sagen og kom til det Resultat, at da man ikke kunde faa oplyst, for hvilke Midler Natmandens Hus i sin Tid var opført og ikke heller havde Midler til Raadighed, „fandt man ikke at kunne komme Supplicanten til Hjælp“. Og da man „med Localautoriteterne var enig i, at denne Bestilling fortiden var aldeles overflødig, besluttede man at indstille til højere Sanction, at den nuværende Natmand afskediges, samt derhos at anbefale ham til at komme i fortrinlig Betragtning til at erholde den anmeldte Lod i Fæste“. Den arme Ole Due fik derefter sin Afsked, men Spørgsmaalet om en Smule aarlig Pension eller Understøttelse til ham gav Anledning til mange og lange Forhandlinger ogsaa mellem de forskellige Ministerier, Forhandlinger, der resulterede i „at Finansministeren fandt ikke at kunne bebyrde Statskassen i den anmeldte Hen-

seende med nogen Udgift. Denne formentes, da Natmandsposten maa ansees for en Communalbestilling, at burde falde Communen til Last“. Saa søger den afskedigede Natmand atter om en lille Understøttelse. Ansøgningen foreligger i Amtsraadets Aprilmøde 1851 med indhentede Erklæringer fra Knudsker Sogneforstanderskab og fra en nedsat Udmarkskommission.

Efter indgaaende Forhandlinger kom Amtsraadet til det Resultat, at „Communen (Amtet) ikke burde bebyrdes med nogen Udgift i Anledning af Ophævelsen af tilmeldte Post, der uden nogetsomhelst Tilskud af Communen alene havde været souteneret ved afgiftsfri Afbenyttelse af en *Staten* tilhørende Jordlod, der nu var stillet til Statens fri Raadighed“. Den lange Redegørelse slutter med at udtale, at man fandt, „at Billigheden talte for, at Statskassen, der ene vandt ved at denne Post inddrages, tildelte den entledigede Bestillingsmand en liden Understøttelse, og besluttede man derfor paany at indstille Sagen til Ministeriet“.

Atter overvejer man nu i de forskellige Ministerier den betydningsfulde Sag, og endelig i et Amtsraadmøde tre Maaneder senere — to Aar efter at Natmandens Hus var brændt — foreligger der en Skrivelse fra Indenrigsministeriet, hvori meddeles, at Finansministeriet har givet sit Samtykke til, at der udbetales forhenværende Natmand Ole Due en aarlig Understøttelse af — 12 Rigsdaler af Bornholms Jordebogskasse. Saaledes endte den Institution, der var stiftet ved kgl. Resolution af 28. Juli 1739.

Med dette sidste Farvel til Natmanden skal ogsaa tilføjes lidt om andre Lægmand, mer eller mindre Kvaksalvere, paa Øen, der ved samme Tid praktiserede som Dyredoktere. Af saadanne kloge Mænd ved Midten af forrige Aarhundrede nævner Traditionen *Jørgen Madsen* i Olsker Sogn, Nørre Herred, en i saa Henseende meget søgt Mand. Han skal engang have været saa heldig at kurere en Hoppe for Kommandanten i Rønne, hvorefter denne havde givet ham Anbefaling og Tilladelse til at praktisere. Det var i 1840erne før Hamanns Tid. Et af Jørgen Madsens Raad for at faa en Ko ren efter Kælvning var at give den en Pot kogt Øl blandet med en Pægl Brændeivin og lidt Sennep.

En egentlig Kvaksalvertype var „*Doktor Poos*“ fra Ibsker Sogn, Øster Herred. Han var næsten altid paa Rejse for at kurere saavel Folk som Kreaturer. Kendelig var han ved sin robuste Krop og sit Vildmandsskæg; og naar han kom vandrende, iført sin mørke Dragt, den store, bredskyggede Hat og med Dokortasken paa Ryggen, maatte han uvilkaarlig indgyde Respekt. Om hans Kure fortælles

blandt andet: Engang blev Poos hentet til en Tyr, som ikke kunde gøre Tjeneste. Poos strøg den blot lidt over Lændekrydset, og siden fejlede den ikke noget (K. M. Kofoed. Bornholmske Sagn og Sagaer. Bornholms Tidende ²³/₁₂ 1926). En anden Gang blev Poos hentet til en Kalv, der ikke vilde drikke. Da han havde læst over den og strøget den med sin Haand, drak den. Engang kurerede han en Tyr paa Vestergaard i Østerlars Sogn for Utøj. Han smurte den med nogen Salve og sagde lunt: „Det kunde være morsomt, om den, som har sat Utøjet paa, kan faa det selv“, og han fik det.

Engang blev et Par Gendarmer (altsaa i 1880erne) udsendt for at hente Poos til Herredsfogeden, der vilde have ham tiltalt for Kvak-salveri. Poos fulgte ogsaa med dem et Stykke Vej; men saa fik begge Gendarmerne saa „hurtig Mave“, at de skyndsomt maatte af Hestene, og Poos sagde: „Ja, I kan lige saa godt lade mig gaa straks, for I faar mig alligevel aldrig til Byen.“ En anden Gang forsøgte Herredsfogeden selv at hente ham i en Vogn, men da vilde Hestene ikke trække, og han maatte lade ham gaa med uforrettet Sag.

Disse Anekdoter, der mest af alt præges af en overtroisk Folkefantasi, tages med som lidt Krydderi. Iøvrigt havde Lægmændene deres „Kløgtbøger“ indeholdende Anvisning til Kure paa Dyr og Mennesker, udførte baade som Husraad, ved Apotekermidler og ved hemmelige Kunster.

Da der ansattes to Distriktsdyrlæger.

Efter at Amtsdylæge Hamann i 1861 havde overtaget Stillingen som militær Dylæge i København, opslog Bornholms Amtsraad den ledige Stilling med et aarligt Tilskud af 250 Rigsdaler samt vedtog „at andrage paa, at Statskassen vilde tilskyde lige saa meget, saa at der kunde etablere sig endnu en Dylæge“. Og i December Mødet 1862 meddeler Amtsraadets daværende Formand, at Ministeriet har ansat Dylæge Schjørring med Bopæl i Svaneke og Dylæge Petersen med Bopæl i Rønne, „hver med 250 Rigsbankdaler aarlig, halvt af Statskassen og halvt af Amtsrepartitionsfonden“. De to ansatte benævnes Distriktsdyrlæger.

Carl Frederik Vilhelm Schjørring, der var født i Vandborg ved Lemvig ¹⁷/₉ 1827, var i 1849 blevet cand. pharm. med laud og tog i 1862 Veterinæreksamen med 1. Karakter. Han var gift med Maren Rasmussen, født 1834. Hun døde i Svaneke 1873, hvorefter Dylæge Schjørring paa Grund af Hustruens Død og egen Sygdom søgte og

fik sin Afsked fra 1. Juli samme Aar. Han flyttede derefter til København, hvor han kort Tid efter afgik ved Døden.

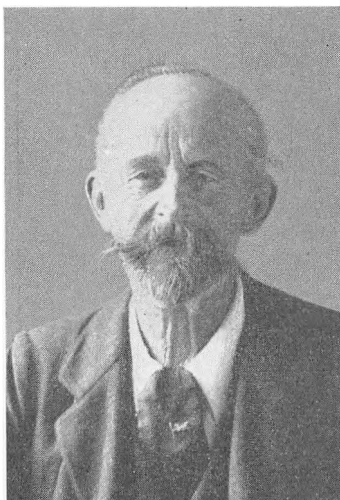
Jacob Frederik Christian Petersen.

Den anden af Staten ansatte Distriktsdyrlæge *Jacob Frederik Christian Petersen* virkede gennem over 40 Aar som Dyrlæge paa Bornholm og boede al den Tid i Rønne, hvor han i 1864 købte en Ejendom i Krystalgade, Matr. Nr. 916 paa Gadens Sydside op til Hjørnejdommen ved Store Torv. Dyrlæge Petersen, der tog Eksamen i 1861, blev gift ^{16/6} 1866 med Anne Elise Marie Colberg, f. 1840, Datter af Bogtrykker i Rønne, Johan Holst Colberg, og Hustru Cathrine Marie Berg. Dyrlæge Petersen var den første Dyrlæge ved det i 1891 startede Bornholms Andels Svineslagteri. Han afgik ved Døden i Rønne 1905.

Efter Dyrlæge Schjørrings Afsked i 1873 ansøgte Nexø Byraad samt Sogneraadene i Poulsker, Bodilsker og Ibsker om, at det maatte blive paalagt den nye Dyrlæge at tage Bopæl i Nexø, hvor Jürgensen (se det følgende) havde praktiseret siden 1871; men Ministeriet holdt paa, at denne ligesom den afgaaede skulde bo i Svaneke. Til nogen Erstatning fik man saa i Stedet i Nexø en — saavidt det kan ses — Lægmand, *Jens Larsen*, der var født 1823. Han var en Aarrække en jævnlig benyttet „Dyrlæge“, og mange søgte hans Bopæl i „Gaasegade“, naar der var et eller andet i Vejen med Kreaturerne. Han afgik ved Døden i 1899.

De senere Aars Dyrlæger paa Bornholm.

Dyrlæge Schjørrings Afløser i Svaneke blev Dyrlæge *J. F. Ludvig Jürgensen*. Han var født paa Frederiksberg $10/5$ 1844 og tog Veterinæreksamen med 2. Karakter i 1867, praktiserede først i Ousted ved Roskilde, og fra 1871 i Nexø. I 1873 udnævntes han til Dyrlæge, efter Ministeriets Bestemmelse som nævnt, i Svaneke, hvor han blev en kendt og anset Borger gennem 45 Aar. I 17 Aar var Dyrlæge Jürgensen Medlem af Byraadet og i 25 Aar Formand for Svaneke Haandværkerforening samt Lærer ved Foreningens Tekniske Skole, rejst i 1890.

J. F. Ludvig Jürgensen.

Da Dyrlæge Jürgensen i 1914 kunde fejre 40 Aars Jubilæum som Borger i Svaneke, blev han hyldet ved en Festmiddag paa Hotel „Østersøen“, hvori deltog ca. halvandet Hundrede Damer og Herrer fra Byen og Omegnen.

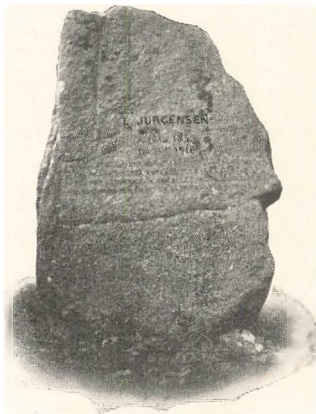
Byfoged Wivel holdt Festtalen og skildrede Jubilarens Betydning for Svaneke By og dens Opland i de forløbne 40 Aar, som Byraadsmedlem, Medlem af Skolekommissionen, Formand for Skovudvalget m. m. Der havde knapt været én Sag til Fremme af Byens Trivsel, hvor ikke Jubilaren uegennyttigt havde været medvirkende.

I en Takketale refereret af „Bornholms Tidende“ skildrede Hr. Jürgensen sit Levnedsløb: hvorledes Barndomsaarene som en dejlig Drøm forløb for ham i Svejterhuset i Frederiksberg Have, hvor Kong

Frederik den 6tes Enkedronning ofte tog ham, den lille Ludvig, op i sin Vogn og trakterede ham med Sukkergodt; hvor han endvidere traf paa de berømte Mænd Oehlschläger, Hauch og Brosbøll (Carit Etlar). Jubilaren omtalte sin Ungdomstid, hvor han som „Medicus animale“ skulde slaa en gammel Kvaksalver „ihjel“ i Nordsjælland, men endte med i Stedet at fange sin Solstraale, Lovisa, i Ousted Kro. Hr. Jürgensen talte endvidere om sin Flytning til Bornholm med Sejlskib „Rappadei“ (skynd dig) af Neksø. Rejsens Længde svarede ikke saa ganske til Skibets Navn, det tog nemlig 12 Dage paa Søen, inden hans kære Lovisa naaede Bornholm. Paa livfuld Maade skildrede han sit første Møde med Apoteker Langebæk, der var den egentlige Aarsag til, at han kom til Bornholm.

Efter den Fest kom tre Aar senere, i 1917, da Dyrnlæge Jürgensen fejrede sit 40 Aars Jubilæum som Medlem af Svaneke Haandværkerforening, en lignende Fest for Jubilaren med Frue og Datter. Her var det særlig i sin Egenskab af Musiklærer og tidligere Direktør for Svaneke Dilettantteater, at Dyrnlæge Jürgensen blev fejret, idet et Musikkorps bestaaende af hans gamle Elever spillede Bellmanske Melodier, noget af det de i sin Tid havde indøvet hos deres Lærer.

Dyrnlæge Jürgensen tog Initiativet til Anlægget af den smukke Svaneke Bypark, hvor en Mindestøtte rejstes for ham ved hans 50aarige Dyrnlægejubilæum i 1917.

Mindestøtten over Dyrnlæge Jürgensen.

Et Bidrag til en Karakteristik af Dyrnlæge Jürgensen giver følgende Indlæg fra hans Haand i Bornholms Avis, 25. Juli 1876:

„Da det er kommet mig for Øre, at velvillige skumlende Sjæle have

udspredt blandt Folk, at Hingsten „Grantorp“ skulle være dødkullet og saa doven, at to Mand maatte pidske den frem, for at faa den til at trække Plov, saa kan jeg ikke undlade at udtrykke min Beklagelse over, at Misundelse og Ondskab søger at nedsætte et Dyr, som kun Faa her i Landet endnu forstaa at bedømme. Det ville derfor være ønskeligt, om den Mand, der har givet det første Stød til sligt nedsættende Rygtes Udspredelse, ville træde frem for Offentligheden og med sit Navns Underskrift enten godtgjøre hvad han har udbredt, eller da dette vil være ham en Umulighed, da at vedkjende sig, at han har udtalt en infam Løgn, for at virke skadende paa Hingstens Renomee, men destoværre gaaer det naturligviis her, som det gaaer med saa mangen anden Sag, at det Gode kan sagtens nedrakkes, men derimod oprette begaaet Feil indlader Skumleren sig ikke paa.

Det ville derfor være ønskeligt om Folk i Almindelighed og De i Særdeleshed, som kunne have Gavn af at søge til Hingsten „Grantorp“ med deres Hopper, ville betragte nævnte Rygte for hvad det er, nemlig en afskyelig Løgn, og holde sig til det noksom voxende Vidnesbyrd, som Hr. Proff. Stockfleth gav den ved Præmieuddelingen i Almindingen, hvilket imidlertid Hingsteskuekommissionen mærkeligt nok aldeles har undladt giennem Avisen at drage frem for Offentligheden, noget som lige saa fuldt burde bekiendtgjøres som selve de udelte Præmier.

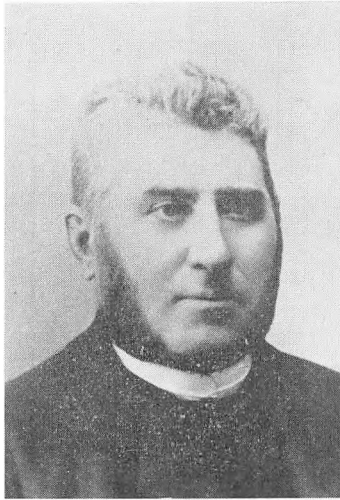
At jeg upaakaldet fremdrager Ovenstaaende for Publikum kan jo for mange synes underligt, men da jeg har havt Deel i Hingstens Indkjøb her til Landet, føler jeg mig nok saa fornærmet over nævnte nærgaaende Behandling, som den der er viist Aktieselskabet for Hingsten „Grantorp“.

L. Jürgensen, Distriktsdyrlæge.“

Dyrlæge Jürgensen afgik ved Døden ⁶/₁ 1918.

Af ældre Dyrlæger i Rønne kan nævnes *Hans Nielsen Sode*. Han var født ¹⁹/₄ 1818, Søn af Gaardejer Niels Hansen Sode, Almegaard, 14 Slg. i Nyker Sogn, og Hustru Karen Jensen. Saa vidt vides var han Veterinær, drev tillige et Avlsbrug, virkede som Dyrlæge fra 1850erne og frem gennem Aarene. Dyrlæge Sode, der var gift med Laura Larsen, afgik ved Døden i 1904, 86 Aar gammel.

I 1889 nævnes desuden i Rønne Dyrlæge *C. C. Fromberg*. Han praktiserede kun i kort Tid, forlod vistnok derpaa Bornholm.

Christian Bohn.

Christian Bohn var en mere kendt Dyr læge. Han var født i Rønne 25. December 1843, Søn af Smedemester Andreas Christian Bohn og Hustru Karen Marie Madsen. Var Elev i Rønne højere Realskole fra 1854—1862, hvilket Aar han tog Realafgangseksamen af højere Grad. I 1868 tog Chr. Bohn Veterinæreksamen med 1. Karakter. Praktiserede derefter i Rønne og fra 1871 i Aakirkeby, hvor der hidtil ikke havde været nogen Dyr læge, trods Byens centrale Beliggenhed paa Øen. Her virkede Dyr læge Bohn i 20 Aar til 1891, da han en Tid praktiserede paa Nordsjælland, indtil han i 1893 ansattes som Dyr læge ved Københavns Kvægtorv. Dyr læge Bohn, der afgik ved Døden ²³/₁₁ 1913, var gift med Anne Marie Thorn.

Et kendt og mærkeligt Navn indenfor veterinære Kredse var *Carl Wasiliiwitch Mæhl*, der i 1873 praktiserede som Dyr læge i Østerlars Sogn paa Bornholm. Han var født ²⁶/₆ 1853 i København, Søn af Skrædermester Mæhl, og tog Dyr lægeeksamen i 1872. Derefter forskellige Vikariater i Danmark og Sverrig indtil han i Oktober samme Aar rejste med en dansk Damper til Buenos Aires og Montevideo for at transportere Muldyr til de dansk vestindiske Øer. Efter denne Tur var det, at C. W. Mæhl nedsatte sig som praktiserende Dyr læge paa Bornholm med Bopæl i Østerlars. Men her følte han Forholdene for trange. I 1874 gik den unge Veterinær i russisk Tjeneste, hvilket ikke var helt let. Han maatte i 1875 tage russisk Veterinæreksamen og blev derefter antaget som russisk Statsdyr læge og ansat som yngste Guvernementsveterinær i Njatsko, hvor han virkede i 3 Aar, indtil

han i 1878 forflyttedes til det tauriske Guvernement som eneste Statsdyrlæge, med Bopæl i Simpherpol, et mægtigt Distrikt omfattende hele Krimhalvøen og en Del af Fastlandet lige til Cherson og Jekaterinoslav. Her virkede Mæhl til 1888, da han forflyttedes som ældste Statsdyrlæge til Nishnij Nowgorod. Fra 1897 var han ansat i Pakrowskaja ved Saratow. Og fra 1899 Guvernementsdyrlæge i Kostroma. I 1893 udnævnt til Statsraad. Ved Revolutionens Udbrud i 1917 blev alle Statsemployer og Titler annullerede, men Mæhl blev dog paany ansat i 1918 grundet paa sine store Fortjenester og Erfaringer i Kampen mod Kvægpest, Miltbrand og Snive. Og Carl Mæhl blev siden hædret paa forskellig Vis. I 1924 gav det russiske Sanitetsforbund ham Titel af „Arbejdets Helt“. Og i Maj 1927 indeholdt Bladet „Pravda“ en anerkendende Artikel om hans Virksomhed i Anledning af, at der var forløbet 55 Aar siden han tog Dyr lægeeksamen.

Carl Mæhl glemte aldrig Danmark. Han skrev jævnlig Artikler i „Maanedsskrift for Dyr læger“. Ved hans Død 6. November 1930 fandtes en Nekrolog i nævnte Maanedsskrift (42. Bind), af hvilken det her meddelte er et Uddrag.

Det var saaledes noget af en Tilfældighed, at Bornholms Dyr lægehistorie fik Andel i denne ansete Mands mærkbare Livshistorie.

I 1878 etablerede Dyr læge *Hans Peter Jørgensen* sig i Klemensker. Han var født paa Frederiksberg $\frac{6}{3}$ 1854 og tog Eksamen i 1876. Siden Stadsdyrlæge i Nyborg. Død 1916.

En følgende Dyr læge i samme Sogn var *Hans Ulrik Sodemann*. Han var født i København $\frac{23}{4}$ 1863, Søn af Fuldmægtig i Finansministeriet C. F. Sodemann og Hustru Ulrikke Louise Møller. Elev i Rønne højere Realskole 1876—81. Realeksamen af højere Grad. Efter at have taget Veterinæreksamen i 1886 nedsatte Dyr læge Sodemann sig i Klemensker, hvor han købte en Landejendom paa 18 Tdr. Land beliggende tæt op ad Amtslandevej, siden kaldet „Dyr lægehuset“. I 1892 solgte Dyr læge Sodemann sin Ejendom og Praksis og flyttede til Lolland med Bopæl i Dannemare, hvor han praktiserede i 25 Aar indtil 1917, da han overdrog sin Praksis til Dyr læge J. N. J. Vinding. Dyr læge Sodemann, der afgik ved Døden ved Aar 1923, var gift med Henriette Ravnkilde af Nykøbing F.

Sodemanns Afløser i Klemensker var Dyr læge *Lars Pedersen Dam*. Han var født $\frac{20}{5}$ 1863 i Lyngs, Thisted Amt, Søn af P. Sørensen

Dam og Hustru M. Larsdatter. Tog Dyr lægeeksamen 1889, Artium forhen i 1885, og cand. phil. 1886. L. P. Dam praktiserede i Løgstør, Øster Vraa og Kvisel til 1891, da han fra Maj ansattes ved Københavns Kvægtorv, hvor han virkede som Dyr læge til September 1892. Derefter i Klemensker til Januar 1900, da han flyttede sin Praksis til Allinge, hvor han tillige var Dyr læge ved den kommunale Kødkontrol. Fra 1906 praktiserede han i Saltum i Vendsyssel; derefter Praksis i Rødkærsgade og kontrollerede Dyr læge ved det derværende Eksportslagteri indtil 1912. Siden blev han kontrollerende Dyr læge ved Svineslagteriet i Bjerringbro og praktiserende samme Sted indtil 1933. Dyr læge Dam var gift 1. Gang med Laura Grønbech (død 1903), Datter af Pastor Chr. Grønbech, Avernakø. 2. Gang med Mathea Fuglsang, Datter af Proprietær M. Fuglsang.

En Mand, der særlig gjorde Bornholm, hele Danmark og den danske Dyr lægestand Ære, var *Jacob Albrechtsen*. Han var født $14/10$ 1859 i Askeby, Møn, Søn af Gaardejer Albrecht Jacobsen (1819—96) og Hustru Mette Kirstine Larsen (1819—1901). Efter Dyr lægeeksamen i 1886 praktiserede J. Albrechtsen i Nexø. I 1887, $14/10$, blev han gift i Bodilsker med Martha Kathrine Hansen, født $25/2$ 1865, død $13/8$ 1925, Datter af Selvejer Ole Peter Hansen og Hustru Margrethe Cathrine Jørgensen. I 1888 flyttede Dyr læge Albrechtsen til Aakirkeby, hvor han oparbejdede en betydelig Praksis, og tillige fra 1890—1907 var Konsulent for Bornholms landøkonomiske Forening. Fra 1899—1910 var han Assistent ved Svineavlens Ledelse. Albrechtsens Interesser omfattede særlig Kvægavlen og Kvægets Sygdomme. Gennem 20 Aar gjorde han et stort Arbejde for Tuberkulosisens Bekæmpelse efter Bangs Metode. Frem for alt blev hans Navn dog kendt, ikke blot i Danmark, men ogsaa i Udlandet, ved hans betydningsfulde Arbejde vedrørende Aarsagen til og Behandlingen af Ufrugtbarhed hos Kvæget (og Hoppen). Offentliggjort i Maanedsskrift for Dyr læger XX, 1908—09 er: „Ufrugtbarhed hos Kvæget og dens Behandling“, udkom i 1910 paa Tysk og i 1912 paa Italiensk. 1916 samlede Albrechtsen sine Erfaringer i en Bog: „Ufrugtbarhed hos Kvæget, dens Aarsager og Behandling“ (paa Tysk i 1920). Albrechtsens Arbejder over Drægtighedsdiagnostik og Behandling af Sterilitet er grundlæggende. Han opgav sin Praksis i 1910 og flyttede til København for udelukkende at kunne beskæftige sig med sin Specialitet. Albrechtsens Navn var kendt ud over Landets Grænser, og udenlandske Veterinærer rejste til ham for at studere hans Metoder. Dyr læge Albrechtsen afgik ved Døden i København (Fre-

deriksberg) $11/9$ 1921 og jordedes i Aakirkeby, hvor han gennem de mange Aar havde haft sit banebrydende Virkefelt. (Svend Larsen i Maanedsskrift for Dyr læger XXXIII, 1921—22, S. 337—39. Hj. Friis i Dansk Biografisk Leksikon.)

Dyr læge Albrechtsens Afløser i Nexø i 1889 var *Hans Knudsen Nielsen Eskelund*. Han var født $4/1$ 1851 i Haare pr. Gjelsted, Søn af Gaardfæster Niels Madsen og Hustru A. M. Pedersdatter. Dyr læge Eskelund tog Veterinæreksamen i 1878, hvorefter han praktiserede i Korsør indtil 1889, da han overtog Dyr læge Albrechtsens Praksis i Nexø. Her var han en kendt Kommunalmand, Medlem af Sundhedskommissionen fra 1898—1918, Byraadsmedlem 1902—18 og Revisor i Bornholms Tuberkulosehospital og Sanatorium 1908—1918. Naar sidstnævnte Aar satte Punktum for Eskelunds kommunale Virksomhed, skyldtes det hans Fraflytning fra Byen til København. Senere flyttede Dyr læge Eskelund til Søborg. Gift med Bolette Nielsen, Datter af Trævarehandler Nielsen.

Her skal i Rækken indføres et Par Dyr læger, der vel ikke virkede paa Bornholm, men udgik fra Øen som Elever i den højere Real-skole i Rønne.

Christian Frederik Gradman var født paa Frederiksberg $6/8$ 1846, Søn af Assessor J. F. Gradman og Hustru Louise Lassen. Han gik i Rønne-Skolen i Aarene 1859—62. Blev derefter Veterinær og var i 1901 Distriktsdyr læge i Ærø Herred. Gift med Elise Madsen.

Axel Christian Ludvig Marcussen Schack, født i Thistrup ved Varde $14/6$ 1873, var Søn af Sognepræst L. M. Schack og Hustru Alvilda Gornitzka. Elev i nævnte Skole i Rønne 1886—91. Afgang med IV Klasses Hovedeksamen. Tog derefter Veterinæreksamen og var 1901 Amtsdyr læge i Hallingdal i Norge. (Rektor C. G. Koefoed, Fortegnelse over Elever i Rønne lærde Skole, Indbydelsesskrift, Juni 1901).

Af andre praktiserende Dyr læger paa Bornholm, der tog Eksamen før Aarhundredskiftet — en Grænse der er valgt i denne historiske Oversigt — skal nævnes *Hans Madsen*. Han var født paa Sjælland $22/2$ 1865, Søn af Gaardejer Mads Jensen og Hustru født Jørgensen. Efter Eksamen i 1891 nedsatte han sig paa Bornholm i Østermarie Sogn, hvor han praktiserede til 1909. Derefter i Store Heddinge med

Praksis samt Dyrlæge ved Kød- og Mælkekontrollen i Fakse Ladeplads. Gift med Signe Lund, Datter af Gaardejer J. Lund.

Jens Christian Lund, født i Rønne ²⁵/₁ 1873, Søn af Avlsbruger Andreas Peter Lund og Hustru Kristine Kathrine Dam. Elev i Rønne højere Realskole 1884–90. Almindelig Forberedelseseksamen. Efter at have taget Veterinæreksamen praktiserede Dyrlæge Lund i 1898 i Østermarie, men nedsatte sig kort efter i Rønne. Her afgik han ved Døden ca. 40 Aar gammel.

Carl Henrik Flindt-Larsen, født ⁷/₁₁ 1874, Søn af Dyrlæge K. A. Larsen og Hustru L. Kruse, tog Dyrlægeeksamen i 1897 og var samme Aar Assistent hos forannævnte Dyrlæge Dam i Klemensker.

Som en *historisk* Afhandling skal denne Beretning om Dyrlægevæsenet paa Bornholm slutte her med de Dyrlæger, der var i Virksomhed paa Øen inden Aarhundredskiftet. Paa mange Omraader har Veterinærvidenskaben gennem de sidste 40 Aar været Genstand for en stærk Udvikling, og de danske Veterinærer kan se Fremtiden i Møde med Tillid. Her har det været Opgaven at belyse de gamle Tider og Forhold, og at sætte de Dyrlæger paa Bornholm, der virkede gennem den svundne Tid, et litterært Minde.

Chiron.

AF DYRLÆGE C. C. MATTHIESSEN, ULLERSLEV.

Den skønne Udsmykning af „Prometeus-Salen“ i Ingeniørernes Hus i København (udført af Professor Utzon-Frank) viser, at den græske Mytologi endnu i det 20. Aarhundrede kan virke befrugtende paa Kunsten, og at der stadig derfra kan hentes smukke Symboler for Menneskets Arbejde.

Beskueren erindrer sikkert fra Skoletiden den gribende og mandige Myte om Prometeus, som bringer Ilden ned til Menneskene, men derved paadrager sig Zeus' Vrede, og til Straf bliver han lænket til en Klippe i Kaukasusbjergene. Hver Dag kommer en Ørn og flænses i og æder af hans Lever, der dog stadig vokser ud igen, indtil Herakles dræber Ørnen (ogsaa denne Episode er kraftfuldt gengivet i Carl Blochs Maleri: Prometeus og Ørnen). Dog, Prometeus skal dø; men den gode og vise Kentaur Chiron, der er udødelig, men lider af ulægelige Saar, som ved et Fejlskud er tilføjet ham af en af Herakles' forgiftede Pile, giver sit Liv for Prometeus. Efter sin Død bliver Chiron af Zeus oprykket til Himlen, hvor han staar som Stjernebillede i Dyrekredsens Skytte, (afbilledet i mange ældre, astronomiske Værker f. Eks. i et arabisk Værk, udgivet i Samarkand i det 15. Aarh. — se Troels Lund: Dgl. Liv i Norden, 3. Udgave, 13. Bog, S. 84.)

Dette er vel, hvad de fleste Beskuere erindrer om Chiron, og dog kan vist ingen med større Ret betegnes som Dyrlægekunstens Skyts-aand eller Symbol.

Chiron er Søn af Kronos og Havnymfen Philyra, hvorfor han ofte af Digterne (Pindar, Hesiod, Apolloder, Vergil) kaldes Philyriden. Kronos har for at narre sin skinsyge og vagtsomme Hustru Rhea

forvandlet sig til en Hingst, før han nærmer sig den skønne Nymfe, og Frugten af deres Kærlighed er denne mytiske Skikkelse, halvt Menneske, halvt Hest (Servinis, Georgika III, 93, Hyginus, Fabul. 138). Chiron beskrives som et roligt, fredeligt og menneskevenligt Væsen (Iliad. XI, 832; Pindar) helt anderledes end de øvrige Kentaurer, der

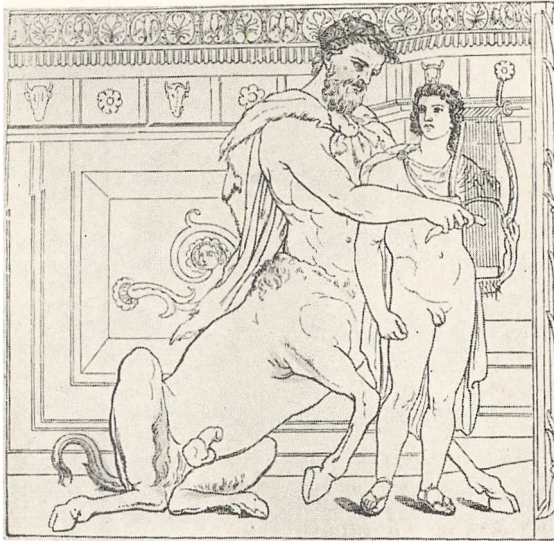

Fig. 1. Chiron lærer Achilles at spille paa Harpe.
Pompejansk Vægmaleri (Bloch og Secher: Haandbog i
Mythologi.)

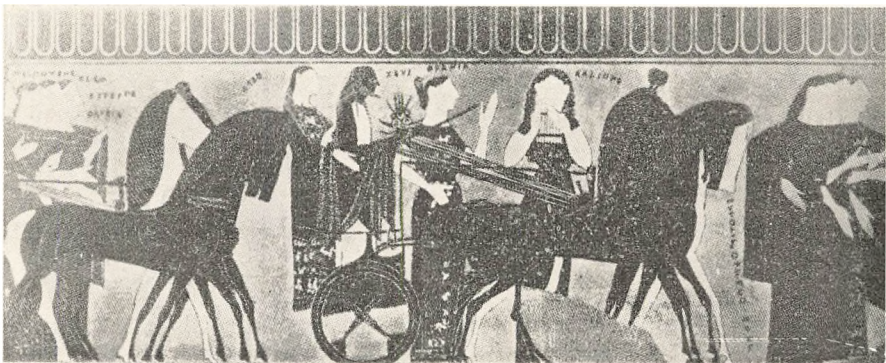

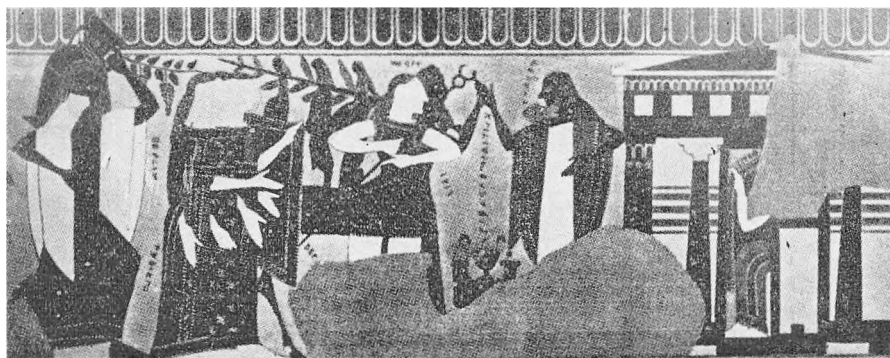
Fig. 2. Francois-Vasens

altid er raa og dyriske i deres Færd. Apollon, selv dyrket som Læge- og Hyrdegud og berømt som Hesteopdrætter (Iliad. II, 766), har allerede ved hans Fødsel givet ham Kendskab til Medicinen (Pindar,

Apolloder), og i Pelions Dale samler han lægende Urter og lærer sine Fostersønner Asklepios¹⁾ og Achilles om deres Udseende og Virkning, og efter Sagnene skal det være Chiron, der har opdaget Bryonia, Panakes, Pyxakanthos (Plin.: nat. hist. 25, 32) og Centauria (Pseudo Apulius 35). Men frem for alle er Chiron og hans Elev Melampus de bedste Kendere af Dyresygdomme; begge nævnt i Fortalen til Columellas Bog om, hvad en fuldkommen Landmand bør kende, sammen med notoriske Forfattere som Demokrit og Pythagoras. Chiron betjener sig af naturlige Lægemidler (Plinius: nat. hist. 7, 196: medicina herbaria et medicamentaria), medens Melampus med Forkærlighed anvender overnaturlige Midler og Metoder (E. Benoit, Oeuvres de Virgile, tome I, S. 243), og naar Virgil i sin meget anskuelige Skildring af den noriske Kvægsyge for rigtig tydeligt at vise dens Uhelbredelighed udtrykker sig saaledes: „cessere magistri Chiron Philyrides Amythaoniusque Melampus“ (Georg. III 549), saa siger han dermed, at her hjælper hverken naturlige eller overnaturlige Midler.

Endelig er Chiron-Navnet uløseligt knyttet til det mest omfangsrige og udførligste antikke, veterinære Værk: *Claudii Hermeri mulomedicina Chironis*, som gennem hele Middelalderen og ind i den nyere Tid har været Forbillede for Veterinærforfattere.

Det faktiske Forhold er øjensynligt dette, at en — sikkert græsk — Veterinærforfatter grundet paa den mytiske Kentaur's Kendskab til Medicinen og hans Hestenatur har valgt dette Pseudonym. Forholdet

Billedrække.

1) Paa en gammel græsk Mønt findes afbilledet Asklepios og en Hund, den første holdende den ene af Hundens Forpoter i sin Haand.

er ikke enligstaaende, tværtimod. De fleste Oldtidsreligioners „vise Bøger“ berettes at være skrevet af Guderne f. Eks. den ægyptiske Visdomsgud Thot, og i Indien fortælles om Salihotra, der vistnok aldrig har levet, selv om Dyr lægebøger tilskrives ham, at han har faaet sin Viden om Dyr lægekunst fra Acvinerne (Gudepar ældst tænkt i Hesteskikkelse, senere som Ynglinge til Hest) eller endog af Brahma selv. Navnet Salihotra, der egentlig betyder, den man ofrer Heste, er endnu bevaret i Salotari, en Kursmed i et indfødt Kavalleriregiment med Rang af Sergent.

Vor ukendte, græske Forfatter er altsaa Skyld i, at Lexiograferne Suidas fra Byzants (10. Aarh.) og Isidor fra Sevilla (Aar 1639) optager Chiron og betegner ham som Veterinærforfatter, og saa sent som i 1833 anfører den tyske Dyr læge Prinz i sin Afhandling om det medfødte Glaukom hos Lam foruden Vegetius „der alte Tierarzt Chiron“.

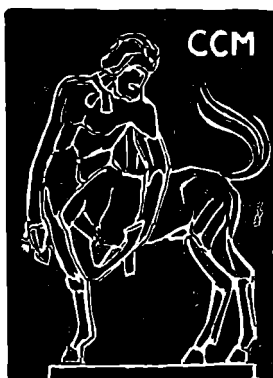
I den antikke Kunst er Chiron stedse fremstillet skægget og med milde, venlige Ansigtstræk, ofte med en Morter og kølleformet Stok (en Støder til en Morter?) i Hænderne, og over Skulderen eller Armen hænger et Dyreskind. Den mest kendte Gengivelse er vel det pompeijanske Væg-billede, hvor Chiron underviser Achilles i Harpespil (Fig. 1).

Fig. 3.

Paa den pragtfulde Francois-Vase (Fig. 2) ser man Achilles' Moder Thetis sidde i Døren til sit Hus, ved hendes Side staar hendes Brudgom Peleus modtagende Bryllupsgæsterne. I Spidsen for Gudetøget gaar Chiron, som bærer en Træstamme, paa hvilken der hænger Vildt. Dionysos bærer en stor Vinamfore paa Skulderen; de store Guder kommer kørende med deres Ægtefæller, de mindre som Musserne og Horaerne ledsager dem til Fods. Berømt er ogsaa „Chirongruppen“ paa Parthenon-Frisen.

I nyeste Tid er et Chiron-Billede opsat paa Porten til „Tiergesundheitsamt Schlesien“ i Breslau, og endelig skal jeg tillade mig at henviser til nærværende Gengivelse (Fig. 3) af et Bronzerelief fremstillet 1938 af Billedhuggeren Gunnar Slot. Kunstneren har med Hensyn til Dyreskindet og Ansigtstrækkene fulgt det traditionelle, dog skulde der over Ansigtstudtrykket hvile noget smertefuldt, idet Chiron under Vandringen i Pelions stenede Dale har traadt en Sten op i venstre Forhov, hvorfor den er løftet op til Undersøgelse. I højre Hånd holder Kentauren en Urtekost.

Dyrlæger og Kvægavl i Slutningen af det 19. Aarhundrede.¹⁾

AF OVERDYRLÆGE V. MØRCH-SØRENSEN, HORSSENS.

Dyrlægen har i de senere Aartier taget mange, nye, store Opgaver op, men visse Steder er han gledet mere i Baggrunden, og det er saaledes sket inden for Kvægavlsarbejdet. Naar her skal tales om Dyrlægerne og Kvægavlen i Slutningen af forrige Aarhundrede, maa Tidsrummet tages i lidt videre Forstand; og det er ikke Dyrlægerne som Sygdomsbekæmpere, jeg vil komme ind paa.

Som bekendt tog Den kongelige Veterinærskoles Mænd sig lige fra Skolens første Aar stærkt af det danske Husdyrbrug. *Abildgaard* og *Erik Viborg* arbejdede meget hermed, og Linien fortsattes gennem deres Elever. Disse Dyrlæger gik, som Dyrlæger har gjort lige til og med dette Aarhundredes Begyndelse, foran, naar det drejede sig om at finde bedre Retningslinier og Principper for Avlen, selvfølgelig først og fremmest for Hesteavlen, men aldeles ikke udelukkende for den.

Abildgaards begejstrede Discipel, *Jens Veibel Neergaard*, var en stejl, gudbenaadet Begavelse, der desværre ikke kunde enes med *Erik Viborg*. Allerede før 1830 forfægtede *Neergaard* de samme Avlsideer, som *Prosch* senere fik gennemført, nemlig at Landets Kvæg-racer skulde forbedres ved sig selv og ikke ved Hjælp af Krydsning med fremmed Blod. 1831 gjorde han endog paa sin Gaard Frederiksholm ved København Forsøg paa denne Maade med en jydsk Kvægstamme, og Forsøget faldt heldigt ud.

En anden fremtrædende Dyrlæge, *Gustav Michelsen*, der blev født 1800 som ældste Søn af den kendte Stiftsdyrlæge *Peder Michelsen*,

¹⁾ Holdt som Foredrag ved Den danske Dyrlægeforenings Aarsmøde i København den 20. September 1942.

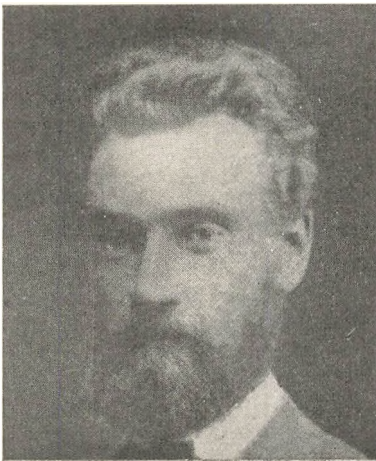
Odense, beskæftigede sig ligesom *Neergaard* meget med Husdyravl, som denne ogsaa fortrinsvis med Hesteavl. Men kort før sin Død 1846 indførte han her til Landet *Guénons* Spejlteori „om de nye og sikre Kendetegn paa at vælge de bedste Malkekøer“. En Teori, der spillede en dominerende Rolle ved al Bedømmelse af Malkekvæg i mere end et halvt Aarhundrede. Han behandlede forøvrigt i sine Skrifter ogsaa Spørgsmaalet om Mejerikøernes fordelagtigste Pleje om Vinteren.

Endnu fandtes der ingen *Landbohøjskole* i Danmark. Den kom først 1858 og blev heftet paa *Den kongelige Veterinærskole*, som endnu lever, men som desværre er gledet ud af de fleste udenforstaaendes Bevidsthed. I alt for mange Kredse tror man, at Dyr læger uddannes paa Landbohøjskolen og ikke, som Tiifældet stadig er, paa Danmarks hæderkronede, kongelige Veterinærskole.

Ved denne Veterinærskole blev 1853 som Lektor ansat en godt tredive Aar gammel praktiserende Læge, Skibslæge forøvrigt. Han hed *Ferdinand Victor Alphons Prosch* og fik meget stor Betydning for Husdyravlens Fremtid. *Prosch* fulgte 1858 med Veterinærskolen ud til Frederiksberg og blev 1859 Professor ved *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole*. I en Tid, hvor den almindelige Mening var gennem Krydsning med udenlandske Kvægracer at søge vor Bestand forbedret, blev han Skaberen af den saakaldte „rationelle Avl“, baseret, som det ogsaa var *Jens Veibel Neergaards* Tanke, paa Bevaring og Forædling af Landets egne ublandede Racer. Allerede 1854 slog *Prosch* stærkt til Lyd herfor paa Landmandsforsamlingen i Flensborg. Han holdt i Aarenes Løb mange Foredrag ved Landmandsmøder, men da han manglede Evnen til populært Samarbejde med Landmænd, fik han især Betydning gennem sine Elever, der tog ud i Landet som Pionerer for hans Ideer. Han var en stærk, sarkastisk og utilgængelig Personlighed; aandfuld og ironisk var han forgudet af de Elever, der forstod ham. Hans Forelæsninger stillede store Krav til Tilhørernes Kundskaber og Foruddannelse, og han beklagede stadig, at en Del af dem — nemlig de Landbrugsstuderende — i den Retning stod for langt tilbage. Først 1884 — Aaret før sin Død — fik *Prosch* gennemført en bedre videnskabelig Grunduddannelse i Landbrugsstudiet. Vi tør saaledes gaa ud fra, at den Sæd, *Prosch* saaede, spirede bedst hos de Veterinærstuderende, fordi Ageren her var bedst forberedt. Der gik da en Række Dyr læger fra hans Lærestol ud over Landet, som kom til at spille en Rolle ogsaa gennem Landbrugets Organisationer saavel for Hesteavlen som for Kvægavlen.

I den sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede modnedes Tiden, saa Danmark kunde gøres til det fortrinlige Malkekvægs Land, som det er blevet. Kornet faldt i Pris, saa Avlen maatte lægges om, og Kvægavlen ophjælpes. Kreaturerne skulde nu omsætte Krafftoderet til Mælk hellere end til Kød og give en stor Gødningsbunke. Denne savnedes i høj Grad paa Grund af tidligere Tidens rovdriftlignende Kornavl. Det gik saa vidt, at fremtrædende Mænd stærkt anbefalede Mælkeribruget blot for at skaffe Gødning.

Fra gammel Tid havde man været ret ligegyldig i Valget af Tyr ud fra den Opfattelse, at Afkommet „tog mest efter“ Moderen, som jo i saa meget længere Tid havde intim Forbindelse med den næste Generation. Nu var man blevet klogere, og Tyreholdsforeninger begyndte at vise sig. Den første Antydning af en Kvægavlsforening var Selskabet „Taurus“ paa Aarhuskanten, som i 70erne købte gode Tyre. Forbedringen af Kvægracerne var af saa stor Betydning for Landet, at det Kongelig danske Landhusholdningsselskab i 1876 ansatte den første Kvægavlskonsulent i Danmark. Det blev Dyr læge *Peter Jessen*.

Peter Jessen

Peter Jessen blev født 1846 i Ullerup paa Sundeved. Han var af anset sønderjydsk Bondeslægt og arbejdede først ved Landbruget, men besluttede efter et Ophold paa Askov, 1866—68, at tage Dyr lægeeksamen. 1871 blev han Dyr læge og var derefter i 5 Aar Lærer ved Lyngby Landboskole, hvorefter Ansættelsen som Konsulent fulgte; som saadan virkede han til sin Død. Hans indgaaende Kendskab til Husdyrholdet, hans klare og jævne Fremstillingsform og hans tillidsindgydende Væsen gjorde ham vel egnet til at føre Professor *Prosch*'s Ideer ud i

Livet. Havde *Prosch*'s skarpe Form ofte bragt ham i Modsætning til Tidens Landmænd, fik *Jessen* dem paa sin rolige, hensynsfulde Maade i Tale. *Jessen* fik gennemført den Tanke at præmiere hele Kvæghold i Stedet for blot Enkeltindivider. Ideen kom fra det nordlige Fyns Landboforening, og denne Form for Præmiering fik stor Betydning for Fremgangen i hele Kvægavlsarbejdet. Det var ligeledes *Jessen*, der gav Stødet til, at de samvirkende Landbofor-

eninger paa Sjælland 1881 paabegyndte en Stambogsføring. Han rejste meget baade inden- og udenrigs. I Udlandet varetog han vore Handelsinteresser. Han talte, vejledede og styrede faktisk hele Kvægavlen i Danmark de Aar, han virkede. 1884 fik *Jessen* overdraget Planlæggelsen af Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg, men døde 1885, elleve Dage efter *Prosch*, og dansk Kvægavl havde mistet begge sine førende Mænd. Paa Ryslinge Kirkegaard satte danske Kvægavlere en Mindesten paa *Peter Jessens* Grav.

Ved Skolen blev senere *Stabsdyrlæge Biilmann* konstitueret som Lektor efter *Prosch*. Han interesserede sig levende for Husdyrfaget og var en søgt Manuduktør. Overordentlig afholdt af de studerende var han en god Lærer. *Biilmann* virkede til 1888, men holdt igen enkelte Forelæsninger 1894—96.

Efter *Prosch'* og *Jessens* Død besluttede Det Kongelig danske Landhusholdningsselskab at indbyde til en Konkurrence om Pladsen som Lærer i Husdyrbrug, eventuelt som Konsulent.

I Bedømmelseskomiteen sad sammen med fremtrædende Kvægopdrættere Dyrslægerne *B. Bang* og *Biilmann* og blandt de særligt sagkyndige, som Udvalget fik til Assistance, var Dyrslæge *Hans Sørensen*, Odense. Der deltog 9 i Konkurrencen. *Harald Goldschmidt*, som var blevet Dyrslæge 1882 efter at have taget Landbrugseksamen 1880, kvalificerede sig til at blive Lærer. Dyrslæge *Peter August Mørkeberg* fra 1881 og Landbrugskandidat *Axel Appel* fandtes værdige til at blive Konsulenter. Det er værd at lægge Mærke til, at *Appel* aabenbart ikke mente, man kunde være Husdyrbrugskonsulent uden at have Dyrslægeeksamen. Han tog i alt Fald Eksamen som Dyrslæge 1888.

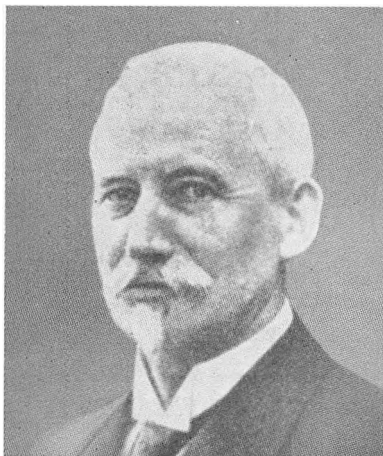
Udvalget lod de tre Mænds Konkurrencearbejder trykke, men Landhusholdningsselskabet føjede til angaaende *Appels* Omtale af det fynske Kvægs Udvikling, at den blev medtaget „uagtet denne Fremstilling er kortfattet, og der for 2 Aar siden fremkom et godt og mere omfattende Skrift af Dyrslæge *H. Sørensen*, Odense, om det røde fynske Malkekvægs Udvikling“.

Goldschmidt sad inde med en imponerende Viden, men han var tung, tør og monoton, desuden manglede han fuldstændig Evne til at give i hvert Fald Veterinærstuderende nogen som helst Interesse for eller Lyst til at beskæftige sig med Husdyravl. Selv gav han sig mere og mere af med Fodringsforhold. Han begyndte 25 Aar forud

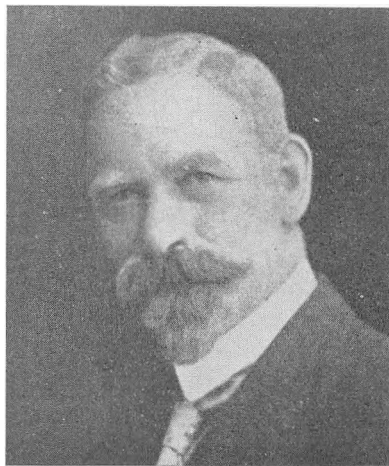
for sin Tid Forsøg med rentabel Kvægfordring, upaaagtet og uden Støtte af de Kredse, hvorfra man mest naturligt kunde have ventet Anerkendelse.

Harald Goldschmidt

Axel Appel

P. A. Mørkeberg

Men ude i Landet gik Udviklingen sin raske Gang. ^{26/5} 1884 var den første egentlige Kvægavlsforening, Tyreforening, blevet stiftet i Roholte Sogn ved Faxe Bugt. Selvstændigt eller efter Tilskyndelse af Landboforeninger og økonomiske Selskaber, ofte i Tilslutning til

disse, blomstrede Kvægavlsforeningerne op, og de to Statskonsulenter havde travlt med Foredrag, Dyrskuer, Stambøger o. s. v.

P. A. Mørkeberg forenede en usædvanlig Grundighed med en forbavsende Flid. Efter engelsk Mønster begyndte han Stambogføringen over røde Tyre og gjorde i en forbedret, mønsterværdig Form disse Stambøger til Pragtværker. Fra hans Haand foreligger de første 31 Bind af Tyrestambøgerne, og som Slutsten et Fællesregister i 1926. Han var Drivkraften i de toaarige Konkurrencer mellem hele Kvæghold.

Medens *P. A. Mørkeberg* tog sig af det røde Kvæg og Svinene, var *Axel Appel* Konsulent for jydsk Kvæg og Faareavl. Ogsaa han gjorde et stort Stambogsarbejde. Han var desuden en betydelig Agitator — bl. a. for Kontrolforeningernes Indførelse — og en fortrinlig Foredragsholder. Hans Avlsledelse var af fundamental Betydning for jydsk Kvægbrugs Udvikling.

Professor *Prosch*' Tanker og Ord spirede som før sagt i mange Dyrlæger i disse Aar, og de lod deres Viden og Ideer gaa videre blandt Landmændene, hvor de virkede. Den Gang som nu vilde den enkelte sikkert have det mest mulige ud af sin Dyrlæge, naar man havde ham paa Besøg, og mangt et godt Raad ogsaa angaaende Kvægavlen er nok faldet af, efter at Dyrlægens egentlige Arbejde paa Gaarden var endt.

Kvægbruget var i de Aar, da Danmark gik over fra Kornland til Smørland, selvfølgelig den næsten altoverskyggende Faktor i saavel store som smaa Landbrugeres Liv og Interesser. Kvægavlsforeninger og Dyrskuer spillede den fornemste Rolle i Aarets Skuespil. Staten hjalp til med støttende Love, Husdyrloven af 1. April 1887, og Bevillinger under Forudsætning af Dyrlægetilsyn med Tyre og kaarede Køer. Nu har paabudte Tilsyn vist aldrig passet den danske Selvejerbonde, saa det kan være ret interessant at se, hvad man mente om den Ting.

I Kvægavlstidende, et Organ for Kvægavlsforeninger i Sjællands Stift, skrev en Indsender i 1891:

„Exempel til Efterfølgelse.

Ved den sidste Generalforsamling i Høielse Tyreforening i Præstø Amt har man truffet den efterlignelsesværdige Beslutning, *at ikke alene de kaarede Moderkøer, men ogsaa alle de andre Køer i de Besætninger, hvor saadanne findes, skulle undersøges 2 Gange aarlig af en Dyrlæge.*“

Samme Aar skrives i samme Blad fra Kvægavlsforeningerne i Jylland af Konsulent *S. P. Petersen*, Malling Landboskole:

„*Dyrlægetilsyn.*“

Foreningstyrene blive synede 4 Gange aarlig, og da Dyrlægerne som Regel interesserer sig for Foreningerne, *give de ofte — i Tilgift — nyttige Vink i Retning af Tyrens Fodring, Pasning, Renholdelse, Klovpøje og Bevægelse o. s. v.*“

Derimod er de ikke i Jylland saa tilfredse med Eftersynet af de kaarede Køer. De er nemlig klar over, at det burde „omfatte alt Hornkvæget“ og „slig Foranstaltning er ofte temmelig dyr“.

I disse Udtalelser har vi et tydeligt Bevis for, at den danske Dyrlæge i sin daglige Gerning gjorde en Indsats i Kvægavlsarbejdet ved at stille sig til Raadighed for den enkelte Opdrætter med „nyttige Vink“.

Men mange Dyrlæger gik videre og greb aktivt ind i Landbrugs- og Kvægavlsforeningers Ledelse og Liv. Pladsen tillader ikke at komme frem med dem alle, det vil maaske ikke engang være muligt; her skal gives Dem en Del Eksempler paa de mest kendte.

Christian Lauritzen

Det vilde vel være rimeligst at begynde med den praktiserende Dyrlæge, der var stillet til Raadighed for Udvalget, der skulde finde de værdige Afløsere efter *Prosch* og *Jessen*. Men for at vise, hvordan ogsaa ældre Dyrlæger kunde tage sig af Kvægavls-spørgsmaal, vil jeg gerne først nævne Dyrlæge *Christian Lauritzen*, som tog Eksamen 1827. Han var 1838 Dyrlæge i Fajstrup ved Hammel, da Frijsenborg-Fauerskov Birks Landboforening blev stiftet, og han blev en Maanedes Tid senere Medlem, de var da 38. Lauritzen kom til at spille en ret betydelig Rolle i den Forening; sad i Komité til at lave nye Love og

var som ældre endog en Tid dens Viceformand. Inden han kom saa vidt, nævnes han som første Medlem af en Komité, der 1847 blev nedsat for at stille Forslag om Ophjælpning af den jydsk Kvægrace.

1849 var han Dommer for Kvæg ved Dyrskuet, hvor de ved Præmieringen ogsaa tog Hensyn til Køernes Ydelse, idet de maalte op, hvor meget Koen malkede i et Døgn. Det var altsaa i Hammel 1849. Hans Søn blev ogsaa Dyr læge og omtales som en djærv Forkæmper for Ophjælping af de hjemlige Kvægracer.

Den for førnævnte Udvalg raadgivende, praktiserende Dyr læge var som bemærket *Hans Sørensen*, Odense. Han blev Dyr læge 1854, 25 Aar gammel, og nedsatte sig i Odense. Et halvt Aar senere blev han ansat som Lærer ved Fyns Stifts patriotiske Selskabs Skole, det nyoprettede Landvæsensinstitut i Odense. Ved Siden af sin store Praksis og øvrige Arbejde bl. a. med Dyr lægeforeningen, underviste han her i Husdyrbrug i 40 Aar. Han var et af Fyns Stifts patriotiske Selskabs dygtigste og mest virksomme Medlemmer, udtaler 100 Aars Jubilæumsskriftet fra 1910. Den første Stambog over fynsk Kvæg, baade Tyre og Køer, var *Hans Sørensens* Værk. Dyrene er heri beskrevet paa en fortrinlig, oplysende Maade, og Billederne er Kli-cheer efter Fotografier og ikke efter Tegninger. Tidligere havde han som meddelt udsendt sin Bog om det røde, fynske Kvægs Udvikling. Han var en livlig, begavet Mand med udpræget administrative Evner, i Besiddelse af stor, personlig Elskværdighed og et ejendommeligt Lune. Han blev meget benyttet som Foredragsholder rundt i Landbo- og Kvægavlsforeninger. I sit eget Selskab holdt han f. Eks. i Tiden fra $^{29}/_{12}$ 1862 til $^{16}/_{5}$ 1885 de 10 af de 20 Husdyrbrugsforedrag, der blev holdt; af Resten holdt *Bruun-Pedersen* 3, *P. Jessen* 2 og *Prosch* 1. Man kan ikke lade være at tænke paa, hvordan Husdyrbrugsundervisningen var blevet ved Skolen, hvis *Hans Sørensen* havde afløst *Prosch*, han var mellem Deltagerne i Konkurrencen.

I Tilslutning til Holbæk Amts økonomiske Selskab, der var stiftet 1812, dannedes 1886 Holbæk Amts Kvægavlsforening. Som Konsulent ansattes 1887 Dyr læge *Richard Jensen*, Lille Egebjerg, nylig afdøde Kredsdyr læge *Ousen*, Vigs Svigerfader. *Richard Jensen*, født 1844, blev Dyr læge 1865 og nedsatte sig 1867 i Lille Egebjerg. Han arbejdede som Konsulent med stor og usvækket Interesse til han 1908 traadte tilbage. Han foretog Indkøbsrejser og Studierejser til England, Belgien og Tyskland og var Kvægavlsforeningen og Selskabet en værdifuld Hjælp paa Grund af sin Dygtighed og store Indsigt. Sammen med Formanden repræsenterede han Holbæk Amt ved Kvægavlsmøder paa Sjælland og sad i den 8 Mand store Bestyrelse for Sammenslutningen af de sjællandske Tyreforeninger. Ved sin Fra-

trædelse fik han en aarlig Pension af Landboforeningen. *Richard Jensen* døde 1910.

Richard Jensen

Paa Nordfalster blev 1854 stiftet en Landboforening, som Dyrlæge *Hans Jensen*, Egelev — senere Stubbekøbing — fattede Planen til og selvanden udarbejdede Lovforslag for. Formaalet skulde være: Fremme af Agerbrug og Husdyravl. Han blev selv valgt til Formand og virkede som saadan i 30 Aar. Født 1818, døde han 1896. *Hans Jensen* var en meget virksom og utrættelig Forkæmper for Fremskridt baade i Foredrag og i Skrift, og naar han var ude i Praksis. Selv noget af en Opfinder, kom han 1872 frem med Spørgsmaalet om en Mælkecentrifuge og fik ogsaa bygget en haanddreven Spandecentrifuge. Resultatet var ringe, men Princippet det samme, som anvendes i Nutidens videnskabelige Laboratoriecentrifuger. Som Skribent var han tung og knudret, men fortræffelig som Taler. Han holdt i flere Vintre en Slags Landbrugskursus i sit Hjem og var i en Aarrække Lærer ved Landbrugsskolen paa Næsgaard. Som Kvægavlsmand vilde han forbedre Landracen ved Udvalg af Tillægsdyr, og han holdt Foredrag om, hvilke Egenskaber de skulde have for at komme i Betragtning. Han lagde megen Vægt paa saavel Opdrættets som Køernes Fodring og Pleje. Efter hans Virksomhed som Formand kom i Slutningen af Firserne de første Kvægavlsforeninger.

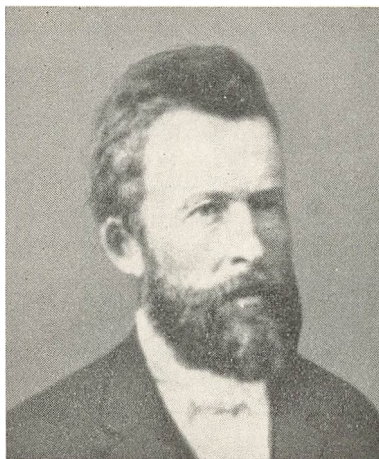
En anden af de ældre Dyrlæger med stor Interesse for Husdyrbruget var afdøde Undervisningsminister *Borgbjergs* Fader Dyrlæge

Jens Jeppesen Borgbjerg. Han blev Dyrslæge 1858 og havde en stor Praksis i Boeslunde, da Holbæk Amts Landboforening sendte Bud efter ham til Forstanderposten paa den nyoprettede Landbrugsskole: Faurbogaard. Han havde altid interesseret sig for Landboernes Uddannelse — for Resten ogsaa for Dyrslægernes — men blev dog kun 2 Aar paa Faurbogaard. Derefter oprettede han selv en Landboskole paa Lundbygaard, Falster. Han arbejdede stærkt for Andelstanken, men har selvfølgelig gennem sin Skolevirksomhed paavirket mange unge Landmænds Begreber om, efter hvilke Retningslinier Kvægavlen burde ledes.

I de nordjydske Landboforeninger var Dyrslægerne tidligt med i Ledelsen. Som Formand i Hjørring Amts Landboforening valgtes 1861 Dyrslæge *Keller*, Jonstrup, som allerede sad i Bestyrelsen. 1864 trak han sig tilbage fra Formandspladsen, men blev 1866 Næstformand, hvilket han var i mange Aar, hvorunder han hyppigt fungerede som Formand i længere Perioder. 1886 blev Dyrslæge *Rudolph Hansen*, Hjørring, valgt til Sekretær og 1887 ind i Bestyrelsen. 1895 var han Medredaktør af 50 Aars Jubilæumsskriftet.

Keller

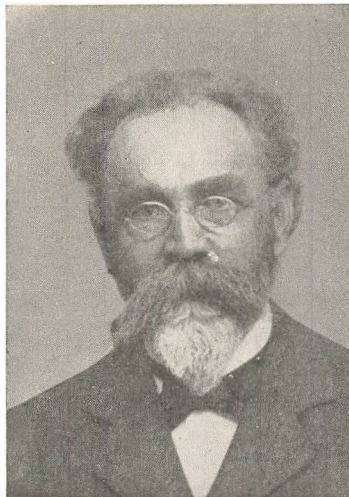

H. P. Hansen

I Aalborg Amts Landboforening valgtes 1861 Dyrslæge *Stockfleth*, Professorens Broder, til Hovedkasserer og fungerede som saadan til 1873. 1870 antoges Dyrslæge *H. P. Hansen* som Sekretær, han blev 1873 desuden Kasserer. *Hansen* var praktiserende Dyrslæge i Aalborg

1863—99 og derefter Overdyrlæge ved det offentlige Slagtehus til 1903, da svigtende Syn tvang ham til at holde op. Han sad i Landboforeningens Bestyrelse i 27 Aar og var desuden Redaktør af Foreningens Medlemsblad 1883—97. I 1878 sad han i Udvalg for at faa gennemført et Forslag om Antagelse af Konsulenter, og han var en Tid Foreningens Viceformand. Selv om *Hansen* interesserede sig meget for Planteavlsarbejdet og Hedeopdyrkning, har han selvfølgelig paa en saa fremtrædende Plads i en Landboforening af dette Omfang, ligesom sine Kolleger i Hjørring Amts Landboforening, ikke været uden Indflydelse paa Kvægavslens Retningslinier.

For at blive ved Egnen kan jeg fortælle, at *Lassen*, Haverslev, der blev Dyrlæge 1890 og gjorde et meget stort Arbejde for Faareavl, var Formand for Haverslev Kvægavlsforening fra 1897 til 1907 og desuden Formand for Fællesledelsen af Kvægavlsforeninger i Aalborg Amt.

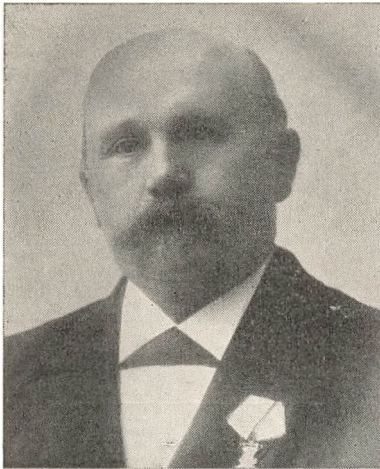

Hutzen

Inden for Vejle Amts Landboforening, der blev stiftet 1851, virkede Dyrlæge *F. W. A. Hutzen*. Han fik Dyrlægeeksamen 1867. *Hutzen* var Foreningens hyppigste Foredragsholder og Indleder af Diskussionsmøder, naar det drejede sig om Husdyrbrug. De første Kvægavlsforeninger blev her ogsaa oprettet i Firserne. I Foreningens Jubilæumsskrift kaldes *Hutzen* i den Anledning for „den utrættelige Ordfører, der virkede frem for alle“, og det at Kvægavlsforeningerne vandt godt frem „skyldtes mere end noget andet *Hutzens* store Energi og aldrig svigtende Interesse“. Han tog Tanken op om Oprettelse af en Fællesledelse af Kvægavlsforeningerne i Vejle

Amts nordre Kreds. Den blev iværksat fra 1890 og omfattede 1926 tresindstve Kvægavlsforeninger, og *Hutzen* var dens Forretningsfører og Konsulent til 1901. Han rejste ogsaa rundt og agiterede livligt for Dannelsen af Kontrolforeninger.

I Naboforeningen, Horsens Landbrugsforening, virkede Dyrslæge *Jensen*, Løsning, i samme Retning. Det var lidt senere, paa den anden Side Aarhundredskiftet. Efter i 1901 at have foreslaaet „Samlinger af Smørkøer“ ved Dyrskuet, fremkom han 1905 med Forslag om en Fællesledelse af Kvægavlsforeningerne her.

Jensen, Løsning

Tanken blev realiseret med 22 Foreninger, og *Jensen* blev Fællesledelsens Formand. Han trak sig dog tilbage allerede 1908 efter eget Ønske, der var saa meget, der lagde Beslag paa ham. Hjemme paa sin Egn var han Formand for saa at sige de Foreninger, der var: Heste-, Kvæg-, Faare- og Svineavlsforeninger, Husmandsforening, Planteavlsforening, Telefonselskab o. s. v. Han var en typisk Repræsentant for de Dyrslæger, der følte det som et Kald at virke til Gavn for

de Landmænd, de arbejdede iblandt, paa alle Omraader, hvor en Dyrslæges Indsigt og Viden kunde være til Nytte.

Et andet Eksempel paa denne Type var *Jensens* Svoger, Dyrslæge *Madsen*, Tørring. Paa hans Initiativ og i de fleste Tilfælde med ham som Formand blev der i Tørring oprettet Landboforening, Kvægavlsforening, Kontrolforeninger, Hesteavlsforening o. s. v. *Madsens* Betydning for Landbrugets Udvikling paa Tørringegnen kan slet ikke overvurderes. Begge var de Dyrslæger fra 1883.

Den Type Dyrslæger er heldigvis stadig at finde Landet over, men de er ikke saa mange som før.

Ovre ved Vestkysten hørte Dyrslæge *H. C. Brodersen*, Nørre Nebel, til samme Kategori, han var ogsaa fra 1883. Han stiftede 1896 Nørre Nebel og Omegns Landboforening, der startede med ca. 200 Medlemmer, og Grunden blev netop lagt ved et Sygebesøg hos en Ko tilhørende en af Egnens vaagne Landmænd. *Brodersen* kom selvfølgelig i Bestyrelsen, han interesserede sig for Malkekvæget og holdt Foredrag herom allerede 1890 i Ribe Amt nordre Landboforening.

I Vestlollands Landboforening spillede Dyrslæge *Espensen*, Søllested, en fremtrædende Rolle. Han var med til at stifte Foreningen 1899,

og var først Næstformand, saa Konsulent i Husdyrbrug 1900—1907, derefter igen i Bestyrelsen til 1914. Han var Leder af talrige Mælkekursus.

Paa Bornholm blev *Albrechtsen* 1893 ansat i den landøkonomiske Forening som Konsulent i Husdyrbrug og gjorde et stort og energisk Arbejde inden for Tyreforeninger og Kontrolforeninger, og i Kolding Herreds Landbrugsforening var *Schmidt*, Kolding, Formand for Husdyrudvalget 1887—90 og som den første, Konsulent for Kvægavlforeningerne i Koldingkredsen 1891—1900. Dyrslæge *I. R. Møller*, Faarup, der var Formand for Landboforeningen for den nordvestlige Del af Randers Amt fra 1896—99 og fra 1902—17, sad fra 1900—1910 som Formand for Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrolforeninger i Randers Amt.

H. C. Brodersen

I. R. Møller, Faarup

Som De ser af disse spredte Eksempler, greb Dyrslægerne Landet over ind i det vigtige Spørgsmaal om Forbedring af Landets Kvægbestand.

En enkelt Mand skal endnu nævnes. Dyrslæge *Hegelund*, som blev Dyrslæge 1885. Han begyndte i Høver ved Aarhus og blev 1889 Formand for den stedlige Landboforening. Senere blev han landskendt for sit store Arbejde med at gøre Malkningen mere effektiv og skabe mere Agtelse og Respekt om selve Malkearbejdet. Han blev

Malkekonsulent og virkede utrætteligt med Foredrag og Demonstrationer over hele Danmark. At han var i Husdyrbrugsudvalg og Leder af Kvægavls- og Kontrolforeninger, hvor han end boede, føjes kun til for Fuldstændighedens Skyld. Han blev Dommer for rødt Kvæg ved de jyske Ungskuer, og det skyldes ham, at det gamle Præmieringsystem ved Dyrskuerne med fortløbende Numre helt op til 28 blev forenklet til de nu anvendte 4 Klasser og „værdig til 5.“.

Det er ikke muligt at faa alle med, men Dyrslægerne gjorde deres Part af Arbejdet, da Landbrugets Produktionsform blev lagt om.

De store Opdrættere, Landbrugets førende Mænd og de af Staten ansatte Konsulenter bedømte Køer og Tyre og afgjorde, hvilke der var værdige til at føre Slægten videre -- oven i Købet i hvilken Rækkefølge, de var værdige. De arbejdede med Individerne ud fra de givne Retningslinier, hvor den af Dyrslæge *Gustav Michelsen* indførte og af Lærere og Opdrættere knæsatte „Spejlteori“ -- Spejllæren -- var et vigtigt Led. Herefter skulde Haarlaget paa Koens Mellemkød, Yver og Inderlaar fortælle, hvordan Mælkeydelsen var. Denne Teori delte „Spejlet“ i 8 Klasser, hver med 8 Ordener, ialt 64 Afdelinger, en vanskelig Videnskab. Ved Siden heraf tog man navnlig Hensyn til Mælkeare og Mælkehul, desuden til Malkepræget, „løse Bove“, Dyrets Størrelse, samt Lød og Aftegn. „Lød, Bygning, Hud, Spejl og Mælkeare“, som det blev udtrykt. Man tog selvfølgelig ogsaa et vist Hensyn til, hvor meget Mælk Dyret gav, men meget lidt til, hvor meget Smør det producerede, og dog havde man gennem de mere og mere udbredte Kontrolforeninger et godt Grundlag til at have taget dette med i Betragtningerne.

Da lød i 1901 en Dyrslægerøst. Videnskabsmanden, Bakteriologen, *Valdemar Stribolt* „talte Roma midt imod“ og fortalte danske Landmænd, at de først og fremmest burde fremelske en Kvægrace, der kunde producere Smør, saa det kunde betale sig. Han kritiserede de saakaldte Malketegne, den indirekte Bedømmelse af Mælkeevnen, sønder og sammen og vilde have Hovedvægten lagt paa Ydelsen, Fedtprocenten og Smørmængden. Man maatte ikke foretrække Individet, der ikke betalte sig i Udbytte, fordi man derigennem kunde faa store Penge for Avlsdyr.

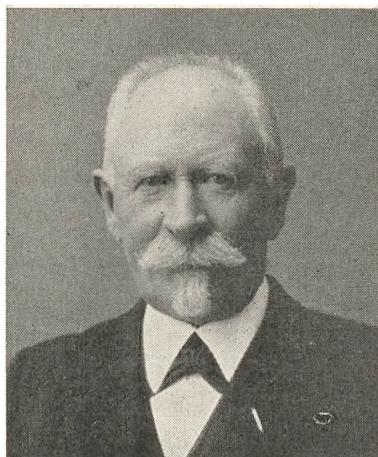
Stribolt var skarp og utvetydig og blev selvfølgelig mødt med et Ramaskrig af Protester. Skolens Lærere, *C. O. Jensen*, *Sand* og *Henriques*, stillede sig bag ham, og Landbrugets førende Mænd ved-

tog Protestresolutioner. Men *Stribolts* Tanke slog igennem og er i Dag saa selvfølgelig, fordi den var rigtig — nemlig, at Ydelsen bør være den Hovedfaktor, der bestemmer saavel Dyrets Avls- som dets Brugsværdi.

Her er søgt at vise lidt af, hvad Dyrlæger har været for Danmarks Kvægavl i de Aar, da vi skiftede om fra Korn- til Smørproduktion. Senere gled Dyrlægerne noget mere ud af det Arbejde. Det er et Spørgsmaal, om de ikke burde glide lidt mere ind igen. Nu hvor alle vore Insemineringsdyrlæger er i nær Kontakt med Kvægavlens Mænd af i Dag, burde de maaske stille deres Viden og Evner lidt mindre beskedent til Raadighed — og ikke blot ved den direkte Manipulation med Sæd og Bør. Det synes mig, som om Bedømmelsesmetoderne for Avlsdyr mangler at tage endnu et Omraade med i de afgørende Overvejelser, nemlig Hundyrets, Koens Frugtbarhed, en medfødt Evne til at faa sine Kalve blot nogenlunde regelmæssigt og hyppigt. At faa den Side af Sagen taget med i Points ved Udvalget af Avlsdyr, var det mon ikke en Opgave Dyrlæger værdig?

Hoved-Kilder:

- J. Friis: Meddelelser om Kvægavlsforeninger i Danmark. Laudbrugskongressen, København 1888.
- F. Hvass: Tyreholdsforeningerne under Randers Amts Husholdningsselskab. 1888.
- A. Appel og P. A. Mørkeberg: Kvægbrugets Udvikling i Danmark, særlig paa Fyen og Lolland-Falster. 1889.
- H. Goldschmidt: Meddelelser om Kvægbrugets Udvikling i Danmark etc. 1890. Kvægavlstidende. 1891—1902.
- I. M. Friis: Kvægbrugets Udvikling i Præstø Amt, 1886—1897. 1898.
- H. Clausager, Ødum: Det jydsk Kvægbrugets Historie. 1905.
- A. F. Knudsen og Gormsen: Landbrugets Organisationer. 1938.
- L. Hansen Larsen: Haandbog i Kvægets Avl, Fodring og Pleje. Andet Oplag 1941. 78 forskellige Jubilæumsskrifter for danske Landboforeninger. Tidsskrift for Veterinærer. Maanedsskrift for Dyrlæger. Dansk veterinærhistorisk Aarbog.

Dyrlæge N. K. Pedersen, Ribe.

(f. 15. Febr. 1842, død 7. Jan. 1926.)

AF OVERDYRLÆGE LAURITS HANSEN, ESBJERG.

Jerne Sogn, Ribe Amt, ligger en lille vestjydsk Landsby, bestaaende af en halv Snes Gaarde og Huse, Byen hedder Veldbæk. For hundrede Aar siden laa Byens Gaarde klumpede sammen, kun adskilt ved smalle Veje og Gyder, der om Vinteren laa i et syndigt Pløre. Som Navnet antyder, var der noget med Væld og Bæk i Nærheden — og saaledes var det. Klods op ad Byens Gaarde var der det yndigste Væld; Vandet stod op af Jorden i en pibende Strøm. Omgivelserne var grønne Sommer og Vinter; det hele var lavt og fugtigt, og fra Vælden udgik en lille Bæk — kun en smal Rende — der ivrigt ilede af Sted — baade Sommer og Vinter — ingen Frost kunde binde den lille Bæks muntre Løb, der paa Bund og Bredder havde den herligste Vegetation af Andemad og andre grønne Herligheder. Kun faa Hundrede Meter uden for Byen begynder Marskengene, og naar en Fyger af Sydvest sætter ind, vælter Stormfloden ind over Eng og Kær omtrent til Byens Haver.

En herlig gammel Landsby, hvor Gaardene nu til Dags ligger i mere spredt Orden. Den gamle Hensigtsmæssighed at ligge klumpet sammen for at kunne forsvare sig mod Fjendevold, er jo nu borte.

I en af disse Gaarde fødtes den 15. Februar 1842 et Drengbarn,

der i Daaben fik Navnet Niels Kristian Pedersen. Hans Forældre var forh. Købmand, Gaardejer Peder Nielsen og Hustru Øllegaard Christensdatter. Det var Niels Kristian Pedersen, der senere hen blev den — navnlig i Sydvestjylland — kendte og meget ansete Dyrnlæge N. K. Pedersen i Ribe.

Dyrnlæge Pedersens Fødegaard var en gammel Slægtsgaard, der i umindelige Tider var gaet i Arv fra Fader til Søn, og Ejerne bar i Reglen Fornavnet Niels og med Tilnavnet Veldbæk.

N. K. Pedersen blev tidlig forældreløs og kom derefter i Huset hos en ældre Søster, Kirsten. Han var under Opvæksten ved Landbruget der hjemme paa Egnen, men kom senere til Tøndereggen, hvor han var et Aars Tid og blev derefter Elev paa Rødding Højskole i Tiden 1861—62 og senere igen Vinteren 1863—64. I Mellemtiden var han Landvæsenselev paa en Gaard i Nordslesvig, og det var hans Hensigt at blive praktisk Landmand, men under sit sidste Ophold paa Højskolen i Rødding bestemte han sig for Dyrnlægestudiet, vist nok efter Tilskyndelse af den kendte Dyrnlæge R. Fenger, der var Lærer ved Røddingskolen.

N. K. Pedersen blev indskrevet paa Veterinærskolen i Sommeren 1864 og tog Dyrnlægeeksamen med 1. Karakter i Sommeren 1867.

Sikkert paavirket af Opholdet paa Højskolen i Rødding oprettede han samme Efteraar sammen med to andre unge Mænd, Johannes Schrøder og Lærer I. Povlsen, en Højskole i Ølsø i Sydsjælland, hvor han den følgende Vinter var Lærer. Efter at have aftjent sin Værnepligt, modtog han i Sommeren 1868 et Rejsestipendium fra Landhus-holdningsselskabet til en Studierejse i Sverrig — bl. a. for at studere Husdyrbrug — og besøgte bl. a. ved samme Lejlighed Landmands-forsamlingen i Stockholm.

Efter at have aflagt Prøve ved Veterinærfysikatet i Altona nedsatte han sig Efteraaret 1868 i Bredebro i Sønderjylland. Han praktiserede dog kun her i 2 Aar; thi da det under den fransk-tyske Krig 1870 var Udsigter til Forviklinger ogsaa for Danmarks Vedkommende, besluttede han sig til at rejse op til Kongeriget, og efter kortere Ophold — bl. a. i København — nedsatte han sig som praktiserende Dyrnlæge i Ribe i Efteraaret 1870. Distriktsdyrlæge blev han 1883.

N. K. Pedersen blev hurtig anerkendt som en dygtig Dyrnlæge; en Mand med meget selvstændige Meninger, men en Mand man kunde stole paa, og han nød snart megen Anseelse paa Egnen baade som Dyrnlæge og som Menneske. Han havde stærke Interesser for det almene og det nationale og kom tidligt ind i det offentlige Liv. Allerede 1882 blev han indvalgt i Ribe Byraad og havde her Sæde

i mangfoldige Aar og var Medlem af et Utal af Udvalg og Kommissioner. Han arbejdede saaledes stærkt for en bedre Indsejling til Byen. Han mente ikke alene, at en saadan kunde faa økonomisk Betydning for Byen, men at det ogsaa var af Betydning for det nationale Arbejde i Sønderjylland, at den gamle Bispestad fik en økonomisk og aandelig Opblomstring. (Ribe mistede jo en stor Del af sit Opland efter den ulykkelige Krig i 1864).

Han udførte her et stort og paaskønnet Arbejde, og det var sikkert i den Anledning, han i 1906 eller 1907 blev Ridder af Dannebrog. I sine senere Aar arbejdede han stærkt for Rejsningen af et Havdige til Beskyttelse mod Stormflodens Ødelæggelser; Havdiget blev bygget, og han var i mange Aar Digebestyrelsens Formand.

Dyrlæge Pedersen var stærkt interesseret i juridiske Spørgsmaal, hvilket ofte kom ham til Gode i hans Byraadsvirksomhed. Han var i det hele taget et godt Hovede, og forlængst afdøde Stiftsamtmand Ahnfeldt udtalte engang, at det næsten var Skade, at han ikke var blevet Jurist.

Foruden sit Byraadsarbejde var Dyrlæge Pedersen i mange Aar Formand for Ribe og Omegns Landboforening, var i 50 Aar Medlem af Sundhedskommissionen, Bestyrelsesmedlem af Grænseforeningen, Næstformand for Bankraadet i sydjydsk Landmandsbank og Medlem af Kontrolkomiteen for samme. Han var Ophav til Oprettelsen af Ribe Amts Dyrlægeforening og var Medlem af Bestyrelsen fra Oprettelsen i Halvfemserne til 1920, som Formand fra Begyndelsen til 1912, efter Udtrædelsen af Bestyrelsen udnævntes han til Æresmedlem.

Dyrlæge Pedersen var Slagtehusinspektør fra 1895—1908, og han vedblev at udøve en vis Virksomhed som Dyrlæge langt op i sin høje Alder.

Dyrlæge Pedersen var meget interesseret i sit Fag, og der foreligger fra hans Haand flere udmærkede Arbejder, saaledes i Tidsskr. f. Veterinærer 1880: Raadsamlinger i Børen hos Kvien og i 1886: Tarmindsnøring hos Studen, en Afhandling som Prof. B. Bang roste meget og gav en udførlig Omtale i sine Forelæsninger. I 1900—01 nogle Artikler i Maanedsskr. f. Dyrl. om Tuberkulinets Anvendelse og Betydning i Kampen mod Tuberkulosen. Disse Artikler bragte ham i Konflikt med Prof. B. Bang, der iøvrigt var hans gode Ven, og jeg erindrer, at Professoren beklagede Dyrlæge Pedersens Stilling til denne for Professoren saa vigtige Sag. Det er let nu bagefter at se, at Dyrlæge Pedersen paa visse Punkter saa fejl, men man forstaar ogsaa hans store Skepsis, naar man betænker, han i saa mange Aar havde praktiseret i en Egn med voldsomt udbredt Kvægtuberkulose

og kendte saa nøje Befolkningens Stilling og i det hele og store stærke Modvilje mod denne Sag. Det var paa den Tid som at stikke en Brand til Næsen paa de sydvestjydske Bønder, naar man nævnte Navnet Tuberkulin; thi det blev jo en kendt Sag, at Tuberkulinet her i Grænseegnene kom i stærk Miskredit, navnlig fordi det af Eksportørerne blev brugt i bedragerisk Øjemed.

Naar vi i Dag ser hvor lidt der er udrettet i Retning af Rensning i Ribegnen i de 40 Aar, der er forløbet siden Kampagnen fandt Sted mellem Dyrnlæge Pedersen og Professor Bang, da forstaar man, at Dyrnlæge Pedersen har indset de uhyre Vanskeligheder, der vilde taarne sig op. — Iøvrigt er alt, hvad der er af skriftligt fra hans Haand, skrevet klart og tydeligt, i et udmærket Sprog, og man forstaar, at Forfatteren er en Mand med en klar Forstand, som har gennemarbejdet sit Stof.

Det var altid med Glæde, vi Dyrnlæger her i Amtet traf sammen med Dyrnlæge Pedersen, og vi lyttede opmærksomt til hans gode Raad; thi han var en klog og erfaren Mand, der var meget interesseret i sit Fag, følte sig i høj Grad som Dyrnlæge og saa Sammenholdets store Betydning. Det tjener ham til stor Ære, at han oprettede Ribe Amts Dyrnlægeforening og det viser hans Stilling til sin Stand.

Udadtil kunde Dyrnlæge Pedersen maaske virke som en noget streng Mand, men i Huset var han venlig, og han var en fornøjelig Selskabsmand.

I den Tid jeg kendte ham — fra 1903 — var han en mild og venlig Mand, og da jeg engang besøgte ham, han var da op mod 80 Aar, og vi fik os en hyggelig Passiar i hans smukke Hjem — en Villa i Byens vestlige Udkant — husker jeg, han udtalte: „Som yngre gruedes jeg altid ved Tanken om at blive gammel, men nu, da jeg er blevet en gammel Mand, synes jeg slet ikke, det er slemt, tværtimod, jeg har det jo saa godt, som et Menneske kan have det.“ Det vil altsaa sige, han sad som en gammel, lykkelig Mand og hvilede ud efter en lang og fortjenstfuld Arbejdsdag, æret og agtet af alle.

Han ejede og beboede i mangfoldige Aar den gamle og smukke Ejendom, Porsborg over for Domkirken.

Dyrnlæge N. K. Pedersen blev i 1878 gift med Hansine Bothilde Hansen, Datter af Tømmerhandler og Skibsreder H. Hansen, Ribe. Hans Enke overlevede ham til 1930.

Der var to Børn i Ægteskabet. En Datter Gerda — død 1942 — der var Lærerinde ved Ribe Katedralskole, og en Søn, Landsdommer S. P. Veldbæk i Viborg. Børnene antog det gamle Slægtsnavn Veldbæk.

Fra et Par gamle Journaler.

AF DYRLÆGE PHILIP HANSEN, KNARREBORG.

Gamle Dyrlægejournaler, baade Sygejournaler og navnlig Regnskabsjournaler er ret sjældne. Af de første findes der i Veterinærskolens Arkiv nogle fra Skolarers Haand over syge Dyr, de har behandlet ambulantly i den sidste Tid, de var paa Skolen. (Se bl. a. Dyrlæge *Thiemes* Journaler fra 1806, D. v.-h. Aarb. 1934, Pag. 91.)

Her bringes først en Samling Journaler, som af Dyrlæge *Berg*¹⁾ i Roskilde er sendt til Professor *Abildgaard* i 1794. De handler om syge Dyr, han har behandlet.

En Liste

over de mest vigtige Sygdomme som ieg har
haft siden ieg blev bestemt at være Dyrlæge.

Berg. 1794.

No. 1. Herr Iørn Bager.

En bovlam Hest. Cuur. Først Aarladning og koldt Vand, andet Sebe Spiritus brugte ieg 3 Gange, men det var ikke tilstrækkelig, tredie brugte ieg Spanske Fluor, og det brugte ieg 2de Gange, saa blev den god.

No. 2. En med forfangen Hed Stiv Hest. Behandlingsmaaden var først Gnidning og Tildækning, dernæst Aarladning, indvendig brugte ieg Hepa Antimony i 3 Dager og 2de Lod om Dagen, den 4de Dag indgav ieg 2de Lod Iortetax Spiritus, saa blev den god.

¹⁾ Om Dyrlæge Johannes Berg, der udgik fra Veterinærskolen 1793, se Philip Hansen: Johannes Berg, Roskildes første Dyrlæge, D. v.-h. A. 1938.

No. 3. Et Plag i andet Aar som Krydsset var knus af et gammel Hest. Den gamle Hest skulde lægge sig til Ville, og dette Plag laag i forvægen, og den gamle lagde sig over honem, saa vilde Plaget liste sig op saa kom det under Speltbommen. Dette Plag behandlede ieg paa denne Maade. Først Aarladning, derefter saatte ieg honem 2de Haarsimer, en paa vær Side af Baglaarne, og oven paa Krydsset smorte ieg honem med Sebe Spiritus, og indvendig brugte ieg afførende Midler og kiølig Drikke. Nogle Dage derefter indfandt sig en stærk Hede i Krydsset og Dyret fik stærk Feber, saa aarlade jeg honem saa tillavede ieg en Salve af Camfer, Lin Olie og nogle Draaber Brendevin og smorte med. Naar Heden var borte brugte ieg Sebe Spiritus, saa blev den god.

No. 4. En Hest som havde en stærk Grad af den galne Koller. Den første Begyndelse var den vilde værken æde eller drikke, stod og stampede med Forbenenen. Han begynte at støte Hovedet emot Murn, at rese sig med Forbenenen. Øygnene var brendende og glindsende.

Den første Behandlingsmaade var Aarladning. Aarladningen var saa stærk, at den var mest ferdig at falde til Jorden, men den var overmaade fed og blodfuld. Derefter lod ieg kaste koldt Vand paa Hovedet hver Timme og saa i den frie Luft, indvendig stærke Laver Midler og syrlig Drikke. Dagen derpaa tog ieg Aarladningen, nogle Dager derefter nok en Portion, saa blev den god. Men efter 3 Maanders Forløb begynte den med smaa Nykker, saa igien tog ieg den stærke Aarladning, saa blev den i fuld Stand og er til Dato.

No. 5. En som havde Kolik med Forstoppelse. Hesten var urolig, saa sig til Sidorne, den vilde intet æde, stampede med Føtterne og kastede sig. Det første ieg [g]jorde hvar Aarladning, og saa indgav ieg den 3 Pæller Lin Olie. Efter 3 Timmers Forløb blev den paa nye urolig, saa igien tog ieg Aarladningen og en Drik af 3 Pæller Linolie og en Pægel Brendevin og Klisterer. Naar Kolikken var overstaaedt indgav ieg Kreaturet i nogle Morgon 1 Lod Gentian Rods Pulver. Nok en med samme Sygdom og samme Behandlingsmaade, dito 3 med sielv samme Tilfællen og sielv samme Behandling, men den Forskiel var, at denne har erhaald $\frac{1}{2}$ Pot Linolie.

No. 6. 3 har ieg havt med Krop, som har været meeget slemme. Den første var stærk andgreben og tillige stærk Feber, den fek Krop Pulver med Hepar Anti: og 2de Lod Saltper om Dagen, et Lod om Morgon og et om Afton, og det indgav ieg som Ladværge. Derefter søgte ieg at udtømme Materien i de naturlige Veye.

Den tredie stog i Fare for at Mattereden vilde kaste sig paa de indvendig Deelle, og saa smorte ieg Krop Knuden med Spansk Flue Salve for at gjøre Smerten desto større, og saa brugte ieg fligtigt vaares berømte Dambesække eller Dambe Posser. Di blev cuureret alle 3.

No. 7. Lunge Syge har ieg haft 3 af og der af er en død, men dig ander bægge ere curette. Den første Behandlingsmaade ieg iorde eller Cuur var Aarladning derefter indgav ieg et Lod Saltpeter og $\frac{1}{2}$ Lod Svovelblomme blandet Honning og Klisterer, derefter trak ieg en Haarsime foran paa Bringen. Efter 6 Timers Forløb igien tog ieg Aarladninge med den Ene, og saa brugte Dambe Possen. Den Ene begynte den 5 Dag at hoste og udkastede et guult Slim igiennem Næsen, men den Anden stog til d. 7 Dag, saa blev ieg først var at den udkastede Matterede, men ieg blev ved med min Dambe Posse 4re til 5 Gange dagelig. Men den Tredie af disse 3 Patsienter hvar langt forskiellig fra di andre bægge første Anfald af Sygdommen var ikke Lunge Syge. Sygdommen var mig ganske ubekiant, men Sygdomstilfældene kan ieg beskrive, for ieg gjorde mig saa opmærksom som muligt var. Den havde Muskel eller Krampetrækninger at man kunde ikke se paa honem uden med største Vemodighed. Han stønede og gav tilkiænde de voldsommeste Smerter, han stog ganske krom, om Morgon derpaa hvar Hovedet trokken hen over Krydset imot den høyre Side. Ieg undersøgte Pulsen, den fantes at være fuld og hastig, Aarerne paa Hovedet udspænte, Aandedraget kort. Den spillede Næsseborne, Øyenene var stive, Ørnene var varme, snart kolde og Flankernes stærke Bevælgelse.

Cuur.

1. Aarladning og Gnidning med Halmvisker og Tildækning.
2. Stærkquger Midler af Aloe og Salt, iriterende Klisterer.
3. Haarsimer en paa bægge Sidorne af Nakken og en forand paa Bringen.
4. Indvortes opløsende og sveddrivende Midler af Ennebær og Terpentin. Derefter brugte ieg Heper Antimonin 1 Lod om Morgonen. Efter at den har faaet Hepar antim. ind indfaldt ennu en stærk Krampe-trækning.
5. Saa anvende ieg Gnidning og saa smorte ieg honem over Halsen med Sebe Spiritus. Derpaa indgav ieg honem 2de Lod Hior-tax Sp. $\frac{1}{2}$ Pægel Brendeviin og Honing deri. Derefter tildækte ieg honem med varme Dækkene, og saa gav ieg honem Strøe under Bugen. Efter en Times Forløb faldt den i stærk Sved, naar den har oversvedet ladt ieg aftørre honem med tørre Dækkene og tildækte honem paa nye. Efter den Gave som ieg indgav saa bekom Hesten sig meeget væl Dag fra Dag at det var lieust at see honem, og den kom til sit Foer igien, og han vedblev i 8te Dagen aat og drak var ganske munter. Den 9de Dag gav sig til kiænde Lunge Syge Tilfældene, og ieg var i Tanke om at skikke den hjem til Eger d. 10d, den hørte en Præst til vid Navn Haard, Provst i Himmelvog og en Fierdings Væg i fra Roeskilde. Men saa tog Sygdommen til i en høyere Grad og med samme Tilfældene som tilforne, da igientog ieg Aarladningen da Pulsen blev fuld og haard igien og hastig, derefter indgav ieg $\frac{1}{2}$ Lod Opium og saa anvende ieg Gnidning og Tildækning paa nye som tilforne, men han tilkiendegav de voldsomme-ste Smerter, og derpaa lavede ieg en Ladværge af Salpeter og Ho-

ning. D. 13de Dag kunde man tydelig see, at det var Lunge Syge. Pulsen tilkiændegav mig, at det var i Lungens Masse sielv. Ieg undersøgte Pulsen den fant ieg at være fuld blød og liden, og saa smorte ieg den paa begge Sidorne af Ribbeennen med Spansk Flue Salve og ieg indgav den Klisterer 3 Gange om Dagen. Ieg tæller Sygdommen i fra den 9de, men d.[et] er den første Dag ieg har sporet Sygdommen og d. 13 Dag er den 5te siden ieg har sporet Sygdommen og siden d. 7de Dag derefter saa døde Hesten, saa Sygdommen var 12 Dager gammel naar den døde. Ieg ret vist at ieg gjorde mig saa opmærksom som muligt var paa Sygdommen, men kunde intet faa opdage den.

Wed Aabningen fantes

1. Iennen, naar man tog den haarde Hinde bort saa fantes Vand under Spindelvævs Hinden. I Hiernen sielv fantes Strimme af udtraadt Blod og en Mengde Vand. Man forføjte Luft Rørret til Bryst Hulheden til Lungen der fant man den høyre Lunge brandig og den venstre fuld af Matterede, Brøst Hinden besat med røde Plætter, de andre øvrige Indvolder var ganske som naturlige, undtagen Mellem Gulvet var betent og besat med røde Plætter.

Wed Aabningen i Under Livet.

I Underlivet hvar en stor Mengde Vand, Maven var stor og udspændt, mest af Luft. Føden var ubetydelig som fantes deri. Den foreste Deel af di tønne Tarmen, som gaar ud fra Maven var noget betent, en 5 Kortters Længde der efter fantes en stor Mengde Galle, som forføjde Tarmene en 6 til 7 Alnners Længde, og den siste Ænde af de tønne Tarmen var tyk og sammentrokken en Alns Længde, og paa den indiv. Flade lidt betent og saa besat paa nogle Steder med røde Plætter. Ogsaa de Sirkelformmige Trævler var tykker en de som gik paa langs, Blindtarmen i bunnen noget betent, Gruntarmen lidt betent i den anden Omgang og en Deel Vand og Giødning. I Marstarmen hvar en stor Mengde haard Giødning, som var meget tør, at man næppe kunde adskille fra Tarmen. Den bageste Ende af Mars Tarmen var en Betendelses Hævelse, som var mest opfyld af Luft. Blæren var tillige sterk betent og et tykt Vand deri. I Underlivet fant ieg smaa Blærer oven paa Tarmme Hæftet, som sat løsse de indeholden gryenig Matterede, som var hvid. Den venstre Nyre var gaat i Forboldning [og den høyre sterkt betent. Urinkanalen i Skaftet hvar sterk betent.

Om en Koe.

Sygdomstilfælden var Koen har kalvet og Morn var uddreven ved Kalfningen, hvorpaa en Vægter af Byen er kommen Koen til Hielp om Morgon. Egers Manden som hørde Koen til sporde Væktern hvad det vilde blive af. Hand svarede og sagde, det skal snart blive godt, det har ingen Fare. Og det arme Dyr var ikke enu bleven af

med Efterbyrdden og det var en Steenbyrd. Væktern, som var ufor-
 sagt tog fat paa Morn jagade alt sammen ind og det var baade med
 Møg og Straa og tillige med stærk Magt. Kreaturet gav til kiende
 voldsomme Smerter. Man kan nog forestille sig om at Luften har
 berød Morn som intet annæt kan være, ty Morn laag uden for den
 helle Natt, men Folket som tilhørde Koen sagde til mig at Morn hvar
 saa røed, men alt sammens havde ingen Fare, men han gav hende
 noget ind, men Folket, som hørde Koen til, de trodde at han intet
 viste sielv hvad det var. Saa stilde han sig bag ved Koen, saa snart
 hon vilde skydt Livet ud, saa stog han bagfra og stopede det ind.
 Koen blev alt saa staaende til den 11 Dag efter Kalvningen, da kom
 ieg der de havde Rest Koen i 2de Morgoner.

Ieg undersøgte Koen. Koen havde sterk Feber, Pulsen var liden
 men fuld, Koen stønnede og drønnede, den gav til kiende de vold-
 sommeste Smerter, den var tillige saa afmechtig, saa den neppe
 kunde staa.

Cuur.

1. Aarladning en Pattion af 2de Pæle.
2. Saa besmorte ieg min Haand med frisk Bom Olie, saa indførde
 ieg den bageste Deel af Morn paa sit rette Steed.
3. Derefter gav ieg Koen en lav Stilning fortil og bagtil en høj
 Stilning, saa brugte ieg Indsp[røtning] af godt Øll og Galæble, saa
 behandlede ieg med Koen som en anden Inflemation, men ieg gav
 endaa hende i 2de Dager Laubær 1 Lod Morgon og Afton.
4. Den 3die (2den) Dag saa indgav ieg hende 1 Lod Teriak, den
 anden Dag gav ieg et Lod om Morgon og et om Afton, den 3die
 Dag gav ieg 2de Lod om Morgon og 2de om Afton, den 4de Dag
 2de Lod om Morgon og 2de om Afton. Efter 4re Dages Forløb med
 Teriakens Indgivelse begynte det at superere, saa holt ieg op med
 Indgivelsen af Teriakken. Den 5te, 6te, 7de Dag saa kom det i Klumpe-
 vis fra hende, den 8de eller den 9de Dag var Koen ganske ren, men
 Koen har altsaa staaet i 21 Dag med alt dette i alles, men saa kom
 Koen sig og blev den ene Dag rasker en den anden. Naar nu di
 21 Dager var forbi gav ieg Koen et lille Lavermiddel af Aloe og
 Salt, naar det var forbi gav ieg hende Urindrivende og opløsende
 Mideller af Pitter Sillevand og Spanske Fluor. Derefter brugte Mave-
 styrkkende Midler af Gentian Rod og Hepar Antimoniie et halvt Lod
 af hver, og det brugte ieg i 4 Morgoner af die 2de Specier med Ho-
 ning. Under Sygdommen gav ieg nærende Midler af let fordøygelig
 Føde mest af fersk Græs. Koen stog altsaa i 28ve Dager inden
 blev god og siden kom den paa Græs og kom sig meget godt.

Jeg skal ha den Ære og fortælle Her Professorn hvorledes det gik
 med hende siden hon kom paa Græs og gik der noget paa den 3die
 Uge, og saa med et blev Koen væk og saa omsider fant di hende
 sittende i en Mosse og hvar død. Hon var saa mat, Kræfterne var
 borte. Inden hon blev syg var den saa fet, og hon begynte at malke
 godt efter siden hon kom paa Græs, og Folket som tilhørde hende

var saa fornøyet over hende, og di glædes hoygeligen over mig, som havde cuur[er]t hende.

Om en sort Vallak

som havde Kolik med Forstoppelse. Denne Vallak blev mig førevist hos mig. Ieg føregav det til sin Ægersmand at intet Hesten kunde leve, men enda sagde den som tilhorde Hesten, at ieg skulde iøre met bæste; det lovede ieg honem.

Sygdomstilfælden var følgende: Den havde Kolik med forstop Pulse, den var urolig kastede sig stog op igien, stampede og kradsede med begge Forbenen og stønnede. Ørenne var snart kolde og snart varme. Pulsen fuld og hastig.

Cuur.

1. Aarladning.
2. Indgav ieg honem en Drik af 3 Pægler Linolie og en Pægel Brendevin.

3. Iriterende Klisterer. Efter Indgivelsen blev den rolig, men det varede ikke længe føren den begynte som tilforne.

4. Efter 3 Timers Forløb igien tog ieg Aarladningen og behandlede den med Klister og Drik af Olier, og ieg tvingede honem at drikke Vand eller hælde det i honem igienam Muntragten, men alt sammen hielpete slæt intet. Efter 14 Timers Forløb blev den lige som den har været rassende man kunde snart intet komme honem nær. Saa indgav ieg honem en Drik paa nye. Efter Indgivelsen blev den saa rolig at der var Lieust at see honem. Det var Klokken 10 om Morgen, og det vedvarede til Klokken 6 om Aften, saa blev den lige som den har været gal eller den galne Koller, og det vedblev til Klokken var $1\frac{1}{2}$ 7 saa var den død. Han lagde sig til Jorden og i det samme var han død, men Maven rewnede i mot den høyre Side.

Ieg iorde Aabdution paa honem for 2de Officerere og viste dem Tilfældene.

Roeskilde d. 27. December 1794.

Johannes Berg.

D. 25. September blev ieg kaldet til Fredrixberg Slot at gjøre Obdution paa en sort Vallak, som til Her Doctor Lafunk i fra Igland. Han bor paa en Gaard som hetter Stockholm.

Den havde Betendelse i Krydset, den høyre Nyre var stærkt betent, og den venstre var gaet i Forbolning. Di Lænne Musklerne var lige som di har været kogte og Musklerne oven paa Krydset ligedant og Blæren i bun lit betent og de andre øvrige Indvolder vare ganske sunde.

Finis.

Uden at indlade sig paa egentlig Kritik fristes man dog til med et Par Ord at kommentere den gamle Dyrlægges Behandling, idet man jo stadig maa have for Øje, at der ligger 150 Aars Fremskridt imellem dengang og nu.

Den første Patient, en bovlam Hest, er ikke saa indgaaende beskrevet, at man kan danne sig noget Billede af Patienten.

Ved Behandling af den 2den Patient, en forfangen Hest, bemærkes det straks, at Bergs Behandling i Hovedsagen falder sammen med vor Tids. Han bruger nemlig eller rettere selvfølgelig Aareladning, ligesom han søger at bringe Hesten i Sved ved Gnidning og Tildækning. Anvendelsen af Antimon maa ikke undre. Antimon, Spydglans, som det almindeligvis kaldtes, var et af Datidens mest anvendte Medikamenter.

Erik Viborg studerede indgaaende Antimonforbindelsernes Virkning og forelagde d. 19. November 1807 for Det Kongelige Kiøbenhavnske medicinske Societet en større Afhandling om Spydglans-Midlernes Virkning hos Huspattedyrene. Spydglansen var efter *Erik Viborg* indført i Veterinærmedicinen af den franske Berider *Solleysel* (*Solleysel veritable parfait Mareschal, Genève 1677*).

Bergs tredie Patient, en Plag der har faaet „Krydset knust“, vilde vi vel nu unde lidt mere Ro og spare for Aareladning, Simetrækning o. l. Har Diagnosen været rigtig, maa Resultatet iøvrigt siges at være fint.

Den 4de Patient, en Hest med „den galne Koller“, behandler Dyr læge *Berg* med stærke Aareladninger og Afkøling af Hovedet, en Behandling vi, naar vi ser bort fra den nyeste Tids Midler, kan slutte os til.

Behandling af Kolik og Forstoppelse, Beskrivelsen tyder afgjort paa Stortarmsforstoppelse (Rektalundersøgelse anvendte man ikke), med 2 Gange 3 Pægle Olie med 3 Timers Mellemrum maa siges at være i høj Grad paa sin Plads, dog skulde Dyr lægen naturligvis ogsaa her se Blod i Form af Aareladning.

Krop (Kværke) behandles med Damp, Spansk Flue og Aabning af Abscesser, en Behandling som kun de nyeste Præparater har forbedret.

Den lange Beskrivelse af 3 Patienter med Lungesyge giver os næppe noget helt klart Billede af Sygdommen, og vi kan kun notere, at *Berg* fulgte den gængse Behandling med Aareladning, Simetrækning og Trækmidler.

Kvægpraksis var som bekendt paa *Bergs* Tid ret underordnet for Dyr lægerne, og karakteristisk er det, at da en Ko en tidlig Morgen „skyder Livet ud“, er det Byens Vægter, der kommer Koen til Hjælp

og sætter Børen ind sammen med Efterbyrden, Halm m. m. Først da *Berg* 11 Dage senere kaldes til Koen, der har stærke Trængninger, placerer han den fornuftigvis højt bagtil.

Til Slut omtaler *Berg* en Obduktion paa en Hest. Saavidt man kan se, er Hesten død af Hæmoglobinuri, en Sygdom *Berg* ikke lader til at have kendt.

Den anden Journal, af hvilken her skal bringes Udtog, er en ren Regnskabsjournal. Den er ført af Dyrslæge *Peder Steffensen* og skænket Dansk veterinærhistorisk Samfund af afdøde Dyrslæge *Andersen*, Brædstrup, der har fundet Journalen hos *Steffensens* Slægtninge. *Peder Steffensen* blev født 8. August 1777 som Søn af Smeden i Kloborg, 25 km Vest for Horsens. Han tog Dyrslægeeksamen 1801 og nedsatte sig derefter i Tammestrup ved Gedved, en halv Snes km Nord for Horsens. Senere overtog han en Gaard paa Eggen, men vedblev at praktikere. *Peder Steffensen* døde 5. April 1854. En Broder til ham var Dyrslæge *Søren Steffensen* (Eksm. 1809) i Eriknauer, 8 km Syd for Horsens, dennes Søn var Dyrslæge *Steffen Sørensen*, Eriknauer.

Peder Steffensens Journal, der er paabegyndt i 1806 og strækker sig til 1813, er en lille Bog i Kvartformat paa 30 Blade, altsaa hvad vi nu nærmest vil kalde et Kollegiehæfte. Fra 1806 til 1809 er Journalen ført omhyggelig, i de senere Aar er der lange Tidsrum, hvor den ikke er ført eller kun ført med en enkelt Post af og til; flere Ting tyder paa, at Afbrydelsen skyldes Sygdom. Som nævnt er Bogen en ren Regnskabsjournal, dog er der i de første Aar ud for hver Patient omhyggeligt vedføjet „Helbredt“, „Død“, „tilsidst uden Bedring“ eller et enkelt Sted „søgt anden Hjælp“.

Der bringes her en skematisk Oversigt over de behandlede Dyr i Aarene 1806—1809.

<i>Heste</i>	1806	1807	1808	1809
Krop	36	62	74	15
Skab	33	6	22	1
Haltheder	42	48	44	32
Forfangenhed	2	1	1	1
Tungekræft	6	8	6	3
Forstoppelse, Kolik	26	29	30	27
Kuller	2	1	3	4
Hudsygdomme (herunder Muk)	7	4	1	
Klemme (Tetanus)	1		2	
Efterbyrd			1	
Fødselshjælp	1		1	
Operationer (Kastrationer ikke medregnet)	9	6	20	9
Forraadnelsesfeber				8
Forskellige Lidelser	9	3	4	13
Total	174	168	208	113

Kvæg

Yverlidelser	5	5	2	5
Fordøjelselidelser	13	10	18	16
Efterbyrd	4	2	4	2
Fødselshjælp			3	
Kælvningsfeber	1			2
Vattersot	1			
Sygdomme i Lemmerne			6	3
Utøj		30	6	70
Hudsygdomme	1			
Aareladning (af ikke syge Dyr)			35	
Klovsyge	1	2	9	2
Børkrængning		1	1	
Forskellige Sygdomme	8	8	3	5
Total	34	58	87	105

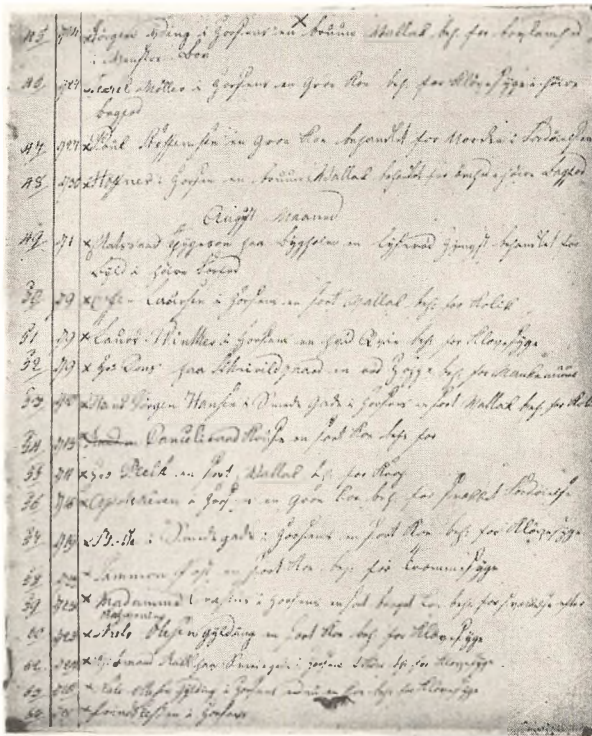
Faar

Skab	41
Forskellige Sygdomme	7

Svin

Forskellige Sygdomme	3	3	3
----------------------	---	---	---

Som ventet er Hestene langt i Overtal, og for Kvægets Vedkommende tæller Rubrikken „Utøj“ godt med, ligeledes Aareladning. I 1808 staar der f. Eks. d. 11. Juli „Captain Westergaard 12 Stude og 1 Tyr aareladt“. Samme Aar bemærkes 9 Køer med Klovsyge, de

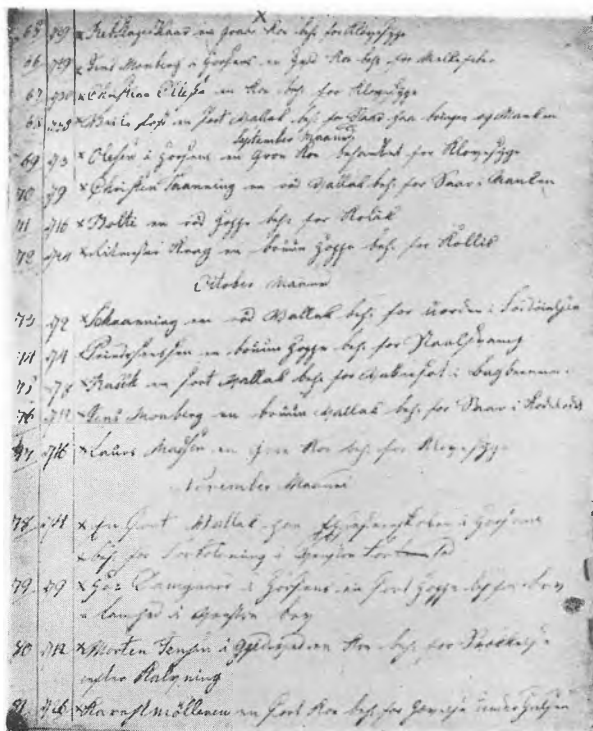

Journal side, 1810

45. d. 24. Jørgen Yding i Horsens en brunn Vallak beh. for bovlamhed i wenstre Bov.
 46. d. 27. Terkel Møller i Horsens en graae Koe beh. for Kløvsyge i høire Bagfod.
 47. d. 27. Poul Steffensen en graae Koe beh. for Uorden i Fordøielsen.
 48. d. 30. Høffner i Horsens en brunn Vallak behandlet for Ømhed i høire Bagfod.

August Maaned.

49. d. 1. Etatsraad Thygesen paa Bygholm en lyserød Hingst behandlet for Byld i høire Forfod.
 50. d. 9. Offer Laursen i Horsens en sort Vallak beh. for Kolik.
 51. d. 9. Laurd Winther i Horsens en hvid Qvie beh. for Kløvsyge.
 52. d. 9. Hr. Dons paa Sckeirildgaard en rød Hoppe beh. for Mankemuus.
 53. d. 10. Hans Jørgen Hansen i Smede Gade i Horsens en sort Vallak beh. for Kolik.
 54. d. 13. Canceliraad Kruse en sort Koe beh. for
 55. d. 11. Hr. Peeik en sort Vallak beh. for Krop.
 56. d. 16. Apotekeren i Horsens en graae Koe beh. for svækket Fordøielse.
 57. d. 19. Bolte i Smedegade i Horsens en sort Koe beh. for Kløvsyge.
 58. d. 23. Simmon Post en sort Koe beh. for Trommesyge.
 59. d. 23. Madamme Crassius i Horsens en sort broget Koe beh. for Svækkelse efter Kælvningen.
 60. d. 23. Niels Olesen Gylding en sort Koe beh. for Kløvsyge.
 62. d. 24. Kjøbmand Rask paa Smedegade i Horsens 2 Køer beh. for Kløvsyge.
 63. d. 26. Niels Ollesen Gylling i Horsens endnu en Koe beh. for Kløvsyge.
 64. d. 29. Prindssessen i Horsens,

Journal side, 1810

65. d. 29. Rebslager Kaas en graae Koe beh. for Kløvesyge.
 66. d. 29. Jens Monberg i Horsens en hvid Koe beh. for Melkefeber.
 67. d. 30. Christen Ollesen en Koe beh. for Klovesyge.
 68. d. 30. Weile Post en sort Vallak beh. for Saar paa Bringen og Manken.

September Maaned.

69. d. 3. Olesen i Horsens en graae Koe beh. for Klovesyge.
 70. d. 9. Christen Taaning en rød Vallak beh. for Saar i Manken.
 71. d. 16. Bolte en rød Høppe beh. for Kolik.
 72. d. 24. Ritmester Krog en bruun Hoppe beh. for Kollik.

Oktober Maaned.

73. d. 2. Schaanning en rød Vallak beh. for Uorden i Fordøielser.
 74. d. 4. Prindssessen en bruun Hoppe beh. for Staatsvamp.
 75. d. 8. Rasch en sort Vallak beh. for Vattersot i Bagbenene.
 76. d. 12. Jens Monberg en bruun Vallak beh. for Saar i Kodeddet.
 77. d. 16. Laues Madsen en graae Koe beh. for Klovesyge.

November Maaned.

78. d. 4. En sort Vallak paa Exsercerskolen i Horsens beh. for Forbolning i venstre Forfø.
 79. d. 9. Hr. Damgaard i Horsens en sort Hoppe beh. Bovlæmhed i venstre Bov.
 80. d. 12. Morten Jensen i Giedved en Koe beh. for Svækkelse efter Kælvingen.
 81. d. 26. Kornmølleren en sort Koe beh. for Hævelse under Halsen.

er alle i Horsens By og omtrent paa samme Tid, det har sikkert drejet sig om Klovbrandbylder.

Peder Steffensen praktiserede hos de fleste Horsensborgere, og mærkeligt nok forekommer Eksercerskolen i Horsens ofte i Journalen. Ved Kyrassererne i Horsens var paa denne Tid ellers ansat Kursmed *Friderich Thomsen*, der var eksamineret 1789. Thomsen døde i 1812, 52 Aar gammel, og han har muligvis været svagelig i sine senere Aar, thi efter at *Hildach* i 1811 var udnævnt til Regimentsdyrlæge ved Afdelingen, forekommer denne ikke mere i *Steffensens* Journal. Flere Gange findes i Journalen „Prindsessen“ nævnt, det drejer sig om Prinsesse Charlotte, Frederik VII's Mor.

Af Interesse er det endelig, at Dyr læge *Steffensen* har noteret Kastrationer i Aarene 1807, 1808 og 1812:

	Hingste	Tyre	Væddere	Orner	Hunde	Katte
1807	157	8	13	9	3	3
1808	110	18	4	7	1	
1812	85	15	6	2	3	

Desværre er der intet Steds i Journalen anført Priser.

Disse gamle Journaler giver et ganske godt Billede af, hvad Dyr læger dengang beskæftigede sig med, hvordan de gjorde det og hvor ofte. Det var aabenbart ikke saa ofte, og man forstaar godt, at Dyr lægen maatte drive Smedie eller Landbrug ved Siden af.

ANNEMORIAN

DANSKE DYRLÆGE DØDE 1941.

VED OVERDYRLÆGE V. MØRCH-SØRENSEN, HORSSENS.

HANS PETER CHRISTIAN KJELLERUP-NIELSEN. — Død 5. Januar, 51 Aar gammel.

1940

Som Søn af Overpolitibetjent Christian Nielsen blev Kjellerup-Nielsen født i Næstved $\frac{1}{2}$ 1889. Hans Moder hed Christine, født Greisen. Kjellerup-Navnet stammer fra Farmoderen, der var født Kjellerup. Han kom $\frac{23}{8}$ 1905 paa Veterinærskolen og blev Dyrlæge i Januar 1911.

1911—1912 var Kjellerup-Nielsen Assistent hos Martin Poulsen, Ringsted, og 1912—1913 hos Ulf-Møller, Hobro. 1913 blev han Distriktsdyrlæge paa Læsø, men allerede 1914 tog han tilbage som Assistent hos

Ulf-Møller. 1915 nedsatte han sig som praktiserende Dyrlæge i Støvring syd for Aalborg, hvorfra han 1921 flyttede til Hjørring. Her blev Kjellerup-Nielsen til 1926, da han tog Bopæl i Bjergby nord for Hjørring. 1934 forlod han Bjergby og rejste ud til Hirtshals, hvorfra han praktiserede til sin Død. Han var desuden Dyrlæge ved Kød- og Mælkekontrollen i Hirtshals Havneby, blev forøvrigt i Vendsyssel blot kaldt Kjellerup.

I Hirtshals sad Kjellerup-Nielsen i Turistforeningens Bestyrelse i 4 Aar.

Paa Læsø blev Kjellerup-Nielsen gift $\frac{4}{10}$ 1914 med Laura Kristine Jensen, Datter af Gaardejer, Postkontrahent T. Jensen, Kirkensgaard, Byrum, Læsø, og født $\frac{6}{12}$ 1893. I Ægteskabet er der to Døtre og en Søn. Den $\frac{12}{11}$ 1939 afgik Fru Kjellerup-Nielsen ved Døden.

Skønt Sjællænder af Fødsel kom Kjellerup-Nielsen altid godt ud af det med Vendelboerne. Han var en begavet, kraftig, tavs Mand med en hjælpsom Natur og et venligt Sind.

K. Stagsted har i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 64, skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i den lokale Dagspresse.

Kjellerup-Nielsen ligger begravet paa Hirtshals Kirkegaard.

CHRISTIAN PETER OUSEN. — Død 8. Januar, 73 Aar gammel.

1932

Kredsdyrlæge Ousens Forældre var Dyr læge Niels Peter Ousen, Fredericia, og Hustru Alfride, født Møller. Han blev født i København den $\frac{24}{9}$ 1867. Paa Veterinærskolen blev han indskreven $\frac{25}{8}$ 1882 og tog Dyr lægeeksamen April 1887.

I Oktober 1887 blev Ousen Assistent hos Richard Jensen, Lille Egebjerg, sydvest for Nykøbing Sjælland, og som saadan virkede han til September 1897. I 1888 aftjente han sin Værnepligt som Underdyrlæge, $\frac{19}{7}$ — $\frac{2}{9}$ ved 1. Artilleriregiment, $\frac{3}{9}$ — $\frac{12}{9}$ ved 3. Dragonregiment og $\frac{13}{9}$ — $\frac{13}{10}$ ved 2. jydsk Brigade. 1897 nedsatte Ousen sig i Vig, ca. 1 km øst

for Lille Egebjerg og praktiserede her til sin Død. Juli 1928 blev Ousen Kredsdyrlæge for Holbæk Amt.

Ousen blev 1900 valgt ind i Bestyrelsen for Holbæk Amts Dyr lægeforening og sad her til Efteraaret 1931, fra 1912 som Formand. 1915—1918 var han Bestyrelsesmedlem i Den danske Dyr lægeforening. Fra December 1909 til 1924 var Ousen Direktør i Landbygningernes Brandforsikring, han var desuden Formand for Vig Bygningsskommission samt for Nævningegrundlisteadvalget i Vig og i mange Aar Revisor i Vig—Asminderup Sogns Sparekasse.

Den $\frac{28}{3}$ 1933 blev Ousen Ridder af Dannebrog.

Da Ousen flyttede til Vig, blev han $18/9$ 1897 gift med Richard Jensens Datter, Camilla, som var født $4/2$ 1871, og som afgik ved Døden $25/1$ 1923. Ægteskabet var barnløst. Den $3/6$ 1931 giftede Ousen sig atter, denne Gang med Enke efter Bankbestyrer E. Kiergaard, Agnethe, født Frederiksen, Datter af Sadelmager Frederiksen og født i Nykøbing Sj. $8/7$ 1893; ogsaa dette Ægteskab var barnløst.

Velbegavet, flittig, omgængelig og kultiveret var Ousen en bredskuldret, kraftig og meget bestemt Mand, uhyre rolig og ligevægtig. Han var en glad Mand, jævn og bramfri i sin Færd, en stærk, nobel Personlighed af stor Dygtighed og Viden. Med sin aldrig svigtende Pligtopfyldenhed bød han sig selv for meget under sidste Mund- og Klovsygeepizooti og bukkede under 2 Dage efter, at det værste var overstaaet.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 95, har J. H. Selmer skrevet Nekrolog. Dagspressen, som ofte tidligere havde omtalt ham, bragte ogsaa Nekrologer.

Ousen ligger begravet paa Vig Kirkegaard.

KRISTEN REFSTRUP MULBJERG. — Død 24. Marts, 56 Aar gammel.

ca. 1937

I Dejbjerg Sogn ved Skjern blev Mulbjerg født $27/9$ 1884 som Søn af Gaardejer Jens Mulbjerg og Hustru Ane, født Refstrup. Som ung lærte han Landbrug hos sin Fader, men blev $7/9$ 1905 indskreven ved Veterinærskolen og tog Juli 1910 Dyr lægeeksamen.

Mulbjerg praktiserede herefter i Skjern fra 1910 til 1921, flyttede saa til Vilbjerg mellem Holstebro og Herning, hvor han foruden Praksis ogsaa havde Kødkontrol, men 1925 tog han tilbage til Skjern. 1929 blev han Dyr læge ved Skjern offentlige Slagtehus og Overdyrlæge ved Skjern Svineslagteri, som begge blev

oprettet dette Aar. $1/4$ 1931 fik han Mælkekontrollen i Skjern og ophørte i 1933 med at praktisere. Sine øvrige Hverv varetog Mulbjerg til sin Død, der fulgte efter et langvarigt og smertefuldt Sygeleje.

Fra $21/2$ 1926 til $16/2$ 1935 sad Mulbjerg i Bestyrelsen for Ringkøbing

Amts Dyr lægeforening. Efter Dyr læge Jeppesen, Holstebro, som døde 1936, blev han Medlem af Husdyrovoldgiftsretten i Ringkøbing Amt. Mulbjerg deltog meget i det offentlige Liv, sad i Bestyrelsen for Valgmenigheden fra 1927 og var fra 1930 Medlem af Menighedsraadet.

Den $12/2$ 1909 blev Mulbjerg gift med Jenny Mulbjerg, født $20/1$ 1887 i Strelluf ved Ølgod som Datter af Gaardejer A. Mulbjerg. De fik tre Døtre og fire Sønner, hvoraf den ene er Dyr læge.

Mulbjerg var en høj, rolig Mand, der kunde tale med alle og var afholdt af de fleste. Interesseret i Tidens Spørgsmaal var han sin By en god Borger, men Hjem, Hustru og Børn var for ham alligevel det vigtigste i hans Tilværelse. Han havde et udmærket Humør, som lyste op; hans Fritids Passion var Jagten.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 285, har Nørklit Jensen skrevet Nekrolog. I den lokale Presse, som før havde bragt Omtaler, fandtes ligeledes Mindeartikler.

Mulbjerg ligger begravet paa Skjern Kirkegaard.

CARL CRISTIAN BERTHELSEN. — Død 16. Marts, 67 Aar gammel.

1933

Som Søn af Købmand Poul Christian Berthelsen blev Dyr læge Berthelsen født i Aalborg $22/9$ 1873, hans Moder hed Margrethe, født Lindenstrøm. Den $15/7$ 1890 kom han paa Veterinærskolen og blev Maj 1895 Dyr læge.

Efter Eksamen var Berthelsen et halvt Aar konstitueret som Amtsdyr læge i Hadeland i Norge, og nedsatte sig saa i Asaa mellem Hals og Sæby. Et halvt Aars Tid senere igen flyttede han lidt længere ind i Landet til Dronninglund. I 1896 var Berthelsen Underdyr læge i Hæren, fra $24/7$ til $12/9$ ved 2. Artilleri-afdeling og fra $13/9$ til $8/10$ ved 3. Artilleri-afdeling. I Dronninglund virkede han ved Praksis og Kødkontrol (§ 2) til $1/4$ 1938, da han afløstes af sin Søn. Derefter tog Berthelsen Bopæl i Aalborg, hvor han drev lidt Praksis til sin Død.

Berthelsen blev $14/8$ 1901 gift med Marion Salling Numelin, Datter

af Billedhugger Carl Arvid Numelin og født i Viborg ^{6/10} 1881. I Ægteskabet er der 3 Sønner, hvoraf den ene er Dyr læge.

Tilbageholdende i større Forsamlinger viste Bethelsen sig i den snævrere Kreds meget livlig med et rigt Lune og et elskværdigt, retskaffent Sind. Han var en bredskuldret, kraftig, reel Dyr læge, der aldrig gik paa Akkord, og som fulgte interesseret med i alt nyt inden for sin Gerning. Han var en god Familiefader.

Den lokale Dagspresse bragte Omtale ved hans 40 Aars Dyr læge-jubilæum.

Berthelsen ligger begravet paa den gamle Kirkegaard i Aalborg.

MADS ROAR-CHRISTENSEN. — Død 1. April, 82 Aar gammel.

ca. 1900

Roar-Christensen blev født i Hørdum i Thy ^{19/1} 1858. Faderen var Møllebygger Christen Madsen, Moderen hed Else Marie, født Roar Larsdatter. Han maatte tidligt klare sig selv og begyndte som Fodermester, var ogsaa ved Mejeri-bruget paa Gaarden „Rosvang“, senere læste han ved Hadsten Seminarium, Blaa-gaard Seminarium og Efterslægtens Skole. ^{20/2} 1882 blev han indskreven ved Veterinærskolen og tog i April 1886 Dyr lægeeksamen. Under hele Studietiden tjente han selv til Ophold og Under-visning.

Straks efter Eksamen nedsatte Roar-Christensen sig paa Vesterbrogade i København. Herfra virkede han som praktiserende Dyr læge til 1934, da han flyttede til Vanløse. I over 30 Aar og indtil sin Død var han Dyr læge for Københavns Vandforsyning og indførte her en Stækning af Svaner ved Kupering af deres ene Vinge med Bibeholdelse af Fuglenes Tommel, saa Stækningen maskeredes, og Dyrene bevarede deres yndefulde Udseende.

I 1888 foretog Roar-Christensen en Studierejse til Berlin.

Som Borger var Roar-Christensen virksom ved Ordningen af Vanløse Jernbaneforhold, Vej- og Kloakvæsen, i 10 Aar var han Formand for Centralgrundejerforeningen. Under Krigen 1914—18 var han frivillig Rekylskytte ved Luftforsvarskorpset.

Fugle og Fugleliv havde dog Roar-Christensens største Interesse, han var en fremragende Ornitolog, Fuglemaler og Foredragsholder. I Naturen har han fotograferet ca. 100 Arter af danske Fugle og havde den største fuglefotografiske Samling i Landet samt en af de mest fuldendte Ægssamlinger. Han begyndte paa Ornitologien i Slutningen af 90erne og udgav flere Bøger. 1911--1915 kom „Billeder af dansk Fugleliv fotograferet i Naturen. (I. Vadefugle, II. Terner, III. Skovfugle)“ og i 1917 „Fugle i Naturen. Billeder og Tekst. Mosens Fugleliv“. I videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening i København har han i 1905 skrevet en Afhandling om Dværgmaagen (*Larus minutus*) som Ynglefugl paa Klægbankerne i Ringkøbing Fjord, desuden en ny Biologi for Brushønsene (Fauna og Flora), samt mange andre biologiske Arbejder om Dyr og Fugle.

Roer-Christensen spillede en betydelig Rolle inden for Dyrebeskyttelsen og havde svensk Dyrebeskyttelses Sølvmedalje, samt Dyreværnsforeningen „Svalen“s Guldmedalje.

Den ²⁷/₆ 1922 blev Roar-Christensen gift med Kirstine Pedersen, født i Varde ¹¹/₁₀ 1894 som Datter af Sadelmagermester I. C. Pedersen. De fik en Søn.

Roar-Christensen var en livlig, ret kraftig, meget velbegavet Mand, der virkelig fik noget ud af Tilværelsen.

Ved hans Død bragte Dagspressen Nekrologer; han ligger begravet paa Vestre Kirkegaard i København.

NIELS EDVARD NIELSEN. — Død 13. April, 71 Aar gammel.

N. Ed. Nielsen var Søn af Skolelærer Peder Nielsen og Hustru Kristiane, født Grøndahl, og fødtes ²⁶/₉ 1869 i Vokslev ved Nibe. Efter at have været ved Landbruget i fire Aar kom han ¹⁶/₂ 1891 paa Veterinærskolen og blev i November 1894 Dyr læge.

Fra 1894 til 1897 var Nielsen Dyr læge i Aal, Hallingdalen i Norge, 1897 tog han til Viby syd for Roskilde, hvor han praktiserede til 1910. Efter en kort Tid i Osager, en Mils Vej nordvest herfor, flyttede han samme Aar til København, hvorfra han ca. 3 Maaneder om Aaret rejste til Østersøprovinserne. Her foretog han Drægtighedsundersøgelse og Ufrugtbarhedsbehandling af Kvæget paa saa godt som alle Godserne deriblandt ogsaa det kejserlige: Czarkoje Selo. Krigen 1914 afbrød dette Arbejde, og han begyndte at praktisere lidt i København. Under Krigen havde han Drægtighedsundersøgelser af Eksportkvæget paa Københavns Kvægtorv og 1937 fik han en Klasselotterikollektion.

1919

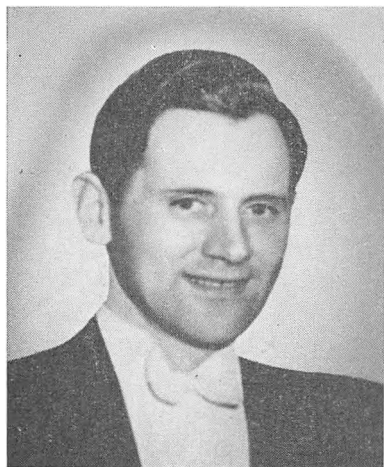
Nielsen interesserede sig i de senere Aar en Del for Mælk og Byernes Mælkforsyningsproblem, han har offentliggjort Afhandlinger herom i Dagspressen.

Med Christiane Hansine Amalie Thomsen, der blev født $27/9$ 1878 i Odense, hvor hendes Fader var Farvefabrikant, blev Nielsen gift $30/3$ 1900. I Ægteskabet er der to Døtre og en Søn.

Tillidsfuld over for alle var N. Ed. Nielsen en gennemelskværdig, hjælpende Natur. Han var i Besiddelse af en upaa-virkelig Ro, altid i godt Humør og havde megen Lune; han var et rigtigt Hjemmemenneske.

N. Ed. Nielsen ligger begravet paa Vestre Kirkegaard i København.

HERMAN PETER VIGGO ANDERSEN. — Død 17. April, 32 Aar gammel.

1940

Som Søn af Dyrlæge Niels Kristian Andersen, Videbæk, midt imellem Ringkøbing og Herning, og Hustru Jacobine, født Bech, blev H. P. V. Andersen født $22/7$ 1908. Den $31/8$ 1925 kom han paa Veterinærskolen og fik Dyrlægeeksamen i Juli 1932.

Efter at have haft korte Vikariater paa Herning Svineslagteri og hos Hagelskjær, Ikast, samt hjulpet sin Far, overtog han Januar 1933 Mulbjergs Praksis i Skjern. Efter dennes Død $24/3$ 1941 blev han konstitueret som kontrollerende Dyrlæge paa

Svineslagteriet, hvor han blev dødelig ramt af en Bombetræffer fra Luften.

Den $12/10$ 1930 blev Andersen gift med Agnete Rosenberg, født i København $14/10$ 1908 som Datter af Elektrikermester L. H. Rosenberg. De fik to Døtre og en Søn.

H. P. V. Andersen var en rask, livsglad Mand, et Mandfolk helt igennem. Altid i godt Humør og altid med en Spøg paa Læben over for sine Kunder var han meget afholdt og respekteret baade af dem og af sine Kolleger. Ærlig i hele sin Færd elskede han sit Arbejde.

A. Simonsen har skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening, 24. Aargang, Side 286, Landets Presse bragte korte Meddelelser.

Andersen ligger begravet paa Skjern Kirkegaard.

KRISTEN SØRENSEN DISSING. — Død 12. Maj, 68 Aar gammel.

1940

I Skallerup paa Mors blev Dissing født $\frac{3}{1}$ 1873. Hans Forældre var Gaardejer Kristen Dissing og Hustru Johanne, født Sørensen. Til sit 25. Aar var han ved Landbruget hjemme, virkede derefter et Aars Tid som Journalist i Kolding og kom $\frac{9}{9}$ 1901 paa Veterinærskolen, hvorfra han blev Dyrlæge i Juli 1908.

Efter et kort Vikariat i Randers ved Praksis og Kødkontrol nedsatte han sig i Snedsted i Thy 1908. Her blev han til 1910, flyttede saa norden for Thisted til Nors, 1910—1913 og derefter til Sjørring, 10 km sydvest herfor. I Sjørring praktiserede Dissing til 1936, da han efter et kort Ophold i Østerild tog til

Klim i Vester Hanherred. Her virkede Dissing, indtil et Spark af en syg Hest i Løbet af et Døgn medførte Døden.

Dissing var 1920—1928 Medlem af Sjørring—Thorsted Sogneraad og Formand for Værgeraadet i Sjørring 1922—1928, da han trak sig tilbage paa Grund af overvældende Arbejde i Praksis.

Den $\frac{9}{10}$ 1908 blev Dissing gift med Helle Kristensen, Datter af Gaardejer C. Henriksen Kusk, Thorup, Mors, og født $\frac{11}{8}$ 1877. De fik 3 Sønner.

Bekendt for sit Lune, sin Slagfærdighed og sit gode Humør havde Dissing altid et muntert og godt Ord til alle, Børn saavel som ældre. Han var middelhøj, lidt fyldig og ikke til at blive vred paa, han hjalp de fortrykte baade med Humør og Penge, og han levede og aandede for sit Hjem og sin Gerning.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 395, har Axel Kappel skrevet Nekrolog, saadanne fandtes ogsaa i Dagspressen ved hans Død.

Dissing ligger begravet paa Sjørring Kirkegaard.

CARL THERKELSEN NYBORG. -- Død 13. Maj, 73 Aar gammel.

1937

Den $^{23}/_5$ 1867 blev Nyborg født i Hvirring ved Horsens, hvor hans Fader var Gaardejer Anders Therkelsen, Moderen var født Jessdatter. Efter at være blevet indskreven paa Veterinærskolen $^{28}/_1$ 1885 fik han Dyr lægeeksamen Maj 1891.

En kort Tid var Nyborg Vikar i Sverrig nær Ystad, men nedsatte sig allerede $^{1}/_9$ 1891 som praktiserende Dyr læge i Aalborg. 1899 blev han veterinær Raadgiver i Aalborg Kreaturforsikring, hvilket Hverv han bestred til $^{5}/_2$ 1921. Fra 1905 var han tilsynsførende Dyr læge ved Kreaturmarkederne og fra 1908 ved baade Markeder og Dyrskuer i Aalborg. I 1908 blev han ligeledes ansat ved Syningen af levende Dyr til Eksport. 1906—1909 var Nyborg Assistent ved det offentlige Slagtehus i Aalborg. 1920 blev han ogsaa Tilsynsførende med de opstaldede Dyr paa Aalborg Kvægtorv og fra 1923 tilsynsførende Dyr læge ved saavel Ind- som Udførsel af Dyr. Hans store Virksomhed ved Markeder og Eksport bevirkede, at han tog sig mindre og mindre af Praksis. 1937 trak han sig tilbage fra hele sin Dyr lægevirksomhed.

I Aalborg drev Nyborg fra 1904—1920 Avlsbrug, hans Interesse for Landbrug var altid stor. I 1919 opførte han et større Garageanlæg i Byen, det udviklede sig til Automobilfirmaet „Auto-Centralen“. Her var han ansvarlig Indehaver, til han 1933 overdrog Firmaet til sine to Sønner, der havde bestyret det i mange Aar.

I en Aarrække sad Nyborg i Repræsentantskabet for Aalborg Amts Landboforening og i Dyrskueudvalget, han udtraadte efter eget Ønske 1923. Nyborg sad endvidere i Udvalg angaaende Markedsforhold i al Almindelighed, han var nøje inde i alle Forhold angaaende Markeds- og Kreatureksportforhold.

Nyborg blev $^{20}/_{11}$ 1891 gift med Nielsine Kirstine Therkelsen født $^{27}/_{12}$ 1867 i Hvirring som Datter af Gaardejer Peder Therkelsen. Af Ægteskabets tre Sønner og to Døtre er den ene Søn afgaaet ved Døden et Aars Tid efter, at Moderen døde $^{5}/_{4}$ 1930.

Stor og kraftig, myndig og bestemt i sin Optræden var Nyborg paa Bunden en vennesæl Mand, der holdt af at omgaa sine mange Venner, ikke mindst Kollegerne. Han var energisk og pligtopfyldende, og før sin store Virksomhed ved Markederne drev han en omfattende Praksis, hans Køretøj var altid velholdt og vel forspændt.

Grinsted har i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening skrevet Nekrolog, 24. Aargang, Side 373. Dagspressen, der bragte Omtale ved 70 Aarsdagen, indeholdt ligeledes Mindeartikler ved hans Død.

Nyborg ligger begravet paa Aalborg Kirkegaard.

AUGUST MELCHIORS. — Død 15. Maj, 57 Aar gammel.

1926

Melchior blev født i Randers $^{4}/_{3}$ 1884 som Søn af Pølsefabrikant Carl Melchior og Hustru Kristine, født Petersen. Han tog Eksamen artium og kom $^{31}/_{8}$ 1901 paa Veterinærskolen, hvor han blev Dyr læge Januar 1908.

Inden Melchior i Februar 1909 begyndte at praktisere i Allingaabro ca. 20 km østen for Randers, havde han været Assistent hos Nielsen, Sorø, i Sverrig hos Tullberg i Esløv og hos Møller, Ilbjerg pr. Roslev. Desuden havde han været Underdyrlæge i Hæren, $^{28}/_{7}$ — $^{25}/_{9}$ 1908 ved 1. Artilleriafdeling og $^{26}/_{9}$ — $^{12}/_{10}$ s. A. ved Øvelsesdivisionen. I Allingaabro praktiserede Melchior til sin Død.

$^{18}/_{9}$ — $^{12}/_{10}$ 1911 var han Reservedyr læge ved 4. Dragonregiment, $^{13}/_{8}$ — $^{5}/_{11}$ 1916 ved 3. Artilleriregiment og $^{13}/_{5}$ — $^{15}/_{8}$ 1917 ved samme Afdeling. I 1926 gennemgik han et Kursus i Kødkontrol og blev fra Oktober 1928 Dyr læge ved den kommunale Kødkontrol i Vejlbj og Fausing—Ouning. Fra Maj 1931 blev Melchior Overdyrlæge ved Rougsø og Sønderhald Herreders Andelssvineslagteri i Allingaabro. Praksis, Kødkontrol og Slagteri passede han til sin Død. Hans Hjerter havde lidt under en Miltbrandsinfektion i Studietiden, og hans Hel-

bred fik et Knæk under Mund- og Klovsygen 1938—39. Siden da tiltog hans Svaghed indtil Døden.

I Dyr lægeforeningen for Randers og Omegn var Melchiors Bestyrelsesmedlem September 1919 til September 1923 og Oktober 1934 til Marts 1937.

I Maanedsskrift for Dyr læger, Bind 33, har han skrevet om Thygesens Embryotomi i Praksis. I en lang Dagbladsartikel slog han til Lyd for en Landvindingsplan, der nu bliver realiseret og er af stor Betydning for Allingaabroegnen.

Melchiors blev $12\frac{1}{4}$ 1910 gift med Marie Elisabeth Jespersen, født i Varde $23\frac{1}{1}$ 1887 som Datter af Grosserer L. C. Jespersen. De fik to Døtre og tre Sønner.

Med sin medfødte, stærkt udviklede Pligtfølelse var Melchiors praktiserende Dyr læge med Liv og Sjæl, han skaanede aldrig sig selv. Elskværdig og imødekommende var han interesseret og meddelsom paa Tomandshaand, i større Forsamlinger var han faamælt. Han var en Elsker af Naturen, en sjælden god Mand og Fader. Som ung var Melchiors meget sportsinteresset og var sammen med sin Broder med til at indføre Fodboldspillet i Randers.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 346, har Cleemann skrevet Nekrolog, den lokale Presse bragte ogsaa Mindeomtale.

Melchiors ligger begravet paa Nordre Kirkegaard i Randers.

CARL GUSTAV INGEMANN. — Død 17. Maj, 34 Aar gammel.

Ingemann var Københavner, hans Fader var Kontorassistent hos Burmeister & Wain, Frederik August Ingemann, Moderen hed Johanne, født Jensen, og han blev født $22\frac{1}{10}$ 1906. Indskreven ved Veterinærskolen $29\frac{1}{8}$ 1924 blev han Dyr læge i Juli 1930.

Om Sommeren 1930 var Ingemann Vikar for Andy Madsen, Hesselager, Oktober samme Aar kom han til Rasch Nielsen, Ørbæk paa Fyn, som Assistent og blev her til Maj 1933. 1930 aftjente han sin Værnepligt som Underdyrlæge $10\frac{1}{9}$ — $12\frac{1}{10}$ ved 12. Artilleriafdeling. Medens Ingemann var hos Rasch Nielsen, tog han korte Vikariater hos: Wille, Ringkøbing, Mølgaard, Nexø, Richard Møller, Høng, Arne Nielsen, Ødsted, Christian Hansen, Slagelse, og Skou, Stubbekøbing. Maj 1933 begyndte han selvstændig Praksis i Ryslinge en halv Snes km vesten for Ørbæk, 1. Januar 1937 flyttede han 4 km længere vest paa til Ringe, her praktiserede han til sin Død. Denne indtraf pludselig, medens han paa Motorcykle var paa Vej i Praksis.

1940

I Februar 1933 kom han ind i Bestyrelsen for Foreningen af yngre Dyr læger, her blev han Formand $28/1$ 1934 og sad som saadan til $27/1$ 1935.

Med Dyr læge Rasch Nielsens Datter, Esther Rasch Nielsen, født $31/3$ 1912, blev Ingemann gift $7/7$ 1933, de fik to Døtre og en Søn.

Ingemann kom til at virke i den Egn, hvor Elitebesætningerne inden for rødt dansk Malkekvæg har deres Hjemsted. Som den fremragende Dyr læge han var, fik han som Følge heraf en særlig Dygtighed i Kvægpraksis, især Ufrugtbarhedsbehandlingen. Med sin medfødte Charme, sit livsglade og muntre Sind var han

elsket af hele sin Kundekreds. Blandt Kollegerne havde han kun Venner, han var den bedste Kammerat, god og hjælpsom. Ingemann var et raskt og kvikt Hovede, hans Slagfærdighed havde ikke sin Lige.

Over ham har Philip Hansen skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 373. Dagspressen bragte Omtale af det bratte Dødsfald.

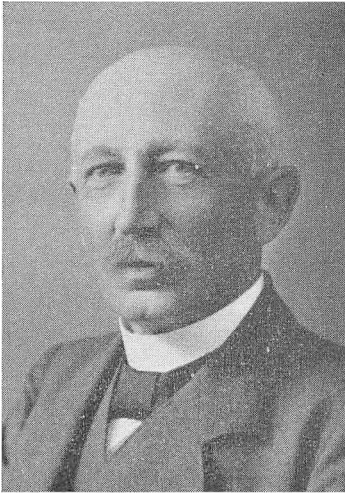
Ingemann ligger begravet paa Ørbæk Kirkegaard.

JOHANNES WRISBERG MÜLLER. — Død 29. Maj, 77 Aar gammel.

Som Søn af senere Professor, Undervisningsinspektør Niels Viborg Müller og Hustru Caroline Frederikke Grove Wrisberg blev Wrisberg Müller født i Thisted $28/9$ 1863.

Før Studiet var Wrisberg Müller ved Landbruget, som han lærte hos Buus paa Rosvang. Han var derefter i to Aar Forvalter paa et Gods i Kroatien og senere paa flere store Gaarde — blandt andre „Kappel“ — herhjemme, 1890 blev han Landbrugskandidat. $18/5$ 1895 begyndte han Veterinærstudiet og tog Dyr lægeeksamen November 1897.

1897—1899 var Wrisberg Müller Assistent hos Roed-Müller, Randers, 1899 nedsatte han sig i Lemvig og blev samme Aar Dyr læge ved Lemvig kommunale Kødkontrol, fra 1907 ved det offentlige Slagtehus og Eksportslagteri. 1908 blev han desuden kontrollerende Dyr læge ved A/S Koopmanns Svineslagteri i Lemvig. Som Stadsdyr læge trak Wrisberg Müller sig tilbage 1933 og som Overdyr læge ved Svineslagteriet 1934, begge Dele paa Grund af Alder.

ca. 1929

Wrisberg Müller var i mange Aar Formand for Lemvigkredsens konservative Vælgerforening og sad i Lemvig Byraad som Næstformand fra $\frac{1}{4}$ 1921 til $\frac{1}{4}$ 1929. Fra 1915 til sin Død var han Formand for Tilsynsraadet med Spare- og Laanekassen for Lemvig Købstad og Omegn, og i flere Aar var han Bestyrelsesmedlem i Sønderjydsk Forening i Lemvig.

Den $\frac{11}{7}$ 1899 blev Wrisberg Müller gift med Frieda Johanne Marie Hass, født i København $\frac{19}{5}$ 1861 som Datter af Skrædermester C. Hass. Ægteskabet var barnløst.

Tilbageholden af Væsen var Wrisberg Müller en fin, nobel Dyrlægeskikkelse, en Mand af faa Ord og stor Indflydelse. Høj og rank var han med sit elskelige Smil, afholdt af alle. Dygtig og samvittighedsfuld med aldrig svigtende Interesse for alt vedrørende Dyrlægegerningen havde han en betydelig Praksis. Han var en fremragende Personlighed.

I Medlemsblad for Den danske Dyrlegeforening, 24. Aargang, har I. S. Engkjær Side 395 og S. Stigaard Side 421 skrevet Nekrologer, saadanne fandtes ogsaa i den lokale Dagspresse.

Wrisberg Müller blev bisat fra Lemvig, hans Urne er nedsat paa Søllerød Kirkegaard.

PEDER PEDERSEN. — Død 9. Juni, 75 Aar gammel.

Ti Kilometer vesten for Køge blev Peder Pedersen $\frac{10}{3}$ 1866 født i Bjevskov, hvor hans Forældre var Gaardejer Peder Pedersen og Hustru Karen Marie, født Madsen.

Ganske ung blev han $\frac{23}{8}$ 1881 indskreven ved Veterinærskolen, hvor han tog Dyrlegeeksamen April 1886 netop 20 Aar gammel.

Peder Pedersen begyndte allerede i Maj 1886 som Dyrlege i Køge, hvor han fik en meget stor Praksis. Sin Værnepligt aftjente han som Underdyrlæge i 1887, $\frac{10}{7}$ — $\frac{1}{9}$ ved 1. Artilleriafdeling og $\frac{1}{9}$ — $\frac{3}{10}$ ved 4. Dragonregiment. Oktober 1903 blev han kontrollerende Dyrlege, Overdyrlæge, ved Køge Andelssvineslagteri og April 1908 ved Køge kommunale Kødkontrol. Han trak sig tilbage fra sine Hverv i 1936.

ca. 1910

Med Kirstine Jensen, Datter af Gaardejer O. Jensen i Bjælkerup ved Store Hedinge, født $^{12}/_6$ 1869, blev Peder Pedersen gift $^{18}/_9$ 1889. I Ægteskabet var der tre Døtre og tre Sønner, $^{12}/_6$ 1940 afgik Fru Pedersen ved Døden.

Jævn, bramfri og meget flittig passede Peder Pedersen sin Dont til alles Tilfredshed. Han var en tavs, rolig og alvorlig Mand, men elskværdig og yderst pligtopfyldende vandt han sig en meget stor Vennekreds. Han oplevede 50 Aars Jubilæum som Dyrlæge i Køge og blev hyldet i den stedlige Presse.

Peder Pedersen ligger begravet paa Assistens Kirkegaard i Køge.

ANTON JEPPESEN. — Død 15. Juli, 77 Aar gammel.

ca. 1893

Ved Øster Tørslev i Randers Amt ligger en By, Tørring. Som Søn af Gaardejer Chresten Jeppesen og Hustru Karen Marie, født Andersen, blev Anton Jeppesen født her $^5/_9$ 1863. Den $^{30}/_3$ 1881 kom han paa Veterinærskolen og blev April 1885 Dyrlæge.

Efter at have praktiseret nogle Maaneder i Dalbyovre syd for Hadsund nedsatte Jeppesen sig ved Ouning Station paa Grænsen til Djursland, herfra flyttede han allerede Sommeren 1886 til Ulstrupbro, smaa 3 Mil sydvest for Randers. I Ulstrup levede han til sin Død, men allerede 1922 hørte han op med Praksis. I 1886 var Jeppesen $^{19}/_7$ — $^3/_10$ Underdyrlæge ved 1. Artilleriregiment. Omkring Aar 1900 var han Lærer paa Landbrugsskolen i Torup, han var desuden tilsynsførende ved de stedlige Markeder.

I mange Aar var Jeppesen Dommer ved Langaa og Omegns Landboforenings Dyrskuer. Han var ligeledes i en Aarrække Formand

for den stedlige Foredragsforening fra ca. 1910. Indtil et Aar før sin Død drev Jeppesen ved Siden af Praksis et mindre Landbrug.

Jeppesen blev $26/2$ 1892 gift med Bodil Marie Christensen, født $7/7$ 1871 paa Amstrup Mark ved Ulstrup som Datter af Gaardejer A. Christensen og afgaaet ved Døden $29/6$ 1941. De fik en Datter.

De skænkede Ulstrup By det store Areal, hvor nu Anlægget ligger. I dette rejstes som Tak herfor og for flere store Gaver i 1939 en Mindesten for dem begge.

Nøjsom og flittig krævede Jeppesen meget af sig selv. Han var en høj, hurtig Mand af faa Ord, beredvillig og gavmild var han en egen fin, nobel Type, gennemført korrekt over for Love og Bestemmelser. Jeppesen var indsigtfuld, velbegavet og meget sproginteresseret, han læste fem fremmede Sprog, deriblandt specielt Esperanto. Han kunde være livlig, men stod ret uforstaaende over for den nye Tid og dens Tempo og trak sig i de senere Aar mere og mere tilbage.

Ved hans Død bragte den lokale Presse Nekrologer.

Jeppesen ligger begravet paa Hvorslev Kirkegaard.

AXEL ØJVIND HEGGELUND. — Død 6. August, 51 Aar gammel.

1935

I Glostrup ved København boede Heggelunds Forældre, Gaardejer Johan Oluf Heggelund og Juliane, født Petersen, her blev han født $10/12$ 1889. Paa Veterinærskolen blev han indskreven $27/8$ 1906 og fik Dyr lægeeksamen i Juli 1914.

Fra August 1914 til Januar 1916 var Heggelund Assistent hos Th. Sørensen, Hillerød. Derefter gik de i Kompagni og efter Sørensens Død $17/7$ 1933 fortsatte Heggelund Virksomheden selvstændigt. Foruden Praksis havde han den kommunale Kødkontrol i Hillerød og Kødkontrollen i Nørre Herlev og Tjærby Kommuner.

I Dyr læge-Kredsföreningen i Nordsjælland var Heggelund Næstformand $24/7$ 1926 til $14/9$ 1929, han var desuden Foreningens Tillidsmand ved Forhandlingerne om den mejerikredsvise Kvægtuberkulosebekæmpelse i Frederiksborg Amt, et Hverv

han røgtede godt. Han sad desuden i Bestyrelsen for Hillerød Venstreforening.

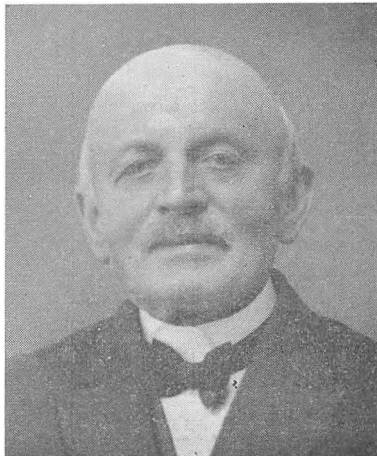
Den $^{31/3}$ 1920 blev Heggelund gift med Erna Elisabeth Jensen, Datter af kongelig Skovfoged G. M. Jensen og født i Skovfogedboligen „Damhuset“, Vindum ved Viborg $^{12/8}$ 1892. I Ægteskabet er der to Døtre og en Søn.

Hensynsfuld og hjælpsom i alle Retninger var Heggelund en dygtig, praktisk Dyr læge, i høj Grad afholdt af sit Klientel. Han kom ikke ud til Patienterne for at tjene Penge, men for at hjælpe. Med sit eiskværdige, beskedne Væsen havde han som Kollega en fin Karakter, og han førte et meget gæstfrit Hus.

Den lokale Presse bragte Omtale af ham ved hans 25 Aars Dyr lægejubilmæum.

Heggelund ligger begravet paa Hillerød Kirkegaard.

KARL PETER RASMUSSEN. — Død 12. August, 74 Aar gammel.

1941

K. P. Rasmussen blev født i Fak-singe ved Præstø $^{24/1}$ 1867 som Søn af Gaardejer Jens Rasmussen. Den $^{11/2}$ 1886 kom han paa Veterinærskolen og tog Dyr lægeeksamen i Oktober 1889.

Efter et kort Vikariat for Nielsen, Sorø, nedsatte han sig som praktiserende Dyr læge i Toksværd østen for Næstved, men flyttede allerede 1890 til Herlufmagle midt imellem Næstved og Ringsted. Her virkede han, i de senere Aar sammen med sin Søn, Dyr læge Bruhn Rasmussen, indtil sin pludselige Død.

Sammen med Praksis drev Rasmussen en lille Gaard. I mange Aar var han Formand for Hesteavlforeningen for Frederiksborgavl i Herlufmagle og Omegn.

Rasmussen blev 1890 gift med Katrine Christensen, født $^{5/8}$ 1870 i Glumsø som Datter af Gaardejer Niels Christensen og afgaaet ved Døden $^{16/4}$ 1929. I Ægteskabet er der to Døtre og to Sønner.

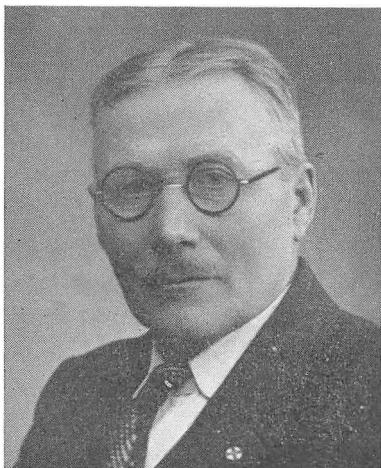
Selvstændig i Tænkning, Væsen, Optræden og Tale var der noget Særpræget over K. P. Rasmussen. Hvor han kom, viste det sig, at

Humøret altid klarede op. Som en rask, hurtig og dygtig Dyr læge var han meget afholdt. Med ægte dansk Sans for Lune var han yderst Svag i Troen over for alt, hvad der lugtede af forløren Autoritet og havde altid et lunt Glimt i Øjet for det, der kun glimrede og tog sig ud. Han var et Naturmenneske, en udmærket Fortæller og stærkt interesseret i Musik.

Den lokale Presse bragte Omtale ved hans 50 Aars Dyr læge-jubilæum og ved hans Død.

Rasmussen ligger begravet paa Herlufmagle Kirkegaard.

NIELS CHRISTIAN KROGSGAARD NIELSEN. — Død 19. August, 70 Aar gammel.

ca. 1932

Paa „Nicolinegaard“, Nørre Nisum ved Lemvig, blev Krogsgaard Nielsen født $14/9$ 1870. Hans Forældre var Gaardejer Rasmus Nielsen og Hustru Ane Kirstine, født Pedersen. Han var efter Præliminæreksamen nogle Aar paa et Kontor i Lemvig, aftjente et andet Par Aar sin Værnepligt som Dragon i Randers og kom $31/1$ 1891 paa Veterinærskolen, hvor han November 1895 blev Dyr læge.

1895—1901 praktiserede Krogsgaard Nielsen i Struer, 1901—1905 i Hjerm, hvor han samtidig var ansat ved Eks-

portslagteriet, 1905—1916 atter i Struer og var her samtidig Hotelforpagter og Avlsbruger. 1916—1919 var han i Hurup, 1919—1920 i Skelund, 1920—1936 i Gjedsted og 1936 til sin Død i Viborg. De sidste Aar praktiserede han ikke paa Grund af Sygdom.

1896 blev Krogsgaard Nielsen gift med Olga Marie Louise Nielsen, født $23/2$ 1876 paa Frederiksberg som Datter af Former Marcus Nielsen og afgaaet ved Døden $5/12$ 1938. De fik en Datter, hos hvem Moderen tilbragte sine sidste Leveaar.

Krogsgaard Nielsen var et ivrigt Medlem af N. I. O. G. T., han var desuden en meget politisk interesseret Venstremænd. Hans Sindelag var umiddelbart hjælpsomt. Folk bad ikke forgæves Krogsgaard Nielsen om en Tjeneste; saavidt det stod i hans Magt, ydede han den uden anden Tanke end at hjælpe den, der bad.

Den lokale Presse bragte Omtale ved hans Død.
Krogsgaard Nielsen ligger begravet paa Viborg Kirkegaard.

NIELS PETER JOHANSEN. — Død 21. August, 74 Aar gammel.

1940

Johansen blev født $^{25}/_7$ 1867 paa „Lyngmosegaard“, Karsholte, Dianalund i Nordvestsjælland. Her var hans Forældre Proprietær Lars Johansen og Birthe Marie, født Nielsen. Først lærte han Landvæsen paa Tølløsegaard og var senere paa Faurbo og Høng Landbrugsskoler. $^{14}/_{10}$ 1891 kom han paa Veterinærskolen og blev Dyrlæge i Maj 1897.

Efter at have været Vikar i Norge et halvt Aar nedsatte han sig som praktiserende Dyrlæge i Ørslev mellem Høng og Slagelse. 1912 overtog han „Lyngmosegaard“ efter sin Far og flyttede hertil, hvorfra han derefter praktiserte til han i 1924 solgte baade denne og Kars-

holts Møllegaard, som han ogsaa ejede, og flyttede til den $1^{1}/_2$ km derfra beliggende Stationsby Dianalund. Fra 1930 havde han Kødkontrol (§ 2).

Den $^{1}/_4$ 1898 giftede Johansen sig med Alma Engbo, født $^{25}/_2$ 1873 i København som Datter af Restauratør H. Engbo, Amagertorv. I Ægteskabet er der to Døtre og to Sønner.

Johansen var en høj, kraftig, alvorlig Mand, der interesserede sig meget for sin Praksis. Paa Grund af svigtende Helbred maatte han dog de sidste Aar tildels opgive denne og holde sig til Kødkontrollen.

Paa Tersløse Kirkegaard ligger Johansen begravet.

JENS CRISTIAN JENSEN INDSLEV. — Død 29. August, 80 Aar gammel.

Indslevs Forældre var Forpagter under Wedellsborg paa Fyn, Ole Jensen og Hustru Anna Kristine, født Christensen. Han, som først ca. 1915 tog Navnet: Indslev, blev født $^{17}/_4$ 1861 i Fønsskov, en Landsby paa en vestfynsk Halvø mellem Lillebælt og Gamborg Fjord.

1938

Den $\frac{1}{2}$ 1882 kom Indslev paa Veterinærskolen efter først at have været ved Landbruget og paa Tune Landbrugsskole, i Oktober 1885 tog han Dyr lægeeksamen. Fra November 1885 til December 1886 praktiserede han i Glamsbjerg paa Fyn. Derefter blev han Assistent hos Holm paa Christianshavn. Holm havde overtaget Veterinærskolens Praksis paa Amager, da Skolen flyttede til Frederiksberg, og nu afløste Indslev Holm.

I 1887 var Indslev Underdyrlæge ved 1. Artilleriafdeling, $\frac{19}{7}$ — $\frac{1}{9}$, og ved 2. Artilleriafdeling, $\frac{2}{9}$ — $\frac{3}{10}$. $\frac{1}{1}$

1888— $\frac{31}{12}$ 1889 var han Reservedyrlæge ved 1. Artilleriafdeling, Baadsmundsstrædes Kaserne, Christianshavn.

Paa Amager praktiserede Indslev til 1922, fra 1920 i Kompagni med sin Svigersøn, Poul Olsen. Hans Praksis var Land- og Hestepraksis, Hundepraksis interesserede ham ikke. I Tiden fra 1901—1922 var han af Landbrugsministeriet autoriseret til at føre Tilsyn med Svineholdet paa de 50—60 private Lossepladser, som den Gang fandtes paa Amager. 1922 flyttede Indslev til Strandbjørstrup, Gilleleje. Her boede han til sin Død. De første Aar efter Tilflytningen praktiserede han. 1907—1922 var Indslev Censor ved Eksamen i kirurgisk og medicinsk Klinik paa Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Indslev blev $\frac{16}{11}$ 1888 gift med sin Kusine, Julie Jensen, Datter af Husejer N. Jensen, København, og født $\frac{11}{3}$ 1866. De fik to Døtre og en Søn.

Høj af Skikkelse, med en rolig, værdig, stilfærdig Fremtræden var Indslev en dygtig og afholdt Dyr læge. Han tog sin Gerning meget alvorligt, var ærlig, omhyggelig og yderst punktlig, ikke mindst naar det gjaldt skriftlige Erklæringer. Jævn og ligetil i sin Tale var store Ord ham fremmede. Han yndede at lytte til god Musik og Sang, elskede Ungdommen og samlede i sine senere Aar paa Christianshavn en Kreds af Unge om sig i sit Hjem.

Den lokale Dagspresse indeholdt Nekrologer ved hans Død.

Indslev ligger begravet paa Vor Frelsers Kirkegaard, Christianshavn.

AXEL WIID BREKLING. — Død 7. September, 66 Aar gammel.

ca. 1923

Som Søn af Gaardejer Otto Madsen Brekling og Hustru Maren, født Larsen, blev Brekling født $7/10$ 1874 i Bellinge 10 km sydvest for Odense. Indskrevet paa Veterinærskolen $11/8$ 1891 blev han Dyrlæge i Maj 1896.

Brekling begyndte straks at praktisere i Verringe en Mils Vej sydvest for sin Fødeby, derfra flyttede han i 1905 et Stykke mod Nord til den gamle Tommerup By ved Knarreborg Station. 1928 maatte han paa Grund af Sygdom afstaa sin Praksis, han tog til Næsby ved Odense og har ikke kunnet drive Dyrlægevirksomhed siden.

Med en Datter af Folketingsmand C. Leth-Espensen, Vibygaard, og født $12/5$ 1880 i Viby ved Aarhus, blev Brekling gift $26/9$ 1905. De fik fire Døtre og en Søn, der er Dyrlæge.

Usnobbet og ligetil i hele sin Færd var Brekling en pligtopfyldende, uselvsk Kollega. Af Overbevisning var han Radikal og gik med Iver og Interesse ind for Partiets Program. Med sin logiske Begavelse ejede han Evnen til at forme sine Tanker i klare, skarpe Indlæg, som gjorde ham skattet blandt Meningsfæller, men som ogsaa skaffede ham Modstandere. Hans Retfærdighedsans var udpræget, hans Sandhedskærlighed grænsede næsten til Sygelighed, sit gode Humør bevarede han og bar sin triste Skæbne med Taalmodighed.

Dagspressen bragte Nekrolog ved hans Død.

Breklings Urne er nedsat paa Krematoriets Kirkegaard i Odense.

PETER MARTIN BENJAMIN PETERSEN. — Død 15. Oktober, 32 Aar gammel.

Den $29/8$ 1909 blev P. M. B. Petersen født i København som Søn af Hotelejer Lars Peter Petersen og Hustru Kristine Martine Petersen. Han kom paa Veterinærskolen $31/8$ 1928 og blev Dyrlæge i Juli 1934.

Petersen blev Underdyrlæge i Hæren allerede 1934, $24/7$ — $9/9$ ved Garderhussarregimentet, $10/8$ — $12/10$ ved Jydske Dragonregiment. 1935 var han Assistent hos Tange Jessen, Tilst, og 1936 hos Vinther

1936

Christensen, Borum. $^{11/9}$ — $^{7/10}$ 1936 gjorde han Tjeneste som Reservedyrlæge ved 3. Artilleriafdeling og 1937 assisterede han Kolind, Mørke. Fra Oktober 1937 til sin Død drev P. M. B. Pedersen Dyr lægepraksis i Hyllested mellem Grenaa og Æbeltoft.

Den $^{29/11}$ 1936 blev Petersen gift med Johanne Elisabeth Hinge, født i Nürnberg $^{27/12}$ 1909 som Datter af Snedkermester H. P. W. Hinge. Ægteskabet var barnløst.

P. M. B. Petersen havde et roligt, tilidsvækkende Væsen, og var særdeles afholdt. Livlig og glad af Sind var han en munter Ven og Kammerat, han holdt

af at færdes i den frie Natur og at arbejde med Hus og Have.

I Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 24. Aargang, Side 600, har Helge Wibling skrevet Nekrolog.

Petersen ligger begravet paa Assistenskirkegaard i København.

CHRISTIAN LUND. — Død 1. November, 63 Aar gammel.

ca. 1935

Christian Lund blev født $^{21/12}$ 1877 i Agerskov midt i Sønderjylland, hvor hans Fader var Gaardejer Johannes Hansen Lund, Moderen hed Merret, født Petersen. 1898 tog Lund Studentereksamen i Husum og 1901 Dyr lægeeksamen i Hannover.

Lund blev straks Assistent i Wolfenbüttel i Braunsveig, var desuden 1901—1902 „Eetaarig“ ved Feltartilleriet i Rendsborg. 1902 nedsatte han sig i Agerskov, hvor han praktiserede til sin Død. Han havde ligeledes Kødkontrollen.

Den $^{2/8}$ 1914 blev Lund indkaldt som Dyr læge og fulgte den tyske Hær gennem Belgien, saa blev han forflyttet til Rusland og gjorde Felttoget med gennem Østpreus-

sen, Polen og Ukraine. Derefter kom han til et Gasartilleriregiment i Frankrig, hvor han var Resten af Krigen med korte Afbrydelser hos Husarerne i Slesvig, Feltartilleriet i Neu-Breisach og Dragonerne i Altona; her oplevede han Revolutionen.

Med Oda Marie Grønvold, født $25/2$ 1879 i Agerskov som Datter af Gaardejer F. Grønvold, blev Lund gift $11/12$ 1903. I Ægteskabet er der en Datter og tre Sønner.

Trofast mod Familie, Hjem, Venner og Fædreland, god imod Mennesker og Dyr var Lund en fintfølede, varmhjertet Kollega. Den høje, kraftige Mand, der havde et vist Lune, var med sin stille Natur noget egenartet præget. Med stor Energi drev han i mange Aar en ret omfattende Praksis, han helligede sig sit Hjem og sin Gerning og var med sit jævne og ligefremme Væsen en god dansk Mand.

K. H. Winther har skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, Side 677. Den lokale Dagspresse bragte ligeledes Omtale.

Christian Lund ligger begravet paa Agerskov Kirkegaard.

STEFFEN RASMUSSEN. — Død 10. November, 60 Aar gammel.

ca. 1920

I Snese mellem Næstved og Præsto blev Steffen Rasmussen født $16/7$ 1881. Han var Søn af Gaardejer Hans Rasmussen og Hustru Maren Sofie, født Hansen. Efter at have været ved Landvæsenet kom han $2/8$ 1901 paa Veterinærskolen og fik Dyr lægeeksamen Juli 1906.

Som Assistent var Steffen Rasmussen i 1906 hos Rasmussen, Faaborg, og i 1907 hos Sørensen, Hillerød. Sin Værnepligt aftjente han som Underdyrlæge i 1907, $29/7$ — $12/8$ ved 2. Artilleriafdeling og $13/9$ — $23/10$ ved 4 Dragonregiment. 1908 til 1911 prak-

tiserede Rasmussen i Lou i Sydsjælland, 1911 gik han i Kompagni med Sørensen, Hillerød, men tog 1913 til Dunkær paa Ærø, hvor han virkede til 1924. $13/8$ — $15/11$ 1916 var Rasmussen Reservedyrlæge ved Garderhusarregimentet. Fra 1917 var han kontrollerende Dyr-

læge ved Marstal kommunale Kødkontrol. 1924 tog Rasmussen til Stenløse i Nordsjælland, 1933 lagde han Praksis i Nabobyen Veksø til sin egen og praktiserede her til fremadskridende Sygdom tvang ham til at afstaa sin Virksomhed. ²⁰/₁₀ 1941 flyttede han til Tapperøje, 3 km øst for sin Fødeby.

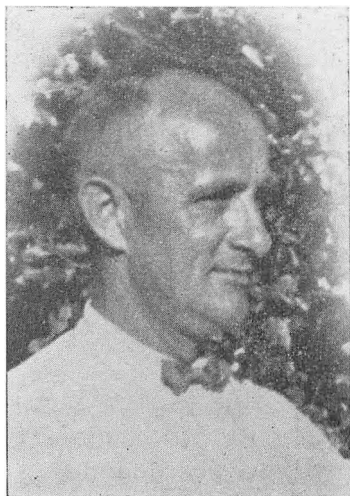
Steffen Rasmussen blev ¹¹/₄ 1908 gift med Elisabeth Jensen, født ²⁴/₂ 1885 i København som Datter af Muremester I. C. Jensen. De fik to Døtre.

Faamælt og stille, men samvittighedsfuld og energisk trængte Rasmussen sig aldrig paa, agtet og afholdt af sit Klientel var han nobel i sin Færd. Sygdommen kastede stærke Skygger over hans sidste Leveaar, men han søgte altid at opmuntre og trøste sine Omgivelser.

W. N. Lynggaard har skrevet Nekrolog i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, 25. Aargang, Side 31. Den lokale Dags-presse bragte ligeledes Omtale.

Steffen Rasmussen ligger begravet paa Snesere Kirkegaard.

JENS KRING-LAURIDSEN. — Død 11. November, 52 Aar gammel.

1935

Kring-Lauridsen var Søn af Hestehandler Laurids Kristian Lauridsen og Hustru Ane Else, født Jensen. Han blev født i Give nordvest for Vejle ²⁷/₃ 1889.

I ca. 3 Aar var han paa Sagfører-kontor i Vejle, men blev ¹⁵/₁₀ 1910 indskreven paa Veterinærskolen og tog Juli 1917 Dyr lægeeksamen.

Sin Dyr lægegerning begyndte Kring-Lauridsen med at vikariere en Maanedstid for Ketelsen, København, derefter blev han Assistent hos Kollat, København, September 1917 til Marts 1918. Fra Marts til Juli 1918 assisterede han Lind-schouw, Ringsted, og kom saa ind paa Veterinærskolens medicinske Klinik som

Assistent under Professor O. Bang. Her blev han til Oktober 1919, da han tog til Albrechtsen, Aakirkeby, ligeledes som Assistent. Januar 1920 nedsatte han sig som praktiserende Dyr læge i Søllested paa Vestlolland. Herfra virkede han, til den haabløse og smertefulde

Lungesygdom forbød det, som i Løbet af halvandet Aar førte til hans Død paa et Hospital i København.

I Søllested var Kring-Lauridsen Formand for Sundhedskommissionen fra 1931 til 1941.

Den ³¹/₁₀ 1919 blev Kring-Lauridsen gift med Johanne Ejbøl, Datter af Murermester M. Ejbøl og født i København ²/₇ 1892. I Ægteskabet er der to Sønner.

Kring-Lauridsen var levende interesseret i sit Fag og en Foregangsmand paa Lolland-Falster for Albrechtsens Ufrugtbarhedsbehandling. Han var meget flittig og en ualmindelig Arbejdskraft. Med sin særprægede, maaske lidt stejle Personlighed vandt han, der havde værdifulde menneskelige Egenskaber, ved nærmere Bekendtskab og nød stor Anerkendelse i Landbokredse. Al sin Fritid gav han sit Hjem.

I Medlemsblad for Den danske Dyrslægeforening, 24. Aargang, Side 678 har J. M. Jensen skrevet Nekrolog. Dagspressen bragte ligeledes Mindeord.

Paa Solbjerg Kirkegaard i København ligger Kring-Lauridsen begravet.

JENS PETER HENRIKSEN. — Død 12. December, 66 Aar gammel.

1941

Den ²⁶/₄ 1875 blev Henriksen født i Vindebæk paa Møen, hvor hans Forældre var Gaardejer Mads Peter Henriksen og Hustru Sidse Margrete, født Larsdatter. Indskreven ved Veterinærskolen ³/₉ 1894 tog han Dyrslægeeksamen i Februar 1899.

Straks efter Eksamen blev Henriksen Assistent hos Albrechtsen, Aakirkeby, Februar 1900 tog han herfra til Silkeborg, hvor han assisterede ved Kødkontrollen til Marts 1901. Fra 1901 til Oktober 1911 praktiserede han fra Klemensker, Bornholm. 1911 flyttede han til Rønne, blev desuden Overdyrlæge ved Bornholms Andelssvineslagteri i Rønne og virkede her ved Slagteri og Praksis til sin Død.

I Bestyrelsen for Bornholms Dyrslægeforening sad Henriksen 1929—1934, fra 1930 som Formand. ²⁷/₁ 1914 kom han i Bestyrelsen for Rønne Venstreforening, her forblev han til 1931, den længste Tid som Næstformand.

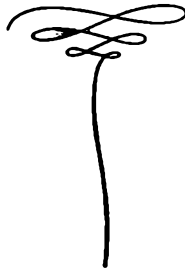
Henriksen blev $\frac{4}{6}$ 1937 Ridder af Dannebrog.

Med Agnes Larsen, født $\frac{5}{0}$ 1878 i Nykøbing Mors som Datter af Murermeister Larsen, blev Henriksen gift $\frac{22}{10}$ 1903. De fik fem Døtre.

Med aldrig svigtende Interesse for sit Arbejde, dygtig og grundig, var Henriksen medvirkende ved Klarlæggelsen af Kvægets og Svinets Tuberkuloseformer. Stilfærdig, med et smilende, vindende Væsen nød han stor Tillid og Tiltro, han var en overordentlig afholdt, helstøbt Mand, hans Tænkemaade var ren og ærlig, hans Hjem meget gæstfrit.

Knud Ahlstrand har skrevet Nekrolog i Den danske Dyr lægefor enings Medlemsblad, 25. Aargang, Side 31. Den lokale Presse, som før havde bragt Omtale, mindedes ham ligeledes.

Henriksens Urne er nedsat paa Rønne Kirkegaard.

BERETNING

I Sommer udsendte vi til Medlemmerne Særtryk fra „Blade af Horsens Historie“: Horsens Købstads Husdyrhold, dens Dyrlæger, Kød- og Mælkekontrol historisk belyst, af V. Mørch-Sørensen.

Desuden har vi sendt alle danske Dyrlæger, som ikke var Medlemmer, en Fortegnelse over, hvad „Dansk veterinærhistorisk Aarbog“ indeholdt i sine første 8 Aargange, og hvilke Særtryk vi har udsendt. Det bragte vort Medlemstal op paa 499.

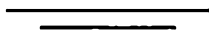
Trods rigelig Stofmængde har vi desværre været nødsaget til at unnlade en Del i denne Aarbog. Det skyldes de vanskelige Forhold med Hensyn til Papir.

V. Mørch-Sørensen.

INDHOLD

	Side
<i>P. Grunth:</i> Docent Erik Becker.....	5
<i>C. Grove Vejlstrup:</i> Om Kupering og Englisering af Halen hos Heste	8
<i>K. Thorsen:</i> Om Dyrlægevæsenet paa Bornholm.....	19
<i>C. C. Matthiessen:</i> Chiron	49
<i>V. Mørch-Sørensen:</i> Dyrlæger og Kvægavl i Slutningen af det 19. Aarhundrede	54
<i>Laurits Hansen:</i> Dyrlæge N. K. Pedersen, Ribe.....	69
<i>Philip Hansen:</i> Fra et Par gamle Journaler	73
<i>V. Mørch-Sørensen:</i> In Memoriam -- Danske Dyrlæger døde 1941	85

**A/S CARL FR. MORTENSENS FORLAG
KØBENHAVN V.**